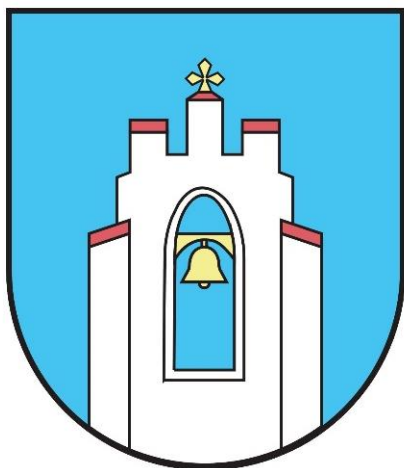

Diagnoza potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych w gminie Mogilany

Mogilany, maj 2025r.

Fundusze Europejskie
dla Małopolski

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

MAŁOPOLSKA

Fundusze Europejskie
dla Małopolski

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

MAŁOPOLSKA

Spis treści

Rozdział 1. Podsumowanie wyników badania i rekomendacje	5
1.1 Podsumowanie wyników badań	5
1.2. Analiza SWOT	7
1.3. Rekomendacje	10
Rozdział 2. Cele badań i pytania badawcze	12
2.1. Cele badania	12
2.2. Główne pytania badawcze	13
2.3. Grupy docelowe badań	14
Rozdział 3. Metody i techniki badawcze	14
3.1. Analiza danych zastanych	15
3.2. Badania ankietowe	16
3.3. Wywiady grupowe	17
Rozdział 4. Analiza danych zastanych	17
4.1. Sytuacja demograficzna	17
4.2. Osoby z niepełnosprawnością	23
4.3. Pomoc społeczna	25
4.4. Przemoc domowa	29
4.5. Infrastruktura społeczna i edukacyjna	32
4.6. Opieka zdrowotna	35
4.7. Rynek pracy	36
Rozdział 5. Wyniki badań ankietowych	40
5.1. Opis badanej próby	40
5.2. Sytuacja dzieci i młodzieży w gminie Mogilany	47
5.3. Sytuacja rodzin z dziećmi	50
5.4. Potrzeby osób z niepełnosprawnościami	56
5.5. Sytuacja osób w wieku senioralnym	63
5.6. Oferta czasu wolnego w gminie Mogilany	70

5.7. Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Mogilany	75
5.8. Odpłatność za usługi społeczne	80
Rozdział 6. Rezultaty wywiadów grupowych.....	82
6.1. Cel wywiadów grupowych i ogólne wnioski z analizy zebranych danych	82
6.2. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez osoby starsze	85
6.3. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez osoby z niepełnosprawnościami	92
6.4. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez rodziny z dziećmi.....	102
6.5. Opinie na temat odpłatności za usługi społeczne.....	110
Rozdział 7. Organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej w Gminie Mogilany	114
7.1. Charakterystyka organizacji pozarządowych z Gminy Mogilany	114
7.2. Potencjał organizacji pozarządowych w Gminie Mogilany	116
7.3. Rola i doświadczenie NGO w procesie aktywizacji mieszkańców	117
7.4. Główne problemy społeczne w opinii przedstawicieli NGO	117
7.5. Priorytety rozwoju usług społecznych i warunki sukcesu.....	118
7.6. Zakres usług i rola współpracy w rozwoju CUS	119
Spis ilustracji	120
Spis tabel	120
Spis wykresów	120

Rozdział 1. Podsumowanie wyników badania i rekomendacje

1.1 Podsumowanie wyników badań

Poniżej omówione zostały najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonego w gminie Mogilany w pierwszej połowie 2025 roku badania potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych. Istotne wyniki badania zostały przedstawione w podziale na 8 obszarów tematycznych, które korespondują z pytaniami badawczymi, na które poszukiwano odpowiedzi.

Zakres, skala i tendencje (wzrostowe/spadkowe) zapotrzebowania na konkretne usługi społeczne.

1. Dodatni przyrost naturalny i stosunkowo niewielki udział osób starszych w całej populacji gminy wskazuje na potrzebę kierowania usług do młodych osób.
2. Ważnym wyróżnikiem gminy Mogilany jest atrakcyjność osadnicza, która powoduje napływ nowych mieszkańców w wieku produkcyjnym. Rodzi to wyzwania związane z integracją społeczności.
3. Ośrodek Pomocy Społecznej jeszcze przed przekształceniem w CUS posiadał bogatą ofertę dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów.

Z jakimi głównymi problemami/wyzwaniami społecznymi, dla których rozwiązaniem może być wsparcie w zakresie usług społecznych, spotykają się mieszkańcy gminy.

1. Wyzwaniem jest zapewnienie równego dostępu do usług na terenie całej gminy. Niektóre miejscowości są od centrum gminy oddzielone przez ruchliwą trasę, która utrudnia komunikację. Młodzież uczęszcza do szkół w Krakowie, co utrudnia korzystanie z usług na miejscu.
2. Wyzwaniem są rosnące koszty usług opiekuńczych oraz opieki całodobowej.
3. Widać odchodzenie od świadczeń pieniężnych i zwiększanie podaży świadczeń niepieniężnych.
4. Wyzwaniem dla społeczności jest bliskość Krakowa. Powoduje ona, że zamożniejsi mieszkańcy korzystają z usług w mieście.

Jakiego wsparcia w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów oczekują mieszkańcy gminy?

1. Już dostępne usługi częściowo odpowiadają na potrzeby, np. OzN (door-to-door, opieka wytchnieniowa)
2. Bardzo silnym poparciem mieszkańców cieszy się postulat rozwijania oferty usług kierowanych do dzieci i młodzieży. Nacisk kładziony jest na usługi związane z wartościowym spędzaniem czasu wolnego, edukacją, zaangażowaniem społecznym (np. wolontariat).
3. Mieszkańcy oczekują wsparcia w zakresie dostępu do usług medycznych, zwłaszcza zwiększenia dostępności fizjoterapii i porad lekarzy specjalistów.

Jakie grupy społeczne wymagają priorytetowego zaplanowania i zorganizowania wsparcia?

1. Dane zebrane za pomocą różnych technik badawczych wskazują, że priorytetowo należy traktować wsparcie dla dzieci, młodzieży, rodzin z dziećmi, w tym rodzin wielopokoleniowych.
2. Badania ankietowe wskazują, że osoby wymagające opieki mogą zazwyczaj liczyć na wsparcie rodziny. Brakuje jednak oferty usług kierowanych do ich opiekunów.

Jakie usługi społeczne powinno się dostarczyć w pierwszej kolejności?

1. Przeprowadzona analiza wskazuje, że w pierwszej kolejności należy wprowadzić nowe usługi kierowane do dzieci i młodzieży. Powinny to być usługi związane ze spędzaniem czasu wolnego oraz sprzyjające dobrostanowi psychicznemu. Ważnym sojusznikiem w tworzeniu takich usług mogą być lokalne organizacje pozarządowe, w tym organizacje sportowe.
2. Oferta usług powinna być rozwijana w kierunku zwiększania ich dostępności w sołectwach. Oznacza to nie tylko rozwój usług stacjonarnych w poszczególnych miejscowościach, ale także możliwość tworzenia usług mobilnych.
3. Priorytetem jest dalszy rozwój usług transportu door-to-door

Jakie są główne problemy społeczne oraz zapotrzebowanie na usługi społeczne według pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz danych grup docelowych (itp. ops, pcpr, szkoła, PES, itp.)?

1. Problemy wychowawcze w rodzinach.
2. Uzależnienia wśród młodych ludzi, w tym uzależnienia od urządzeń cyfrowych.
3. Problemy psychiczne, w tym zwłaszcza problemy młodych osób.
4. Poczucie osamotnienia i braku poczucia bycia potrzebnym częściej występuje u osób starszych.
5. Integracja mieszkańców gminy związana z napływem nowych mieszkańców.

Jakimi zasobami infrastrukturalnymi, finansowymi i organizacyjnymi dysponuje gmina i lokalni partnerzy społeczni, na bazie których można rozwinąć podaż usług społecznych?

1. Działają świetlice wiejskie, ale nie są one w pełni wykorzystane. Podobne problemy stwierdzono w zakresie infrastruktury sportowej oraz pomieszczeń, którymi dysponują szkoły. Powoduje to, że poza centrum gminy brakuje miejsc, w których mogłyby być realizowane usługi.
2. Ważnym zasobem gminy jest doświadczony zespół pracujący w Ośrodku Pomocy Społecznej/ Centrum Usług Społecznych. Posiada on doświadczenie w zlecaniu usług społecznych i diagnozowaniu potrzeb społeczności.
3. Na terenie gminy działają prężne organizacje pozarządowe. Można tu wskazać zwłaszcza Bonifaterską Fundację Dobroczynną, która świadczy wiele potrzebnych mieszkańcom gminy usług.

Jaki jest potencjał w zakresie zaangażowania społecznego (m.in. wolontariatu) wśród mieszkańców gminy, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży i seniorów?

1. W badaniu ankietowym wielu mieszkańców deklaruje gotowość do angażowania się w działania na rzecz społeczności lokalnej. Są oni zwłaszcza zainteresowani we współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.
2. W gminie widoczny jest potencjał do rozwoju wolontariatu. Aktywni seniorzy są skupieni w organizacjach, które mogłyby koordynować wolontariat osób starszych (Klub Senior+, Uniwersytet III Wieku). Działają szkolne koła wolontariatu, które mogłyby współdziałać z Centrum Usług Społecznych.
3. Zaangażowanie społeczne może być odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby w zakresie tworzenia nowych form wartościowego spędzania czasu wolnego.

1.2. Analiza SWOT

W poniższej tabeli zebrano kluczowe informacje dotyczące oferty usług społecznych w gminie. Przeanalizowano obecną podaż usług oraz obserwowane zmiany w zakresie popytu na nie. W analizie uwzględniono również czynniki zewnętrzne, które będą wpływać pozytywnie i negatywnie na rozwój oferty usług społecznych w gminie Mogilany.

Tabela 1. Dane wykorzystane w analizie SWOT.

Mocne strony oferty usług społecznych	Słabe strony oferty usług społecznych
1. Doświadczenie OPS/CUS w zlecaniu usług na zewnątrz 2. Szeroka oferta usług dla osób z niepełnosprawnościami 3. Bogata oferta wsparcia dla seniorów 4. Dostępne poradnictwo (rodzinne, prawne, psychologiczne) 5. Działania prewencyjne i wsparcie dla doświadczających przemocy domowej 6. Doświadczony i zaangażowany zespół OPS/CUS. 7. Rozwój usług a nie świadczeń pieniężnych, zmiana charakteru pomocy	1. Podział pod względem kryterium majątkowym – z usług w Mogilanach korzystają mniej zamożni 2. Niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach 3. Koncentracja usług w centrum gminy 4. Utrudniony dostęp do rehabilitacji 5. Kolejki do lekarzy specjalistów 6. Niezaspokojone oczekiwania mieszkańców w zakresie oferty czasu wolnego 7. Niewystarczające wsparcie dla osób opiekujących się członkami rodziny.
Szanse dla rozwoju usług społecznych	Zagrożenia dla rozwoju usług społecznych
1. Rosnący ruch, remonty, utrudniony dojazd do Krakowa – szansa na zatrzymanie ludzi w gminie 2. Przedsiębiorcy inwestujący w żłobki i przedszkola, prywatną opieką całodobową 3. Organizacje pozarządowe, KGW, Konary Bonifraterska Fundacja Dobroczynna, Kluby Sportowe 4. Wsparcie z innych instytucji (PFRON, ZUS), które zmniejsza zapotrzebowanie na świadczenia pieniężne w gminie (redukuje problemy finansowe), odciąża OPS/CUS 5. Zapotrzebowanie na usługi dla dzieci i młodzieży (czas wolny, edukacja, uzależnienia)	1. Rosnące zapotrzebowanie na usługi związane z rosnącą liczbą ludności – wymaga większej pracy, rozeznania, nakładów finans. 2. Rosnące oczekiwania mieszkańców 3. Wpływ Krakowa, w którym młodzi ludzie spędzają czas 4. Nowe osiedla nie są zintegrowane z resztą społeczności 5. Brak dostępności infrastruktury – lokali, w których można świadczyć usługi, ale też boisk, obiektów sportowych, parków, placów zabaw (czasem ta infrastr jest, ale nie można korzystać)

od nowych technologii, wsparcie psychologiczne)	6. Brak koordynacji wsparcia pomiędzy instytucjami prowadzonymi przez JST
6. Zainteresowanie niektórych mieszkańców działalnością społeczną (zwłaszcza współpracą z lokalnymi organizacjami)	różnego szczebla i instytucje rządowe
7. Duże poparcie dla odpłatności za usługi	7. Infrastruktura transportowa, dostępność przestrzeni publicznej, transport publiczny

Zasadniczy etap analizy SWOT polegał na ocenie związków pomiędzy wyszczególnionymi w tabeli czynnikami. Sprowadzało się to do odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy dana mocna strona pozwoli wykorzystać daną szansę?
- Czy dana słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
- Czy dana mocna strona pozwoli zniwelować dane zagrożenie?
- Czy dana słaba strona potęguje ryzyko związane z danym zagrożeniem?

Wnioski z analizy SWOT:

- Oferta usług społecznych w Ośrodku Pomocy Społecznej w Mogilanach była w ostatnich latach sukcesywnie rozwijana. Korzystano w tym zakresie m.in. z programów rządowych. Po przekształceniu Ośrodka w Centrum Usług Społecznych należy utrzymać i rozwijać usługi, które się sprawdzają. Dobrym przykładem są tu usługi transportu door-to-door.
- Istotną słabością dotychczasowej oferty usług było ich skupienie w centrum gminy. Powoduje to trudności w dostępie do nich wśród mieszkańców niektórych sołectw.
- Barię dla rozwoju oferty usług poza centrum gminy są problemy z dostępnością do miejsc, w których mogłyby one być świadczone. Brakuje odpowiednich pomieszczeń w sołectwach. Zdarza się również, że takie pomieszczenia i obiekty istnieją, ale z różnych powodów nie mogą być w pełni wykorzystywane przez okolicznych mieszkańców.
- Oferta usług społecznych w Mogilanach powinna być atrakcyjna i konkurencyjna w porównaniu z usługami dostępnymi w Krakowie. Będzie to sprzyjać integracji społeczności.
- Potrzebne jest rozszerzenie oferty usług społecznych dla dzieci i młodzieży. Młode osoby nie były dotychczas istotną grupą odbiorców wsparcia pomocy społecznej w gminie. Ze względu na

sytuację demograficzną to powinno się zmienić. Znaczenie ma tu też fakt, że oferta kierowana do innych grup potrzebujących wsparcia jest już dostępna.

- Słabością, która potęguje zidentyfikowane zagrożenia jest brak oferty dla osób opiekujących się członkami rodziny.
- Istotną szansą dla rozwoju usług społecznych jest współpraca z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Mają one potencjał do realizacji usług społecznych. W wykorzystaniu tej szansy pomocne będzie doświadczenie zespołu OPS/ CUS. Daje to nadzieję na przezwycięzenie trudności związanych z nierównomierną dostępnością oferty usług społecznych na terenie gminy.
- OPS/ CUS będzie potrzebował wsparcia zewnętrznego w skutecznym przezwyciężaniu niektórych zidentyfikowanych problemów. Na pierwszy plan wysuwają się tu problemy z dostępnością lokali w sołectwach. W rozwiązanie tego problemu muszą zaangażować się inni lokalni i regionalni aktorzy, ponieważ sam OPS/ CUS nie dysponuje zasobami, które pozwalają przezwyciężyć ten problem.

1.3. Rekomendacje

Tabela 2. Rekomendacje.

Wniosek (strona w raporcie)	Rekomendacja	Sposób wdrożenia rekomendacji	Adresat rekomendacji	Termin realizacji
58	Zwiększenie dostępności lokali w sołectwach	Inwentaryzacja dostępnych zasobów, działania w zależności od sytuacji w sołectwach, przygotowanie regulacji prawnych przez samorząd, inwestycje w nowe lokale, modernizację istniejących	Samorząd gminy, szkoły, inne gminne instytucje	5 lat
74	Uruchomienie usług poza centrum gminy	Zlecanie usług organizacjom działającym w sołectwach, wskazywanie jako miejsc realizacji zlecanych usług różnych	Centrum Usług Społecznych	1 rok

		miejsowości z terenu gminy, rozwijanie usług mobilnych		
44	Wprowadzenie nowych usług społecznych dla dzieci i młodzieży	Dopracowanie oferty usług wspólnie z ich odbiorcami i potencjalnymi realizatorami, zlecanie usług podmiotom ekonomii społecznej i firmom, wykorzystanie potencjału młodych ludzi do zaangażowania w działalność społeczną, wsparcie wolontariatu	Centrum Usług Społecznych	1 rok
53	Zlecanie usług usprawniających, rehabilitacyjnych oraz rozwój profilaktyki zdrowotnej	Wprowadzanie nowych usług usprawniających seniorów, wykraczających poza wąskie rozumienie rehabilitacji	Centrum Usług Społecznych	3 lata
45	Rozwój poradnictwa specjalistycznego i lepsze dopasowanie do potrzeb konkretnych grup odbiorców	Zwiększenie ilości godzin, świadczenie go w sołectwach, wsparcie psychologiczne i psychiatryczne dla młodych ludzi	Centrum Usług Społecznych	3 lata
59	Stworzenie spójnego systemu informowania mieszkańców o ofercie usług społecznych w gminie	Centrum Usług Społecznych powinno zbierać i komunikować informacje o całej ofercie usług dla mieszkańców gminy, koordynacja całości oferty dostępnej w gminie, powiecie	Centrum Usług Społecznych oraz inne gminne instytucje	2 lata
51	Rozwój usługi transportu door-to-door	Umożliwienie korzystania z niej kolejnym grupom mieszkańców	Centrum Usług Społecznych	2 lata

55	Poszerzenie usług opieki wytchnieniowej i asystenckich	Zapewnienie ciągłość usługi, wprowadzenie usług całodobowych	Centrum Usług Społecznych	2 lata
22	Nowe usługi wspierające osoby opiekujące się członkami rodziny	Utworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, uruchomienie grupy wsparcia, szkolenia	Centrum Usług Społecznych	2 lata

Rozdział 2. Cele badań i pytania badawcze

2.1. Cele badania

Celem głównym badania było określenie zapotrzebowania mieszkańców gminy Mogilany na usługi społeczne oraz określenie potencjału gminy w zakresie ich realizacji.

Wnioski z diagnozy służyć będą opracowaniu programu usług społecznych dla gminy Mogilany.

Usługi społeczne są definiowane zgodnie z art. 2 Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych jako „działania z zakresu:

- a. polityki prorodzinnej,
- b. wspierania rodziny,
- c. systemu pieczy zastępczej,
- d. pomocy społecznej,
- e. promocji i ochrony zdrowia,
- f. wspierania osób niepełnosprawnych,
- g. edukacji publicznej,
- h. przeciwdziałania bezrobociu,
- i. kultury,
- j. kultury fizycznej i turystyki,
- k. pobudzania aktywności obywatelskiej,
- l. mieszkalnictwa,

- m. ochrony środowiska,
- n. reintegracji zawodowej i społecznej

– podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców.”

Szczegółowe cele badania:

1. Analiza dostępnych danych zastanych pozwalająca oszacować zakres i skalę potrzeb na poszczególne typy usług społecznych oraz lokalne zasoby, na bazie których można rozwijać ich podaż.
2. Diagnoza subiektywnie odczuwanych potrzeb w zakresie usług społecznych wśród mieszkańców, w szczególności grup w szczególnej sytuacji życiowej.
3. Diagnoza potencjału do świadczenia usług społecznych oraz pożądanego wsparcia wśród lokalnych PES.
4. Ocena głównych wyzwań lokalnych w zakresie planowania i wdrażania usług społecznych z perspektywy pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz danych grup docelowych.

2.2. Główne pytania badawcze

1. Jaki jest zakres, skala i tendencje (wzrostowe/spadkowe) zapotrzebowania na konkretne usługi społeczne na podstawie analizy dostępnych danych zastanych?
2. Z jakimi głównymi problemami/wyzwaniami społecznymi, dla których rozwiązaniem może być wsparcie w zakresie usług społecznych, spotykają się mieszkańcy gminy?
3. Jakiego wsparcia w rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów oczekują mieszkańcy gminy?
4. Jakie grupy społeczne wymagają priorytetowego zaplanowania i zorganizowania wsparcia?
5. Jakie usługi społeczne powinno się dostarczyć w pierwszej kolejności?
6. Jakie są główne problemy społeczne oraz zapotrzebowanie na usługi społeczne według pracowników instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz danych grup docelowych (m.in. ops, pcpr, szkoła, PES, itp.)?

7. Jakimi zasobami infrastrukturalnymi, finansowymi i organizacyjnymi dysponuje gmina i lokalni partnerzy społeczni, na bazie których można rozwijać podaż usług społecznych?
8. Jaki jest potencjał w zakresie zaangażowania społecznego (m.in. wolontariatu) wśród mieszkańców gminy, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży i seniorów?

2.3. Grupy docelowe badań

1. Główni odbiorcy usług społecznych:
  - a. Rodziny – dzieci (w tym z OzN, doświadczające trudności opiekuńczo-wychowawczych lub w kryzysie).
  - b. Osoby starsze (wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, stan zdrowia i stopień niepełnosprawności) i ich opiekunowie.
  - c. Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie.
  - d. Osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym i ich opiekunowie.
  - e. Inne osoby w szczególnej sytuacji, zagrożone wykluczeniem, w tym osoby w kryzysie bezdomności, osoby opuszczające zakłady karne.
  - f. Młodzież.
  - g. Ogół mieszkańców.
2. Pracownicy instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz danych grup docelowych (m.in. ops, pcpr, szkoła, PES, itp.).
3. Podmioty ekonomii społecznej/firmy, jako aktualni i potencjalni wykonawcy usług społecznych.

Rozdział 3. Metody i techniki badawcze

W celu uzyskania kompleksowego obrazu sytuacji społecznej w gminie oraz poznania opinii i potrzeb jej mieszkańców, zastosowano zestaw zróżnicowanych metod i technik badawczych. Podstawą wstępnej diagnozy była analiza desk research, polegająca na przeglądzie i interpretacji dostępnych danych zastanych, takich jak dokumenty strategiczne, raporty czy statystyki publiczne. Uzupełnieniem tej metody były badania terenowe – przede wszystkim ankietę skierowaną do mieszkańców gminy, która pozwoliła na poznanie ich ocen i oczekiwań. Dodatkowo przeprowadzono odrębne badanie ankietowe wśród przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców społecznych, by uwzględnić ich

perspektywę i doświadczenia. Całość dopełniły wywiady grupowe, umożliwiające pogłębienie wybranych zagadnień i lepsze zrozumienie kontekstu lokalnego.

3.1. Analiza danych zastanych

Analiza danych zastanych stanowiła pierwszy etap procesu badawczego, będący podstawą do opracowania wstępnej diagnozy sytuacji społecznej w gminie. Jej celem było zebranie i uporządkowanie dostępnych informacji ilościowych i jakościowych, które umożliwiły określenie struktury socjodemograficznej mieszkańców, identyfikację kluczowych problemów społecznych oraz ocenę dotychczasowych działań podejmowanych na poziomie lokalnym.

W ramach analizy desk research wykorzystano dane pochodzące z różnych źródeł instytucjonalnych i sprawozdawczych. Uwzględniono między innymi informacje uzyskane z Urzędu Stanu Cywilnego w Mogilanach, Urzędu Gminy oraz Rejestru Mieszkańców, które pozwoliły określić podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej, takie jak liczba ludności, struktura wiekowa, liczba urodzeń, zgonów, małżeństw i migracji. Ważnym źródłem były również dane pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego, w tym z Banku Danych Lokalnych oraz ostatniego spisu powszechnego, które umożliwiły szeroką analizę wskaźników społeczno-ekonomicznych w przekroju lokalnym i porównawczym. Dodatkowe informacje pochodziły z dokumentacji ZUS i KRUS oraz z zasobów Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, a także z danych dotyczących świadczeń pielęgnacyjnych i zasiłków. Pozwoliły one lepiej zrozumieć skalę zjawisk związanych z niepełnosprawnością, opieką długoterminową i sytuacją materialną mieszkańców. W analizie uwzględniono także sprawozdawczość z programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2020–2023 oraz Oceny Zasobów Pomocy Społecznej sporządzone za lata 2020, 2021, 2022 i 2023 według stanu na dzień 10 marca 2025 r. Dokumenty te pozwoliły ocenić kondycję lokalnego systemu wsparcia społecznego oraz skalę i charakter potrzeb w tym zakresie.

Istotnym elementem analizy była również dokumentacja dotycząca projektów i programów społecznych realizowanych w gminie w ostatnich latach. Przeanalizowano zarówno ich cele i zakres, jak i wnioski wynikające z ich realizacji. Uzupełnieniem była analiza pozyskanych funduszy, dzięki której możliwe było określenie efektywności wykorzystania dostępnych środków zewnętrznych.

Całość uzupełniły dane zawarte w raportach o stanie gminy – zarówno za rok 2023 jak i poprzednie (aż od 2020 roku) co miało na celu prezentację zachodzących tendencji. Dokumenty te dostarczyły szerokiej

informacji na temat sytuacji społeczno-gospodarczej, polityki rozwoju lokalnego oraz działań podejmowanych przez samorząd.

Z całego zasobu informacji wybrano te dane, które w największym stopniu pozwalały na określenie struktury socjodemograficznej mieszkańców gminy oraz identyfikację najważniejszych wyzwań i zasobów społecznych. Analiza desk research dostarczyła fundamentu do projektowania kolejnych etapów badania i była punktem wyjścia do pogłębionej eksploracji potrzeb mieszkańców przy wykorzystaniu metod bezpośrednich.

3.2. Badania ankietowe

W ramach prowadzonych badań zastosowano metodę ankiety, przeprowadzając dwa odrębne badania, dostosowane do specyfiki dwóch grup respondentów: mieszkańców gminy Mogilany oraz lokalnych organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych.

Pierwsze badanie ankietowe skierowane było do ogółu mieszkańców, z uwzględnieniem konieczności zapewnienia reprezentatywnego udziału grup szczególnie istotnych z punktu widzenia polityki społecznej. Szczególną uwagę poświęcono rodzinom z dziećmi, rodzinom wielopokoleniowym, osobom starszym i ich opiekunom, osobom z niepełnosprawnościami (OzN). Celem tego badania było zebranie informacji na temat tego, jak mieszkańcy oceniają swoją sytuację życiową, a także sytuację członków swoich rodzin – w szczególności dzieci, seniorów i osób z niepełnosprawnościami – w kontekście warunków życia w gminie Mogilany. Dodatkowo, ankieta miała na celu zbadanie opinii mieszkańców na temat dostępności i jakości lokalnej oferty w obszarze kultury, edukacji i form spędzania czasu wolnego.

Druga ankieta została skierowana do przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorstw społecznych działających na terenie gminy. Jej głównym celem było rozpoznanie potencjału tych podmiotów w zakresie świadczenia usług społecznych.

Oba badania dostarczyły cennego materiału empirycznego, który posłużył do identyfikacji kluczowych potrzeb, oczekiwań oraz barier z perspektywy mieszkańców i lokalnych instytucji społecznych.

3.3. Wywiady grupowe

Głównym celem przeprowadzenia zogniskowanych wywiadów grupowych było pogłębienie wniosków z diagnozy potrzeb uzyskanych w drodze badań ankietowych oraz szczegółowe zweryfikowanie kluczowych obszarów wskazanych w częściowej analizie diagnozy. W szczególności badania FGI miały służyć:

- Zebraniu pogłębionej wiedzy o potrzebach mieszkańców,
- Zidentyfikowaniu barier w dostępie do usług społecznych,
- Określeniu akceptowalnych modeli odpłatności za usługi społeczne,
- Uzyskaniu rekomendacji od mieszkańców.

Dobór grup był celowy, czyli każda grupa reprezentowała inny segment mieszkańców – np.:

- rodziny z dziećmi,
- Rodziny wielopokoleniowe,
- osoby starsze,
- osoby z niepełnosprawnością.

To pozwoliło zobaczyć **różnice i podobieństwa w potrzebach i opiniach**, co jest kluczowe przy projektowaniu usług w nowym modelu CUS. Grupy liczyły od 10 do 12 uczestników.

Spotkania FGI odbyły się w formie stacjonarnej, w wyznaczonych pomieszczeniach GOPS w Gminie Mogilany; szczegółowe informacje na temat miejsca i dat zawarto w protokołach ze spotkań. Każda sesja trwała 1,5–2 godziny. Dyskusje były dokumentowane na podstawie pełnych protokołów prowadzonych przez badaczy (notatki moderatorki) oraz nagrań audio.

Rozdział 4. Analiza danych zastanych

4.1. Sytuacja demograficzna

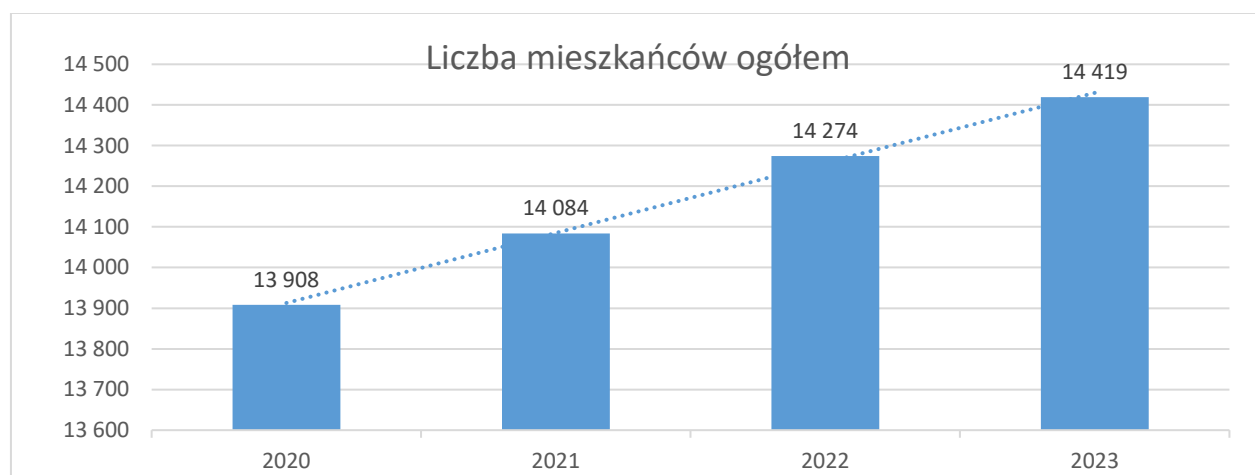
Gmina Mogilany leży w południowej części powiatu krakowskiego i od północnej strony sąsiaduje bezpośrednio z Krakowem. Bliskość Krakowa wpływa na postrzeganie gminy jako sypialni Krakowa. Od strony południowej gmina Mogilany sąsiaduje z gminą Myślenice, od zachodniej strony z gminą Skawina, a od strony wschodniej z gminą Świątniki Górne. Pozostaje wiejską enklawą wśród gmin miejsko-wiejskich

oraz miejskich. Powierzchnia gminy Mogilany zajmuje 43,55 km² co stanowi 3,54% powierzchni powiatu krakowskiego.

Na podstawie danych statystycznych pozyskanych z Urzędu Stanu Cywilnego w Mogilanach na dzień 31 grudnia 2023 roku w gminie Mogilany zamieszkiwało 14 419 osób, w tym 7 016 mężczyzn i 7 403 kobiety.

Zauważalny jest stały, systematyczny wzrost liczby mieszkańców gminy. W latach 2020-2023 liczba mieszkańców Gminy Mogilany wzrosła o 511 osób. Dominowały wśród nich kobiety. Na dzień 31 grudnia 2023 r. wśród populacji gminy Mogilany było o 387 kobiet więcej niż mężczyzn.

Wykres 1 Liczba mieszkańców Gminy Mogilany w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Mogilanach (stan na dzień 10 marca 2025r.)

Jak podaje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Mogilany na lata 2021-2030 jedną z cech charakterystycznych dla gmin podmiejskich, sąsiadujących z dużymi centrami administracyjno-usługowymi i gospodarczymi, jest obserwowany w ostatnich latach wzrost liczby mieszkańców. W 2019 r. stopa przyrostu rocznego liczby mieszkańców na polskiej wsi wyniosła 0,04%, a ubytek w miastach sięgnął -0,15%. Główny Urząd Statystyczny podkreśla, że kierunek zmian liczby ludności w miastach i na wsi jest niezmienny, tj. od końca lat 90. ubiegłego wieku maleje liczba ludności w miastach i rośnie na wsi – szczególnie w gminach podmiejskich skupionych wokół dużych miast.

Nie inaczej jest w przypadku gminy Mogilany, w której **zwiększenie się liczby mieszkańców zapewnia dopływ nowych obywateli** (w dużej mierze za sprawą osiedlających się tu dotychczasowych mieszkańców

Krakowa) oraz **dodatni przyrost naturalny** (będący w niemałej części konsekwencją młodego wieku nowych mieszkańców gminy).

Według danych gromadzonych przez BDL GUS w okresie 2015-2019 liczba mieszkańców wzrosła o 701 osób, co przełożyło się na wzrost na poziomie +5,18%. Na tle gmin powiatu krakowskiego jest to jeden z wyróżniających się rezultatów – większy przyrost zanotowały jedynie gminy: Wielka Wieś (+13,3%), Zielonki (+8,5%), Michałowice (+7,8%) oraz Kocmyrów-Luborzyca (5,6%). Nie jest przypadkiem, że są to jednostki graniczące bezpośrednio z Krakowem, dysponujące atrakcyjnymi terenami do budownictwa jedno- i wielorodzinnego.

Według danych statystycznych z GUS BDL pod względem gęstości zaludnienia **gmina Mogilany**, z rezultatem 326 osób na km², odnotowanym w 2019 r., **plasuje się w czołówce najgęściej zaludnionych jednostek powiatu**. Wskaźnik ten znacząco przekracza średnią notowaną dla powiatu (227 osób na km²) oraz województwa (225 osób na km²). Należy przy tym podkreślić, że na przestrzeni lat 2015-2019 **wzrost wielkości wskaźnika gęstości zaludnienia w gminie Mogilany wyniósł 5,2%**, co znacząco przekracza wartości notowane dla powiatu krakowskiego (3,2%) i całego regionu (1,4%). W roku 2023 gęstość zaludnienia w gminie Mogilany **nadal wzrasta i wyniosła 372 osoby na km²**.

Zjawisko to jest kolejnym potwierdzeniem dużej popularności, jaką cieszy się gmina Mogilany jako miejsce do osiedlania się przez dotychczasowych mieszkańców Krakowa oraz, w mniejszym zakresie, pozostałych rejonów aglomeracji krakowskiej.

Według danych zawartych w Raporcie o stanie Gminy Mogilany na rok 2023, do sołectw, które zamieszkuje największa liczba mieszkańców na koniec 2023 r. należały miejscowości położone wzdłuż „zakopianki” tj.: drogi krajowej nr 7 Kraków – Chyżne. Obrazują to dane w Tabeli 1.

Tabela 3 Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach Gminy Mogilany

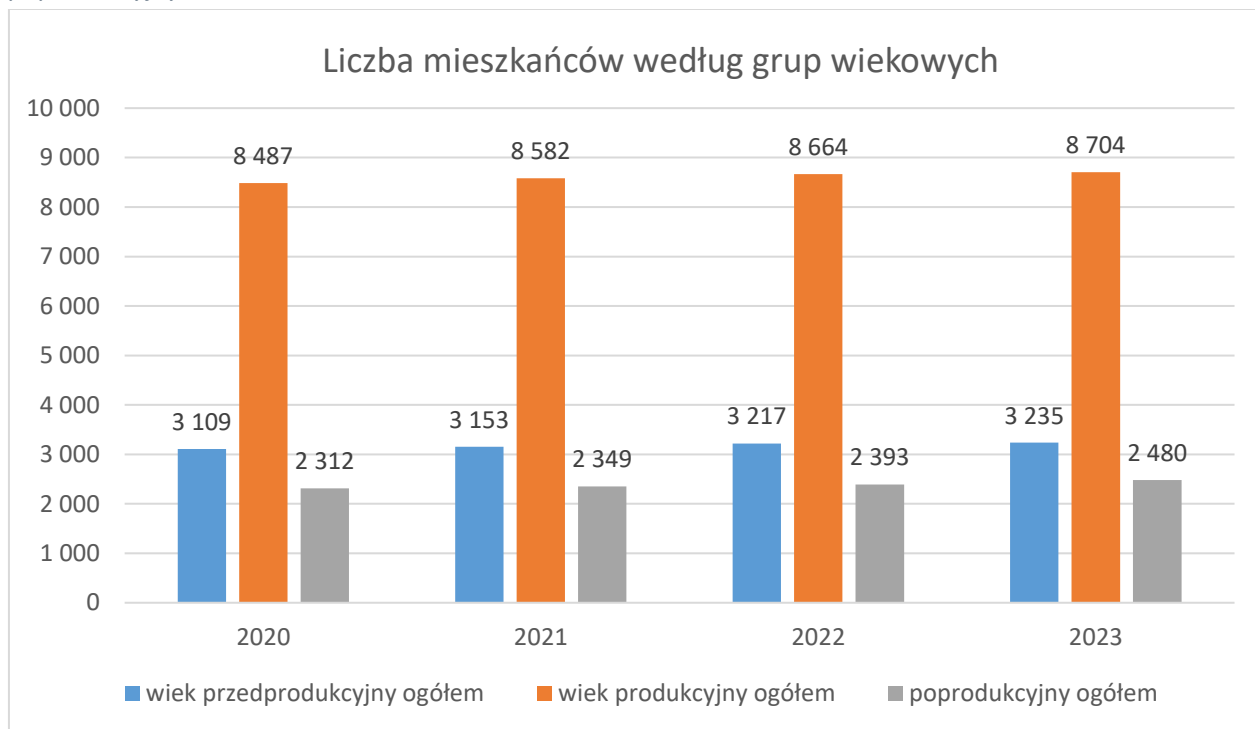
Sołectwo	Liczba mieszkańców
Mogilany	3 450
Libertów	2 761
Gaj	1 984

Włosań	1 495
Lusina	1 118
Konary	1 090
Chorowice	936
Buków	848
Brzyczyna	477
Kulerzów	260
Razem	14 419

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Mogilanach (stan na dzień 10 marca 2025r.)

Według danych pozyskanych z Urzędu Gminy w Mogilanach w Gminie Mogilany na koniec 2023 r. zamieszkiwało **3 235 osób w wieku przedprodukcyjnym**; tj.: w przedziale 0-17 lat; w tym 1 653 mężczyzn i 1 582 kobiety oraz **8 704 osoby w wieku produkcyjnym**; w tym 4 475 mężczyzn i 4 229 kobiet, a także **2 480 osób w wieku poprodukcyjnym**; w tym 888 mężczyzn i 1 592 kobiety. Wskazuje to na **młoda populację gminy Mogilany**; w której mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowią ponad 22,43% populacji; a w wieku produkcyjnym ponad 60,36% populacji. Łącznie stanowią **prawie 83% całej populacji gminy**. Natomiast ponad 17 % całej populacji gminy stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym tj.: kobiety powyżej 60 roku życia oraz mężczyźni powyżej 65 roku życia.

Wykres 2 Liczba mieszkańców Gminy Mogilany w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Mogilanach (stan na dzień 10 marca 2025r.)

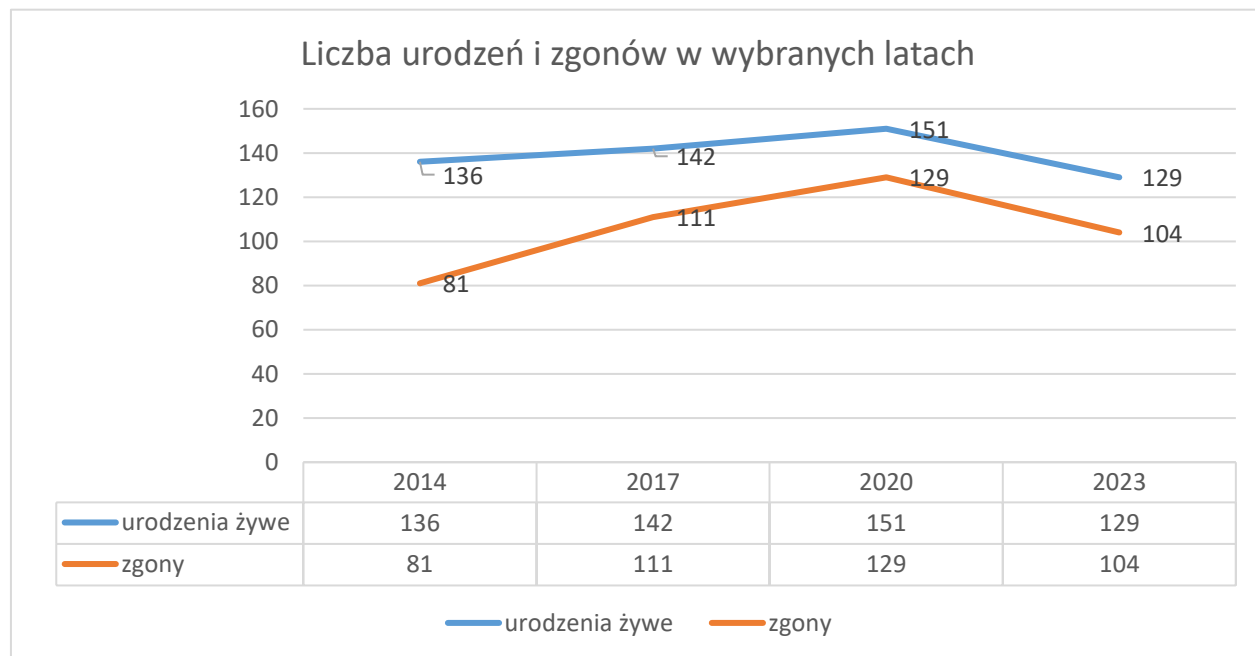
Na przestrzeni lat 2020-2023 zauważalna **jest przewaga mężczyzn nad kobietami w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym**. Natomiast zupełnie **odwrotnie przedstawia się sytuacja w wieku poprodukcyjnym**. **W tej grupie to kobiety stanowią większość**. Na koniec roku 2023 liczba kobiet w wieku przedprodukcyjnym wynosiła o 71 mniej niż mężczyzn; a w wieku produkcyjnym liczba kobiet wynosiła 246 mniej niż mężczyzn. W analogicznym okresie liczba kobiet w wieku poprodukcyjnym wyniosła o 705 kobiet więcej niż mężczyzn. Ponadto 399 osób w tej grupie to **osoby powyżej 80 roku życia**. W tym przedziale **trzykrotnie większą grupę stanowią kobiety**. W roku 2023 w gminie Mogilany mieszkało 155 kobiet powyżej 80 roku życia oraz 144 kobiety powyżej 85 roku życia. Natomiast mężczyźni stanowili 100 osób w przedziale od 80 do 84 r.ż. i 47 osób powyżej 85 roku życia.

Jak podaje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Mogilany na lata 2021-2030 spośród czynników mających wpływ na kształtowanie się sytuacji demograficznej w gminie Mogilany, szczególnie istotne znaczenie ma przyrost naturalny. Odnotowany w gminie Mogilany w 2019 r. rezultat +4,75 znacząco przekracza średnią powiatową (+0,94) oraz wojewódzką (+1,16). Przyrost naturalny w

gminie Mogilany w latach 2020 – 2023 pozostawał dodatni; więcej było urodzeń niż zgonów.

Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w roku 2023 wynosił 1,11. W roku 2023 było 129 urodzeń i 104 zgony; o 25 więcej urodzeń niż zgonów. Tendencja wzrostowa utrzymuje się od kilku lat.

Wykres 3 Liczba urodzeń i zgonów wśród mieszkańców gminy Mogilany w wybranych latach

Źródło: Dane pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego (stan na dzień 10 marca 2025r.)

Kolejną składową, przesądzającą o wyjątkowo korzystnej sytuacji demograficznej gminy Mogilany, są **migracje ludności**. Analizując migracje, w pierwszej kolejności należy wskazać na kluczowe znaczenie migracji wewnętrznych względem migracji zagranicznych, które mają w przypadku gminy Mogilany marginalny udział. Przez cały analizowany okres wskaźnik wartości salda migracji wewnętrznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców nie spadał poniżej 9,1 osoby – rezultat ten odnotowany został w 2019 r. Bezpośrednio rzutuje on na ogólne saldo migracji w przeliczeniu na 1000 osób. Wartość tego wskaźnika +9,43 osoby, zarejestrowany w Mogilanach w 2019 r., to jeden z wyższych rezultatów wśród wszystkich gmin powiatu, znacznie wyższy niż jego średnia (+7,15) oraz niższy rezultat dla całej Małopolski (+2,02). Potwierdza on pozycję Mogilan wśród najbardziej atrakcyjnych gmin powiatu krakowskiego do osiedlania się z punktu widzenia dotychczasowych mieszkańców Krakowa, gdyż to przede wszystkim przeprowadzki tej zbiorowości wpływają na wartość wskaźnika.

Według danych z GUS BDL na dzień 6 listopada 2024 r. w roku 2023 saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności wyniosło 8,2. Saldo migracji zagranicznych było ujemne i wyniosło – 3. Zameldowały się 4 osoby z zagranicy, a wymeldowało 7. W roku 2023 w gminie Mogilany zameldowało się 298 osób; w tym 157 kobiet i 141 mężczyzn. Zdecydowaną większość stanowiły zameldowania z miast; 232 osoby w tym; 111 mężczyzn i 121 kobiet. Wymeldowania dokonało 167 osób; 82 mężczyzn i 85 kobiet.

Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym wyniósł na koniec 2019 r. 21,8%, co było wynikiem znacząco lepszym niż w przypadku powiatu (19,9%) oraz regionu (19,0%). Zapewne ma to związek z opisywanym zjawiskiem osiedlania się młodych rodzin – wcześniejszych mieszkańców Krakowa – na terenie jednostki. **Relatywnie wysoki odsetek młodych ludzi w strukturze demograficznej gminy przekłada się na niską wartość wskaźnika dla najstarszej grupy wiekowej.** Odnotowane w 2019 r. wartość 16,3% to znacznie mniej niż w przypadku powiatu (19,2%) oraz województwa (20,4%).

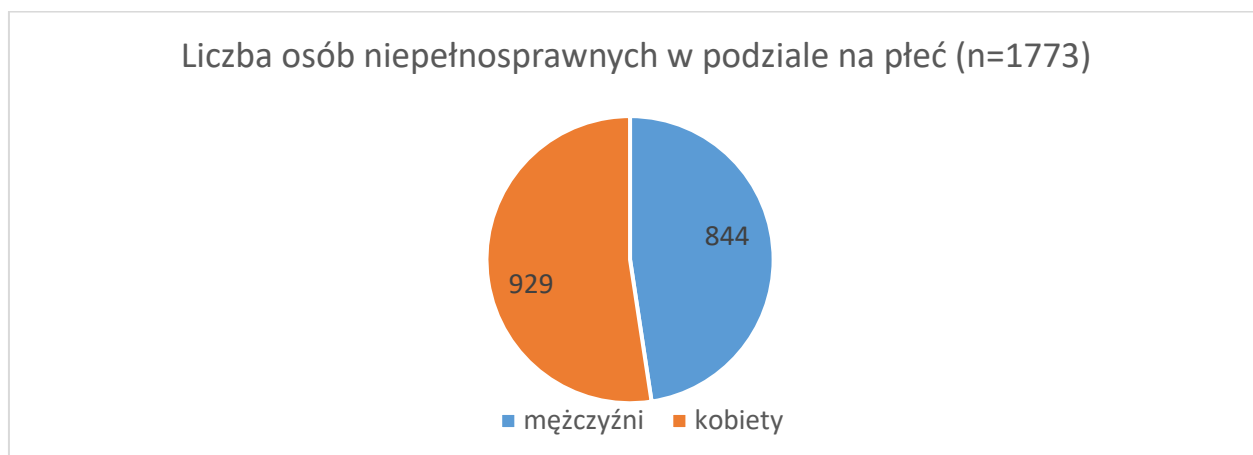
Jak wskazuje Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2030 statystyki Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że na koniec 2019 r. liczba ludności Polski zmniejszyła się o blisko 29 tys. osób w porównaniu do roku 2018. W 2019 r. liczba ludności zwiększyła się tylko w 4 województwach: pomorskim (stopa przyrostu wyniosła 0,45%), mazowieckim (0,37%), małopolskim (0,30%) oraz wielkopolskim (0,14%). Na korzystny wynik Małopolski mają wpływ zarówno dodatni przyrost naturalny, jak i saldo migracji. Najnowsze dane również potwierdzają tę sytuację.

Gmina Mogilany również ma udział w tych pozytywnych procesach. Sytuacja ta rzutuje m.in. **na skład populacji i strukturę wieku mieszkańców gminy Mogilany, co z kolei wymusza prowadzenie odpowiednio zorientowanej polityki przestrzennej (nowe tereny osadnicze, infrastruktura), w zakresie dostarczania usług publicznych (np. żłobki, przedszkola, oferta kulturalna, zagospodarowanie czasu wolnego, ale również dostosowanie pomocy społecznej i ochrony zdrowia do potrzeb osób starszych), a także ukierunkowanej na integrację i budowanie tożsamości lokalnej mieszkańców.**

4.2. Osoby z niepełnosprawnością

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2021 **w gminie Mogilany mieszkały 1763 osoby z niepełnosprawnością, w tym 1051 osób niepełnosprawnych prawnie** (posiadających orzeczenia o niepełnosprawności) i **712 osób niepełnosprawnych biologicznie.** Są to osoby, które odczuwają ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku, ale nie posiadają prawnego orzeczenia niepełnosprawności.

Wykres 4. Liczba osób niepełnosprawnych w podziale na płeć.

Źródło: Dane pozyskane z Narodowego Spisu Powszechnego za 2021 r. wg stanu na dzień 25 marca 2025r.

Osoby z niepełnosprawnością stanowią 12,22% mieszkańców gminy Mogilany. W skali Powiatu Krakowskiego osoby z niepełnosprawnością z terenu Gminy Mogilany stanowią około **4,58 %** osób niepełnosprawnych **w całym powiecie.**

Niepełnosprawność jest jednym z głównych powodów obok długotrwałej choroby i ubóstwa **przyznawania świadczeń pieniężnych i niepieniężnych** w Gminie Mogilany. W latach 2020-2023 najczęściej świadczeniobiorców z tytułu niepełnosprawności było w roku 2020 – 73 osoby. W kolejnych latach liczba osób korzystających ze świadczeń z tego tytułu malała. Wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom mieszkańców Gmina Mogilany wnioskowała o środki finansowe z funduszy rządowych i zewnętrznych. Od roku 2021 realizowano w gminie program **Opieka Wytchnieniowa dla opiekunów osób niepełnosprawnych.** W ramach programu usługami wytchnieniowymi objęto 11 opiekunów osób niepełnosprawnych. Program spotkał się z bardzo pozytywnym przyjęciem wśród mieszkańców gminy. Zaowocowało to kontynuacją programu w kolejnych latach i systematycznym rozszerzaniem liczby uczestników programu do 26 osób w roku 2023.

Kolejnym programem rządowym, który był realizowany w Gminie Mogilany w celu **wsparcia osób z niepełnosprawnością był Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością.** W latach 2022 i 2023 program realizowano we współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Krakowie rekrutując uczestników i asystentów na terenie gminy Mogilany. Wsparciem asystenta było objętych 6 rodzin w roku 2022 i 7 rodzin w roku 2023. Podobnie jak program Opieka Wytchnieniowa również Asystent Osoby z

Niepełnosprawnością cieszył się dużym zainteresowaniem. Z tego powodu Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zdecydował się na samodzielną obsługę programu i poszerzenie liczby uczestników w kolejnych latach.

Tabela 4 Liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej

Rok	Liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń
2020	73
2021	66
2022	48
2023	55

Źródło: Dane pozyskane z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2020-2023 wg stanu na dzień 10 marca 2025 r.

Ponadto rozumiejąc obciążenia opiekunów dotyczące opieki nad osobami niepełnosprawnymi i dążąc do objęcia ich odpowiednim wsparciem w roku 2023 w Gminie Mogilany **uruchomiono grupę wsparcia dla opiekunów osób niesamodzielných i niepełnosprawnych**. Grupa prowadzona przez organizację pozarządową funkcjonowała również w kolejnym roku i była źródłem zrozumienia, pomocy, wsparcia i edukacji dla opiekunów osób niepełnosprawnych.

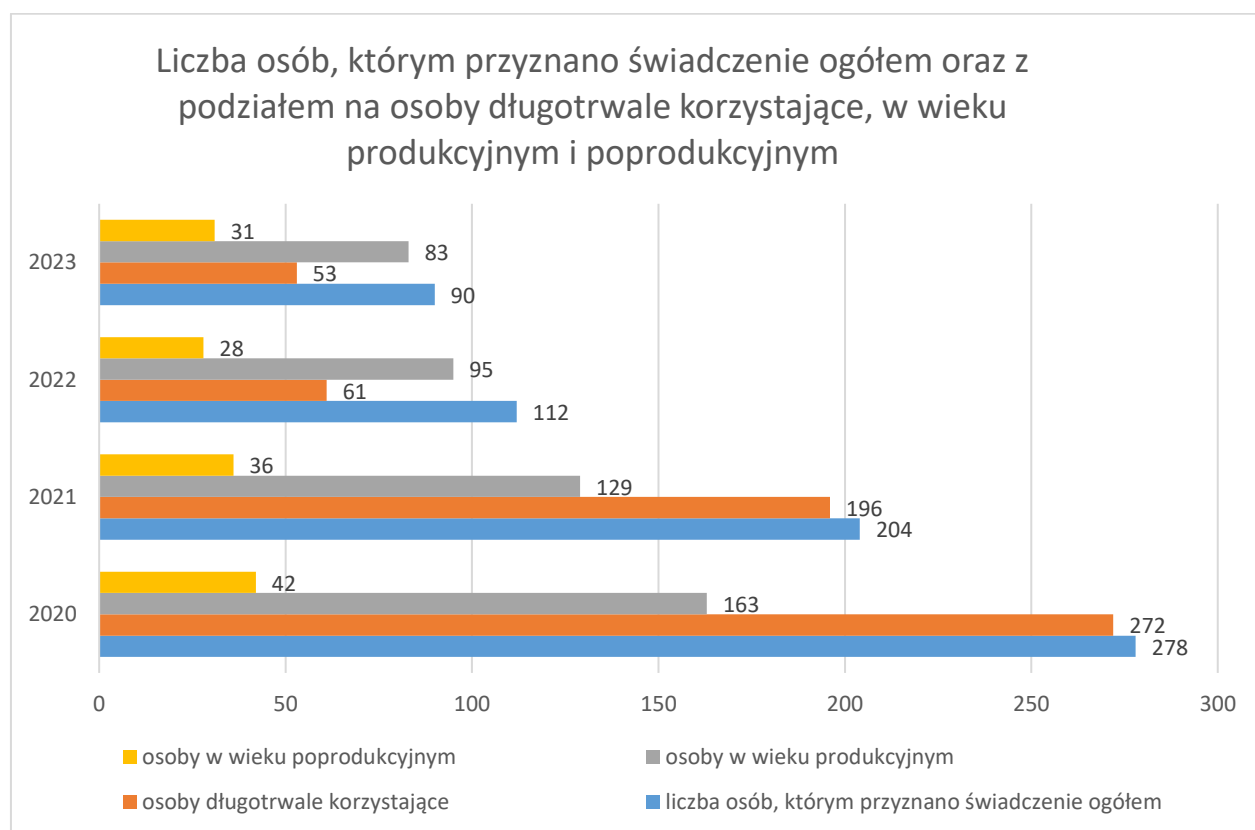
4.3. Pomoc społeczna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Mogilanach realizuje zadania własne Gminy, zadania zlecone Gminie przez administrację rządową z zakresu pomocy społecznej, zadania wynikające z rozeznaczonych potrzeb Gminy, bądź rządowych programów pomocowych na podstawie i w granicach obowiązujących aktów prawnych.

W 2023 roku świadczeniami z pomocy społecznej objęto łącznie 90 osób z czego 53 osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej, 83 stanowią osoby w wieku produkcyjnym, natomiast 31 to osoby w wieku poprodukcyjnym. Na przestrzeni lat 2020 – 2023 wyraźnie spadła liczba osób i budżet świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej udzielanych w oparciu o ustawę o pomocy społecznej. Jest to zapewne powodowane poprawą sytuacji materialnej mieszkańców (np. wzrost minimalnego wynagrodzenia), ale

również wprowadzonym w Ośrodku rozdzieleniem pracy socjalnej i usług z pomocy społecznej od przyznawania świadczeń. Pozwala to pracownikom socjalnym na prowadzenie skuteczniejszej pracy socjalnej oraz lepszą weryfikację osób zgłaszających się po pomoc, pracę na zasobach osób zgłaszających się po pomoc poprzez ustalenie ich zasobów uprawnień i możliwości wsparcia poza systemem.

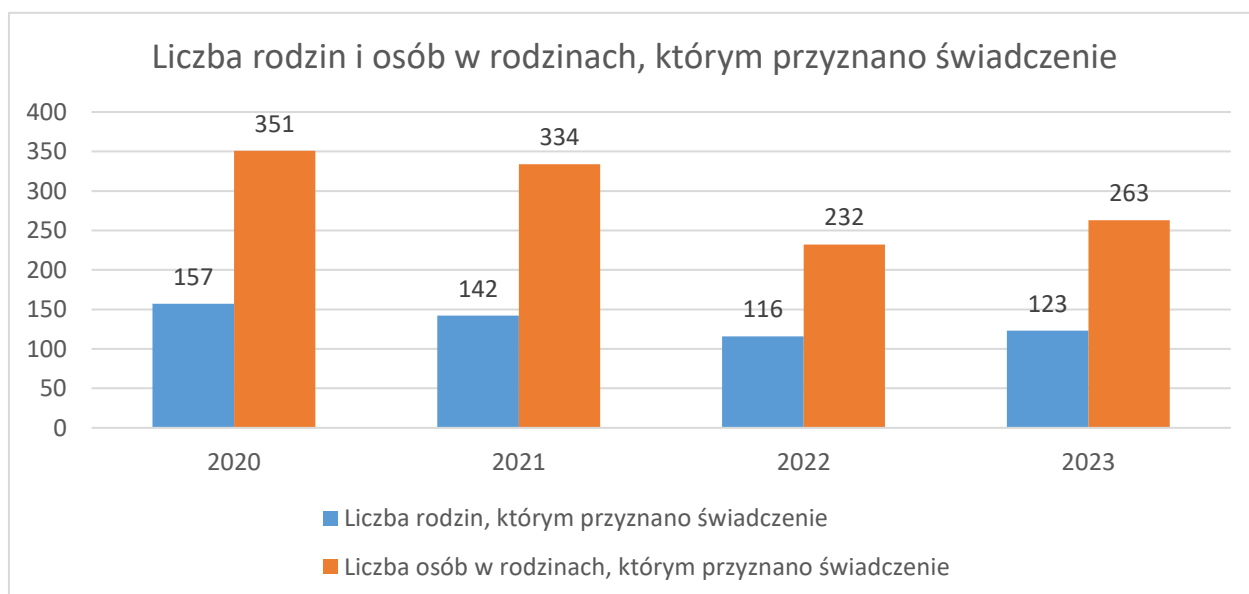
Wykres 5. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej.

Źródło: Ocena zasobów Pomocy Społecznej za 2020, 2021, 2022, 2023 rok

W 2023 roku pomoc i wsparcie na terenie gminy Mogilany uzyskało 263 osoby, co stanowiło 1,6% wszystkich mieszkańców gminy (wykres nr 2). W roku oceny w stosunku do 2022 roku, łączna liczba osób korzystających z pomocy zwiększyła się o 31 osoby. Natomiast liczba rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej zwiększyła się o 7 rodzin w stosunku do roku 2022.

Wykres 6. Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej za 2020, 2021, 2022, 2023 rok

W ramach systemu pomocy społecznej świadczenia przyznawane są w formie pieniężnej lub niepieniężnej na wniosek osoby zainteresowanej po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego, prowadzonego w przypadku pomocy społecznej w formie wywiadu środowiskowego. W roku 2023 **świadczeniami pieniężnymi** objęto ogółem 69 osób z czego liczba rodzin wyniosła 55, natomiast łączna liczba osób w rodzinach to 88 (wykres nr 3). **Świadczeniami niepieniężnymi** w 2023 roku objęto ogółem 27 osób z czego liczba rodzin wyniosła 24, a liczba osób w rodzinach wyniosła 50.

Głównymi **powodami korzystania z pomocy społecznej** w roku 2023 były długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz ubóstwo. Wykres nr 4 prezentuje szczegółowo pozostałe powody udzielenia wsparcia w latach 2020-2023. W odniesieniu do poprzednich lat obserwuje się ogólny spadek świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

Wykres 7 Liczba osób korzystających z danej usługi w 2023

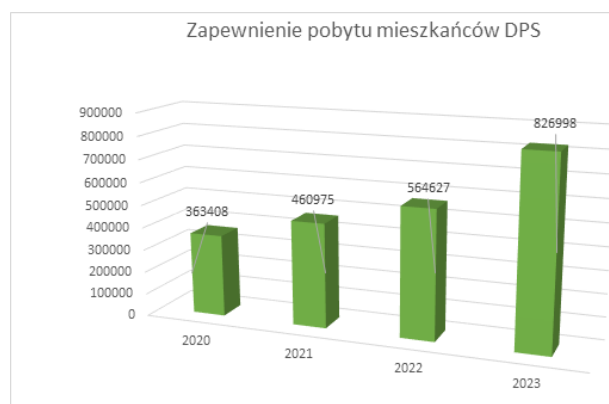
Źródło: Ocena zasobów Pomocy Społecznej za 2023 rok

Poniższe wykresy przedstawiają nakłady finansowe na realizację zadań pomocy społecznej w gminie Mogilany w latach 2020-2023. Rosły środki przeznaczone na świadczenia niepieniężne, zapewnienie pobytu w DPS, usługi opiekuńcze oraz poradnictwo specjalistyczne. Jak stwierdzono już powyżej, w analizowanym okresie zmniejszyły się wydatki gminy na świadczenia pieniężne.

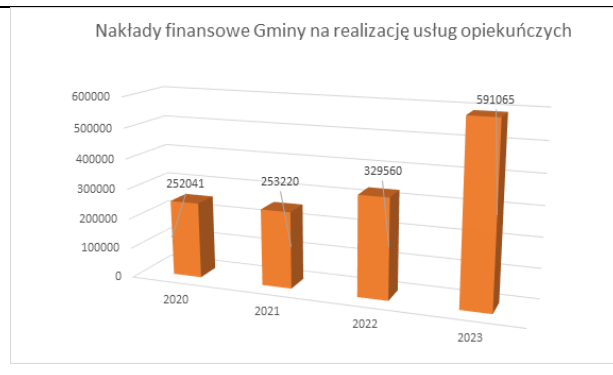
Wykres 8. Świadczenia niepieniężne ogółem

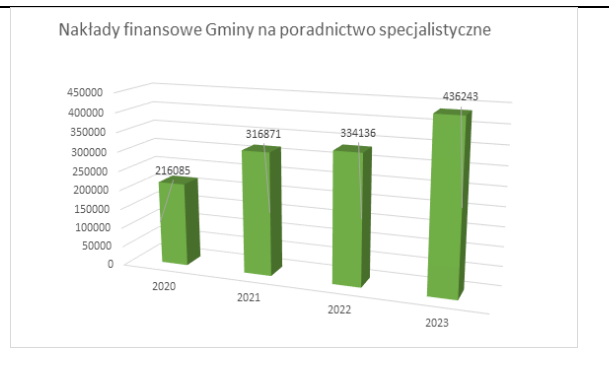
Wykres 9. Zapewnienie pobytu mieszkańców w DPS.

Wykres 10. Nakłady finansowe gminy na realizację usług opiekuńczych.

Wykres 11. Nakłady finansowe gminy na poradnictwo specjalistyczne.

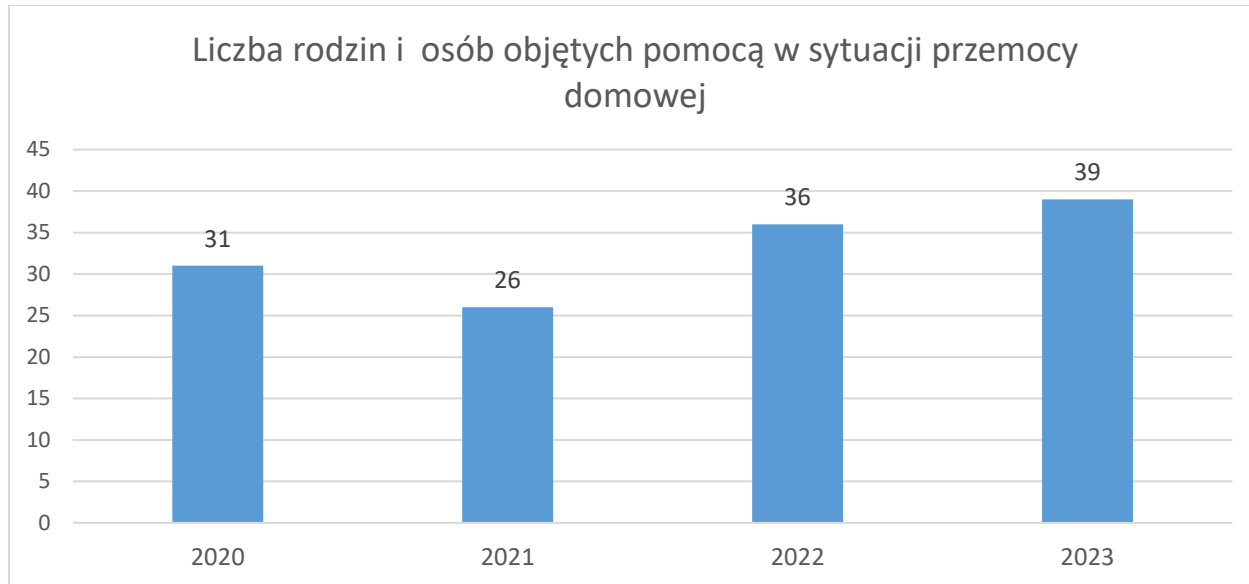

Źródło: Ocena zasobów Pomocy Społecznej za 2020, 2021, 2022, 2023 rok

4.4. Przemoc domowa

Zgodnie z danymi posiadanymi przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Mogilanach w roku 2023 zostało objętych wsparciem 39 rodzin dotkniętych **zjawiskiem przemocy domowej**. Zjawisko to jest powszechne, jednak nie zawsze jest ujawniane, co utrudnia rozpoznanie i przeciwdziałanie jej. W odniesieniu do poprzednich lat można zauważyć wzrost liczby rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy co prezentuje wykres 8.

Wykres 12 Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej

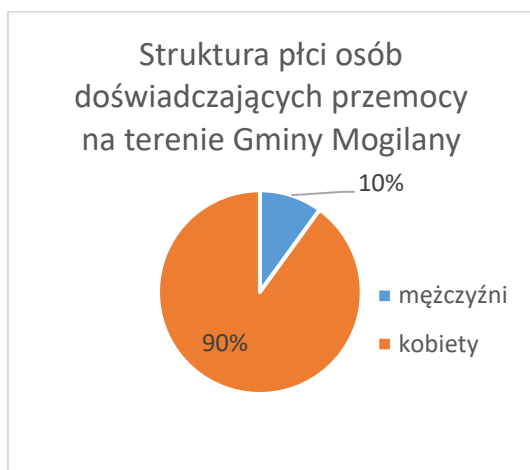

Źródło: Sprawozdawczość z programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2020-2023

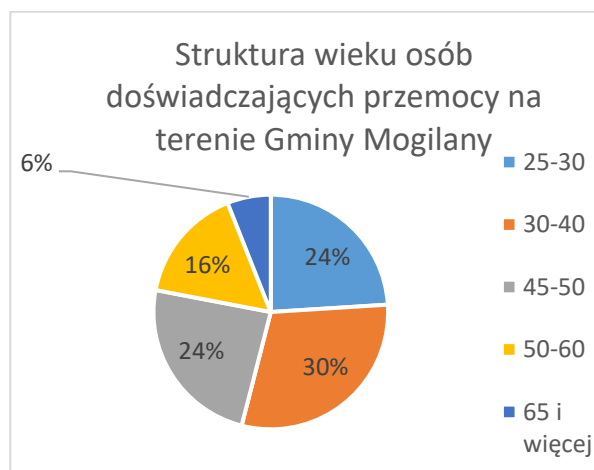
Od roku 2022 nastąpił wzrost **procedur „Niebieskiej Karty”** – w stosunku do lat poprzednich tj. 2020 i 2021 roku (wykres nr 6). Z danych zebranych przez tutaj Ośrodek wynika iż, w roku 2020 liczba wszczętych procedur NK wyniosła – 21 kart, w roku 2021- 20 kart. W roku 2022 nastąpił wzrost liczby wszczętych procedur NK i wyniósł 29 kart, w roku 2023 wszczęto 24 procedury NK. W roku 2023 skierowano 8 osób na programy korekcyjne, z czego 7 osób ukończyło te programy.

Badanie ilościowe przeprowadzono w okresie od 5 marca 2024 roku do 15 maja 2024 roku wśród osób doświadczających przemocy domowej korzystających z pomocy w ramach procedury Niebieskie Karty. Badanie przeprowadzono z zastosowaniem metody ankiety tradycyjnej. Badanie miało charakter anonimowy i zostało zrealizowane za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety przygotowanej dla celów oceny pomocy udzielonej w ramach procedury Niebieskie Karty. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy Mogilany. W badaniu wzięło udział 47 respondentów.

Wykres 13 Struktura płci osób doświadczających przemocy na terenie Gminy Mogilany

Wykres 14 Struktura wieku osób doświadczających przemocy na terenie Gminy Mogilany

Źródło: Diagnoza problemu przemocy w Gminie Mogilany wraz z badaniem skuteczności pomocy udzielanej na lata 2024-2027.

Osoby uczestniczące w badaniu to mieszkańcy Gminy Mogilany, którzy byli objęci procedurą Niebieskiej Karty. Wśród respondentów najliczniejszą grupę stanowiły kobiety, aż 90% wszystkich badanych osób natomiast 10% osób biorących udział w badaniu to mężczyźni. Wyniki badań potwierdzają dane zawarte w literaturze i wskazują, że zjawisko przemocy domowej w dużo większym stopniu dotyczy kobiet niż mężczyzn. To kobiety częściej są ofiarami przemocy domowej i muszą mierzyć się z jej negatywnymi skutkami. Mężczyźni wciąż w dużo mniejszym stopniu są osobami pokrzywdzonymi przemocą domową lub nie odczuwają negatywnych skutków i nie zgłaszają jej instytucjom. Wzrastająca świadomość społeczna powoduje, że coraz częściej także mężczyźni doświadczający przemocy decydują się szukać pomocy u specjalistów. W Gminie Mogilany jak i w Polsce ta dysproporcja jest wyraźna.

Osoby uczestniczące w badaniu to mieszkańcy Gminy Mogilany, zarówno kobiety jak mężczyźni w różnym wieku. Badania wskazują, że obecnie zjawisko przemocy domowej dotyka osoby w wieku produkcyjnym. Ponad 30% badanych to osoby w wieku 30-40 lat. Ponad 24% osób biorących udział w badaniu, które borykają się z problemem przemocy domowej to osoby najmłodsze w wieku 25-30 lat i osoby w wieku 40-50 lat. Obecnie problem przemocy w najmniejszym stopniu dotyczy lub jest zgłaszany przez osoby w wieku powyżej 50 lat (łącznie 22% badanych, w tym powyżej 65 roku życia tylko 6% respondentów).

Problem przemocy domowej dotyczy osób bez względu na wykształcenie. Badania wskazują, że obecnie 46% osób doświadczających przemocy posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, ale aż 20% czyli, co

piąty badany to osoba z wykształceniem wyższym. Ponad 16% osób doświadczających przemocy to osoby z wykształceniem średnim. Osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym tj. łącznie 18% według badań mają najmniej związek z doświadczaniem przemocy domowej lub najrzadziej zgłaszają przemoc w swoim środowisku domowym.

4.5. Infrastruktura społeczna i edukacyjna

Infrastruktura gminy Mogilany obejmuje różne elementy, które zapewniają jej funkcjonowanie i komfort życia mieszkańców. W skład tej infrastruktury wchodzi między innymi: placówki samopomocowe, które oferują wsparcie mieszkańcom w różnych formach. Do placówek tych zalicza się **Dom Pomocy Społecznej w Konarach, który prowadzony jest obecnie przez Bonifraterską Fundację Dobroczynną**. Dom Pomocy Społecznej jest miejscem stałego pobytu dla 63 mężczyzn z zaburzeniami psychicznymi, świadczy całodobową opiekę nad osobami chorymi, zatrudniając wykwalifikowaną kadrę pracowników. Zabezpiecza potrzeby bytowe Mieszkańców, a także zapewnia szeroki wachlarz usług opiekuńczych i medycznych. W ramach usług wspomagających Mieszkańcy mają możliwość korzystania z różnych form terapii zajęciowej, realizowania potrzeb religijnych i kulturalnych oraz korzystania z rehabilitacji społecznej i zawodowej (w Zakładzie Aktywności Zawodowej).

Środowiskowy Dom Samopomocy prowadzony przez Bonifraterską Fundację Dobroczynną w Konarach na zlecenie powiatu krakowskiego jest dziennym ośrodkiem przeznaczonym dla 35 osób przewlekle psychicznie chorych, z niepełnosprawnością intelektualną oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych.

Przy Bonifraterskiej Fundacji Dobroczynnej w Konarach prowadzony jest **Warsztat Terapii Zajęciowej**. Został stworzony z myślą o osobach o różnym stopniu niepełnosprawności. Oferuje aktywności z obszaru rehabilitacji społecznej i zawodowej. Warsztat Terapii Zajęciowej jest placówką o charakterze dziennym, funkcjonującym od poniedziałku do piątku od 7.30 do 15.30.

Zakład Aktywności Zawodowej działające przy Bonifraterskiej Fundacji Dobroczynnej w Konarach – to miejsce zawodowej i społecznej rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami. To tutaj, osoby, które często przez lata były skazane na pobyt w domu lub w ośrodku wsparcia, mają możliwość rozpocząć pracę w sprzyjających warunkach. W roku 2023 wsparciem objęto 31 osób z czego 22 osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 9 z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Działająca na terenie Mogilan **prywatna Poradnia Psychologiczna „Balans”** oferuje wsparcie psychologów, psychoterapeutów, terapeutów pedagogicznych, neuroterapeutów. Gabinety poradni psychologicznej adresowane są do dzieci i młodzieży oraz ich rodziców, osób dorosłych. Oferują szeroki zakres diagnostyki jak też poradnictwo i wsparcie psychologiczne, a także bogatą ofertę działań terapeutycznych.

Na terenie gminy Mogilany funkcjonuje również prywatna **Rezydencja Konary** zapewniającą całodobową opiekę dla seniorów. W strukturze Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mogilanach od 2019 roku działa **Klub Senior+**. Z każdym rokiem działalności Klub staje się coraz bardziej popularny wśród Seniorów w Gminie Mogilany. Liczba miejsc w Klubie wynosi 20. W ramach Klubu realizowane były zajęcia z fizjoterapeutą, a także towarzyszące rozmowy na temat wzmacniania organizmu, zdrowego stylu życia, gimnastyka ogólnousprawniająca, gra w ping-pong, nordic walking.

Na terenie gminy Mogilany **nie funkcjonują** następujące instytucje i organizacje:

- Domy Pomocy Społecznej
- Kluby samopomocy dla seniorów
- Schronisko dla osób w kryzysie bezdomności
- Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży
- Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży
- Kluby Integracji Społecznej (KIS)
- Centrum Integracji Społecznej (CIS).

W analizowanym okresie na terenie gminy Mogilany **zwiększyła się liczba miejsc w placówkach opieki nad dziećmi do lat 3**. Intensywny napływ ludności na teren gminy (w dużej mierze osoby młode) oraz wysoki przyrost naturalny powoduje zainteresowanie usługami żłobkowymi. Działania z tego zakresu w skali gminy Mogilany powinny być realizowane przez organizacje lub kapitał prywatny (różne formy – żłobki, kluby malucha itp.), przy wsparciu ze strony samorządu. Aktualnie na terenie gminy Mogilany działają **4 prywatne żłobki na 130 miejsc**. Trzy z nich są zlokalizowane w miejscowości Mogilany, a jeden w miejscowości Libertów. Ponadto w latach poprzednich pozyskano środki z programu MALUCH + 2022-

2029 na budowę kolejnego żłobka. Tym razem będzie to żłobek samorządowy **na 150 miejsc. Nowy żłobek ma powstać w najbliższych 2 latach w miejscowości Gaj.**

Równie dużym zainteresowaniem na terenie gminy (z tych samych powodów) cieszą się **usługi wychowania przedszkolnego**. Ten pierwszy etap edukacyjny jest istotny dla dalszego rozwoju społecznego młodego pokolenia, stąd ważnym jest dbałość o wysoką jakość usług i ich dostępność. Gmina musi mierzyć się z zadaniem dostosowywania godzin pracy placówek przedszkolnych do potrzeb mieszkańców, ale również brać pod uwagę koszty prowadzenia przedszkoli. Na dzień 25 marca 2025 r. w gminie **działa 10 oddziałów przedszkolnych; 3 prywatne przedszkola, 2 przedszkola samorządowe oraz 5 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych.**

Wykres 15. Liczba dzieci z terenu Gminy Mogilany uczęszczających do przedszkoli w latach 2020-2023.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z raportu o stanie gminy za lata 2020-2023

W gminie Mogilany działają trzy kluby sportowe, które promują aktywność fizyczną i rozwój sportowy wśród mieszkańców, które sprzyjają aktywności fizycznej mieszkańców. W Gminie Mogilany działają następujące kluby Sportowe:

- **Ludowy Klub Sportowy (LKS) Mogilany** założony w 1997 roku, LKS Mogilany ma bogatą tradycją w lokalnym sporcie. Klub prowadzi profesjonalną akademię piłkarską, w której szkoli 150 dzieci oraz sekcją biegową integrującą mieszkańców gminy Mogilany Ludowy klub Sportowy (L:KS) Libertów – działający w sołectwie Libertów, klub angażuje lokalną społeczność w aktywność sportową.

- **TS Sparta Włosień:** założony w 2021 roku klub piłkarski dla dzieci i młodzieży na terenie gminy Mogilany. Treningi odbywają się w hali Szkoły Podstawowej we Włosani.

W gminie Mogilany funkcjonują świetlice wiejskie, które pełnią rolę lokalnych centrów kultury i integracji społecznej. Oferując mieszkańcom przestrzeń do organizacji różnorodnych wydarzeń, spotkań zajęć edukacyjnych. Są to miejsca gdzie mieszkańcy mogą uczestniczyć w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych, spotkaniach oraz zajęciach edukacyjnych.

4.6. Opieka zdrowotna

Mieszkańcy Gminy Mogilany posiadają dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie Gminy Mogilany funkcjonują **dwie placówki podstawowej opieki zdrowotnej**.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mogilanach jest Zakładem, którego organem założycielskim i nadzorującym jest Rada Gminy w Mogilanach. Zakład prowadzi działalność leczniczą w rozumieniu przepisów ustawy o działalności leczniczej – w szczególności udziela świadczeń zdrowotnych ubezpieczonym oraz innym osobom uprawnionym do tych świadczeń na podstawie odrębnych przepisów nieodpłatnie, za częściową odpłatnością lub całkowicie odpłatnie.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mogilanach działa na rynku opieki zdrowotnej od 1 stycznia 1999 roku.

W celu umacniania pozytywnego wizerunku i satysfakcji Pacjenta Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mogilanach prowadzi swoją działalność ukierunkowaną na świadczenie usług medycznych, które zapewniają najwyższy standard, nowoczesność i dostępność – w placówce wdrożono system zarządzania jakością zgodny z wymaganiami SPZOZ w Mogilanach oferuje w ramach umowy z NFZ bezpłatne świadczenia zdrowotne w następujących poradniach:

- Poradnia ogólna
- Poradnia pediatryczna
- Poradnia stomatologiczna
- Poradnia ginekologiczna
- Odpłatne usługi w zakresie rehabilitacji, hepatologii oraz medycyny pracy.

W ramach opieki zdrowotnej w Gminie Mogilany funkcjonuje również **Centrum Medyczne Serce Sercu** – Przychodnia oferuje mieszkańcom gminy jak i okolic szeroki zakres usług zdrowotnych. Zakres usług obejmuje:

- podstawową opiekę lekarską (świadczenia lekarza rodzinnego i pielęgniarki środowiskowej,
- ambulatoryjną Opiekę Specjalistyczną: konsultacje w poradniach alergologicznej, okulistycznej, ginekologiczno-położniczej oraz neurologicznej.
- Pracownia Diagnostyki Obrazowej (RTG)
- Medycyna pracy
- Opieka Całodobowa.

Według danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego ambulatoryjną opieką zdrowotną w 2023r. (porady lekarskie) zostało objętych 105 300 osób., w tym pomocy w formie teleporady udzielono 7852 osobom w tym teleporady w podstawowej opiece zdrowotnej 7467 osobom oraz teleporady w specjalistycznej opiece zdrowotnej udzielono 385 osobom. Z ambulatoryjnej porady lekarskiej z podstawowej pomocy opieki zdrowotnej skorzystało 59983 osoby, z czego porad lekarskich w przychodni podległej samorządowi terytorialnemu udzielono 38963 osobom.

4.7. Rynek pracy

Według GUS – Bank Danych Lokalnych za lata 2020-2023 oraz informacji z Urzędu Pracy Powiatu Krakowskiego w Skawinie liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Mogilany systematycznie spada. W roku 2020 liczba bezrobotnych wynosiła 259 osób w tym 141 długotrwale bezrobotnych. W kolejnych latach liczba bezrobotnych zmniejszała się do 202 osób w 2023 r. Analogicznie spada stopa bezrobocia od 3,40% w roku 2020 poprzez 2,80% w roku 2021 po 2,50% w roku 2022 do 2,10% w roku 2023.

Na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 r. ustalono, że liczba osób aktywnych zawodowo wynosiła 8 012 osób (z czego 4 196 osób stanowili mężczyźni, a 3 816 kobiety) w tym 7 791 osób pracujących. Natomiast osób bezrobotnych było 221; w tym 139 mężczyzn i 82 kobiety.

Na koniec grudnia 2023 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy – filia w Skawinie zarejestrowanych było 4649 osób bezrobotnych, w tym 2 280 kobiet, 2369 mężczyzn oraz 161 poszukujących pracy, w tym 72 kobiety.

Z terenu Gminy Mogilany zarejestrowanych było 202 osoby bezrobotne, z czego 170 to osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, 92 osoby to kobiety, 110 osób to mężczyźni i 28 osób z prawem do zasiłku. Warto zauważyć, że bezrobocie jest mniejsze wśród kobiet niż mężczyzn. Jest to tendencja odwrotna w odniesieniu do gmin sąsiednich i powiatu. Na fakt ten może wpływać bliskość Krakowa i możliwość dojazdu do szerszego rynku pracy oraz zatrudnienia kobiet w sektorze usług.

Tabela 5 Bezrobotni wg poszczególnych grup klientów

OBSZAR	Bezrobotni				
	ogółem	kobiety	będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy	z prawem do zasiłku	zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy
Powiat Krakowski	4649	2280	3774	551	184
Gmina Mogilany	202	92	170	28	2

Źródło: Dane pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie wg stanu na 31.12.2023 roku

Analizując strukturę bezrobocia według wieku stwierdza się, że na koniec 2023 roku najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 35-44 lata (1191 osób). Najmniej liczną grupą osób pozostających w rejestrach Urzędu Pracy, były osoby w przedziale wiekowym 60-64 lata (345 osób).

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych z Gminy Mogilany najliczniejsza grupa osób bezrobotnych znajdowała się w przedziale wiekowym 45-54 lata (46 osób) a najmniej liczna, znajdowała się w przedziale wiekowym 60-64 lata (17 osób).

Tabela 6 Wiek bezrobotnych

OBSZAR	Wiek bezrobotnych (wiek)					
	18 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 59	60 - 64
Powiat Krakowski	646	1110	1191	909	448	345
Gmina Mogilany	30	41	43	46	25	17

Źródło: Dane pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie wg stanu na 31.12.2023 r.

Z uwagi na czas pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę osób bezrobotnych stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy, czyli 1266 osób. Sytuacja jest powtarzalna w większości gmin, m. in. także wśród bezrobotnych z Gminy Mogilany i stanowi 46 osób długotrwale bezrobotnych.

Tabela 7 Czas pozostawania bez pracy

OBSZAR	Czas pozostawania bez pracy w miesiącach					
	do 1	1-3	3-6	6-12	12-24	pow. 24
Powiat Krakowski	474	840	679	708	682	1266
Gmina Mogilany	17	42	40	30	27	46

Źródło: Dane pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie wg stanu na 31.12.2023 r.

Struktura bezrobotnych wg poziomu wykształcenia uwarunkowana jest lokalnym rynkiem pracy, który stawia przed pracownikami wymóg posiadania wysokich i w miarę wszechstronnych kwalifikacji, a także ciągłej gotowości do zmian.

Wśród 4649 bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy Powiatu Krakowskiego, na koniec 2023 roku dominującą grupę stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (1174 osób) oraz policealnym i średnim zawodowym (1121 osoby). W ostatnich latach, w ogólnej liczbie osób zarejestrowanych w Urzędzie, wzrasta udział grupy bezrobotnych legitymujących się wyższym wykształceniem.

Tabela 8 Osoby bezrobotne wg poziomu wykształcenia

OBSZAR	Osoby bezrobotne wg poziomu wykształcenia				
	wyższe	polic. i średnie zawodowe	średnie ogólne	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
Powiat Krakowski	733	1121	652	1174	969
Gmina Mogilany	37	44	20	54	47

Źródło: Dane pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie wg stanu na 31.12.2023 roku

W odniesieniu do Gminy Mogilany najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (54 osoby) oraz z gimnazjalnym i poniżej (47 osób).

W strukturze osób bezrobotnych w omawianej grupie największy odsetek stanowiły osoby ze stażem 1-5 lat, co stanowi 23,9 % ogółu zarejestrowanych, a następnie osoby ze stażem pracy w przedziale do 1 roku 17,8 % oraz 10-20 16,8 %. Analiza poniższej tabeli wykazuje, iż osoby bezrobotne z Gminy Mogilany stanowiły największy odsetek wśród grupy osób ze stażem pracy do 1-5 lat (20,7 %) oraz w przedziale od 1 roku (19,8 %)

Tabela 9 Osoby bezrobotne wg stażu pracy

OBSZAR	Osoby bezrobotne wg stażu pracy						
	do 1 roku	1-5	5-10	10-20	20-30	30 lat i więcej	bez stażu
Powiat Krakowski	831	1113	783	726	420	170	606
Gmina Mogilany	40	42	27	27	30	7	29

Źródło: Dane pozyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skawinie wg stanu na 31.12.2023 roku

W programach finansowanych z Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, programów regionalnych i lokalnych, Rezerwy MRPiPS oraz pozostałych funduszy, udział wzięło ogółem 97 osób zamieszkujące teren Gminy Mogilany.

Niezmienne od kilku lat, nie maleje również zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji zawodowych poprzez szkolenia. W 2023 roku Urząd Pracy Powiatu Krakowskiego kierował osoby bezrobotne na szkolenia zawodowe, które miały na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych i tym samym zwiększenie szansy na uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, lub podjęcia własnej działalności gospodarczej. Z Gminy Mogilany na szkolenia zawodowe skierowano 28 osób bezrobotnych.

W ramach przyznanego limitu, w 2023 roku Urząd Pracy Powiatu Krakowskiego zawarł 176 umów o zorganizowanie robót publicznych. Z refundacji w ramach robót publicznych skorzystały 2 gminy obsługiwane przez Filie w Skawinie. Z Gminy Mogilany zatrudnienie w ramach robót publicznych podjęło 18 osób bezrobotnych.

Podjęcie pracy w ramach prac społecznie użytecznych zapobiega całkowitemu wykluczeniu z rynku pracy, jak również częściowo łagodzi negatywne skutki bezrobocia. W 2023 roku skierowano do wykonywania prac **54 osób**. W Gminie Mogilany w ramach prac społecznie użytecznych uczestniczyło **6 osób**. W przeciwieństwie do robót publicznych zmalało zapotrzebowanie na organizację prac społecznie użytecznych.

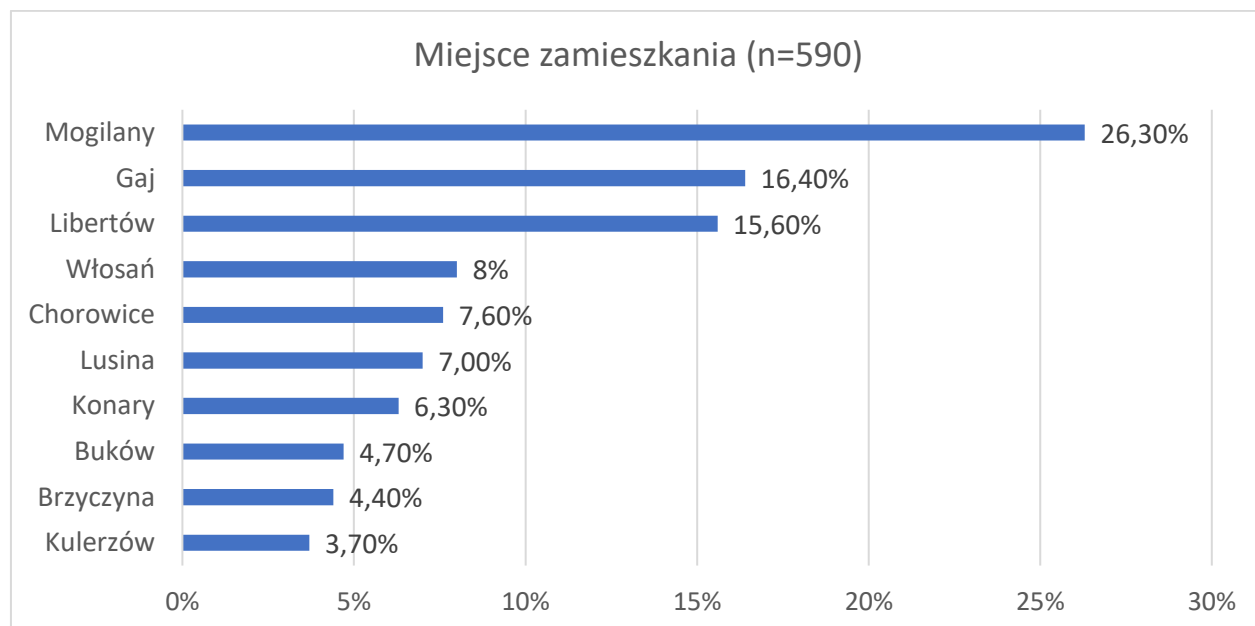
Rozdział 5. Wyniki badań ankietowych

5.1. Opis badanej próby

W niniejszym rozdziale przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy Mogilany. Łącznie **zebrano 590 poprawnie wypełnionych ankiet** od osób reprezentujących zróżnicowane typy gospodarstw domowych. Respondenci różnili się pod względem sytuacji mieszkaniowej – część z nich to osoby mieszkające samotnie, inni tworzyli związki partnerskie lub małżeńskie, niektórzy wychowywali dzieci, a część funkcjonowała w rodzinach wielopokoleniowych. Dane przedstawione w poniższej części raportu dotyczą zestawu pytań, na które odpowiedzieli wszyscy uczestnicy badania, niezależnie od ich sytuacji rodzinnej i mieszkaniowej. Dzięki temu możliwe było uchwycenie **wspólnych tendencji, opinii i doświadczeń**, niezależnych od struktury gospodarstwa domowego.

Warto zaznaczyć, że choć ankieta była skierowana do ogółu mieszkańców, nie każdy respondent odpowiadał na wszystkie pytania. Uczestnicy byli proszeni o udzielanie odpowiedzi wyłącznie w odniesieniu do kwestii, które ich bezpośrednio dotyczyły lub w których posiadają wiedzę i doświadczenie. Z tego względu liczba odpowiedzi przy poszczególnych pytaniach może się różnić – co zostało uwzględnione w analizie wyników.

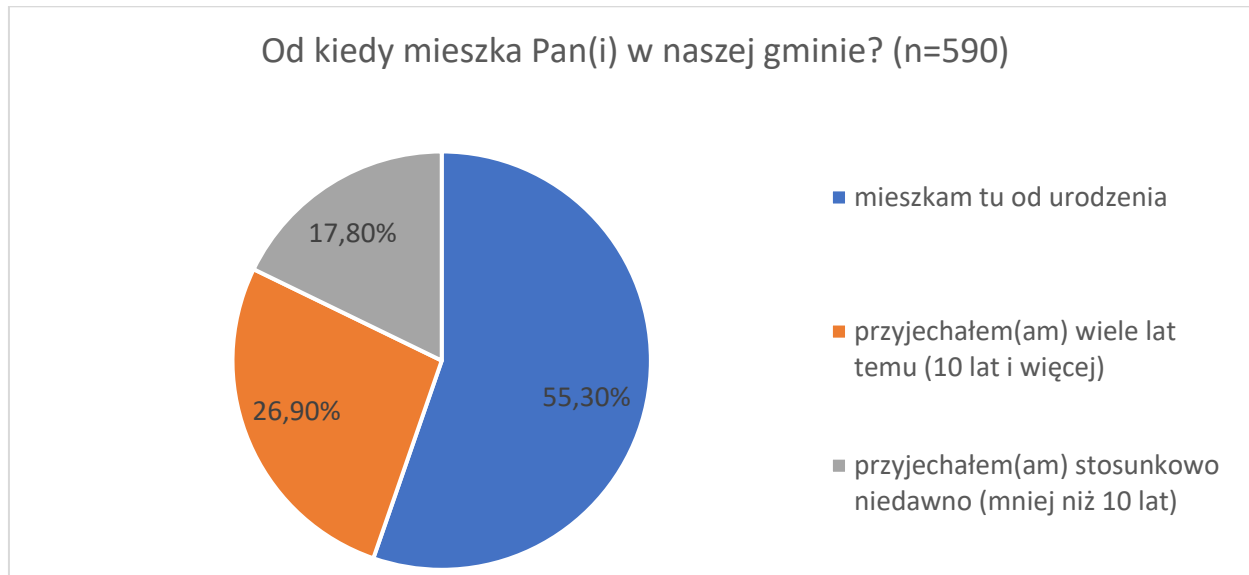
Wykres 16 Miejsce zamieszkania (n=590)

Na podstawie przedstawionego wykresu można zauważyć, że w badaniu wzięli udział **mieszkańcy wszystkich miejscowości** wchodzących w skład gminy Mogilany, jednak ich reprezentacja była zróżnicowana.

Najwięcej respondentów pochodziło z Mogilan – aż 26,3% wszystkich uczestników. Na kolejnych miejscach uplasowały się miejscowości Gaj (16,4%) oraz Libertów (15,6%). Te trzy miejscowości stanowiły łącznie ponad połowę (58,3%) wszystkich odpowiedzi.

Wykres 17 Od kiedy mieszka Pan(i) w naszej gminie? (n=590)

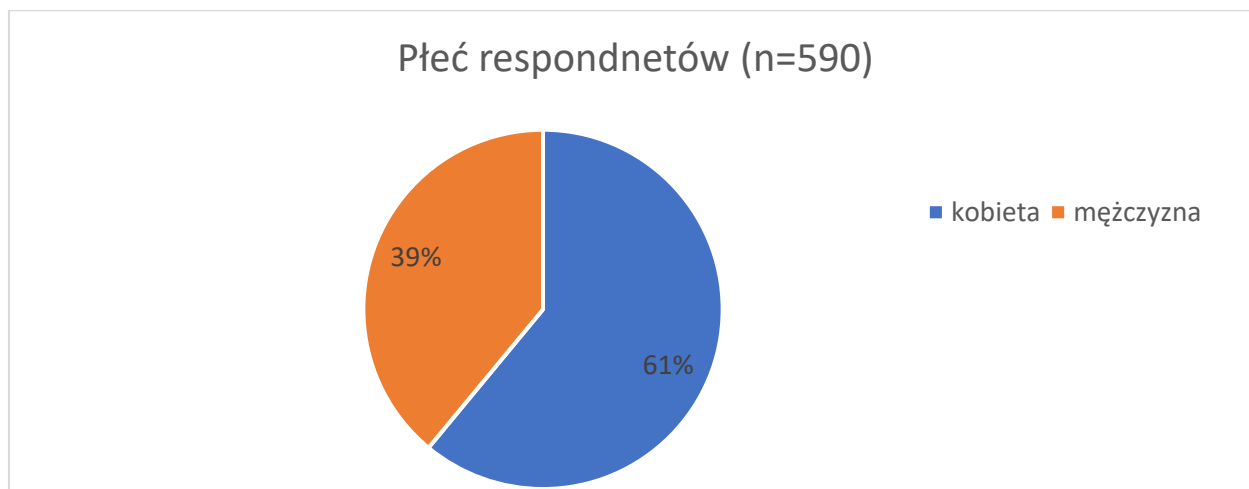
Największą grupę stanowią osoby mieszkające w gminie od urodzenia – 55,3% badanych. To świadczy o silnym zakorzenieniu części społeczności i może mieć wpływ na ich postrzeganie lokalnych problemów oraz oczekiwań wobec samorządu.

Drugą grupą są osoby, które przeprowadziły się do gminy wiele lat temu (10 lat i więcej) – 26,9%. Choć nie są tu od zawsze, mają już ugruntowaną perspektywę jako dłużej mieszkający i zapewne aktywnie uczestniczą w życiu lokalnym.

Najmniejszą, ale znaczącą grupę (17,8%) stanowią osoby, które przyjechały do gminy stosunkowo niedawno – mniej niż 10 lat temu. Ich potrzeby i doświadczenia mogą różnić się od tych, którzy mieszkają tu dłużej, co warto uwzględnić przy planowaniu działań integracyjnych i informacyjnych.

Zestawienie to pokazuje, że społeczność gminy jest zróżnicowana pod względem długości zamieszkiwania, co może wpływać na różnorodne spojrzenie na lokalne sprawy i potrzeby.

Wykres 18 Płeć respondentów (n=590)

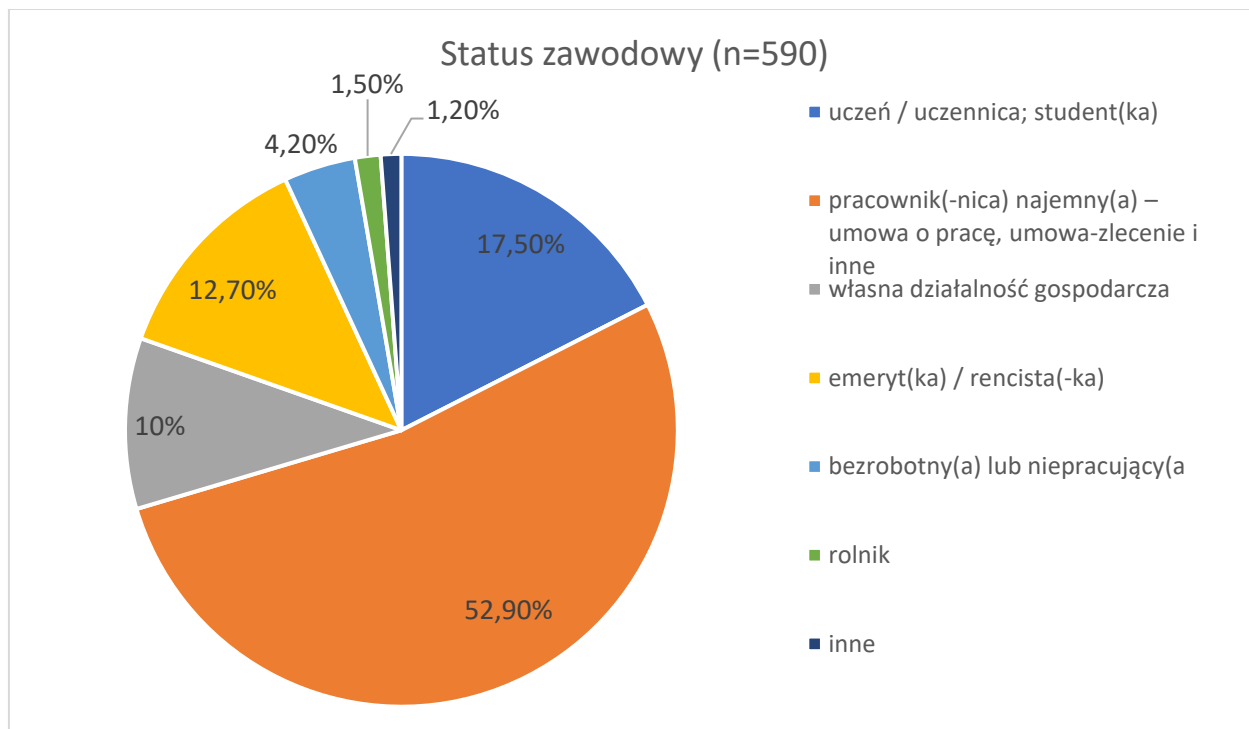

Większość ankietowanych stanowiły kobiety – 61% ogółu uczestników badania. Mężczyźni stanowili 39% respondentów. Próba była zróżnicowana pod względem wieku, co obrazuje poniższy wykres.

Tabela 10. Wiek uczestników badania ankietowego.

Wiek uczestników badania ankietowego (n=578)	
Przedziały wiekowe w latach	Liczba respondentów
11-20	101
21-30	45
31-40	148
41-50	158
51-60	50
61-70	57
71-80	17
80+	2

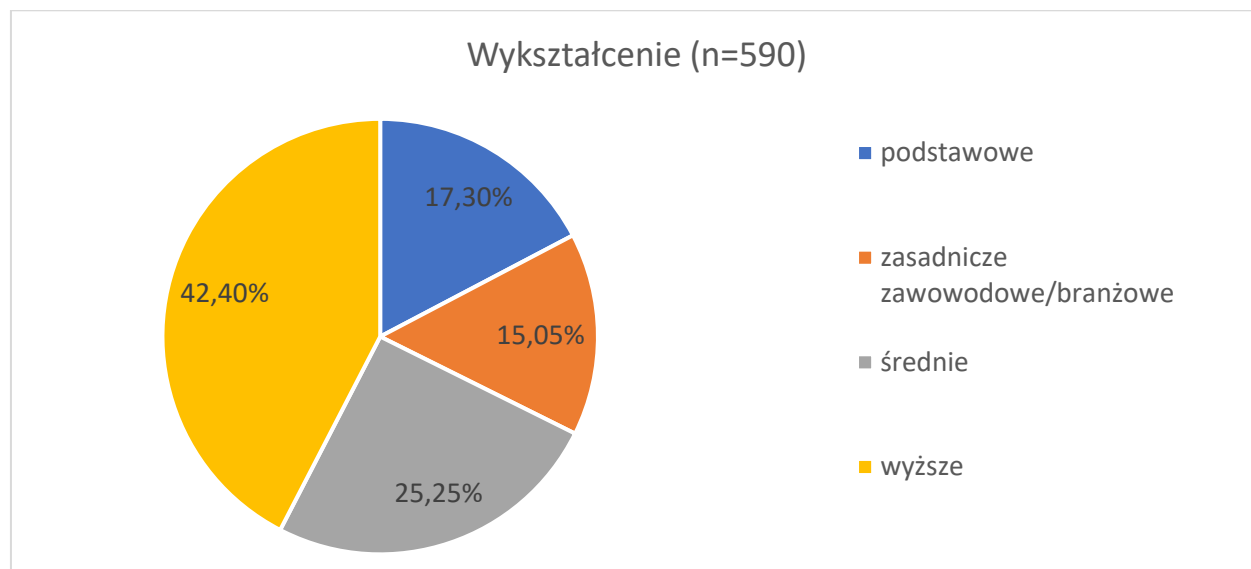
Wykres 19 Status zawodowy (n=590)

Wśród 590 respondentów największą grupę stanowią osoby pracujące na etacie lub na podstawie umów cywilnoprawnych, które stanowią 52,9% badanych. Uczniowie i studenci to 17,5% uczestników, natomiast emeryci i renciści stanowią 12,7% respondentów.

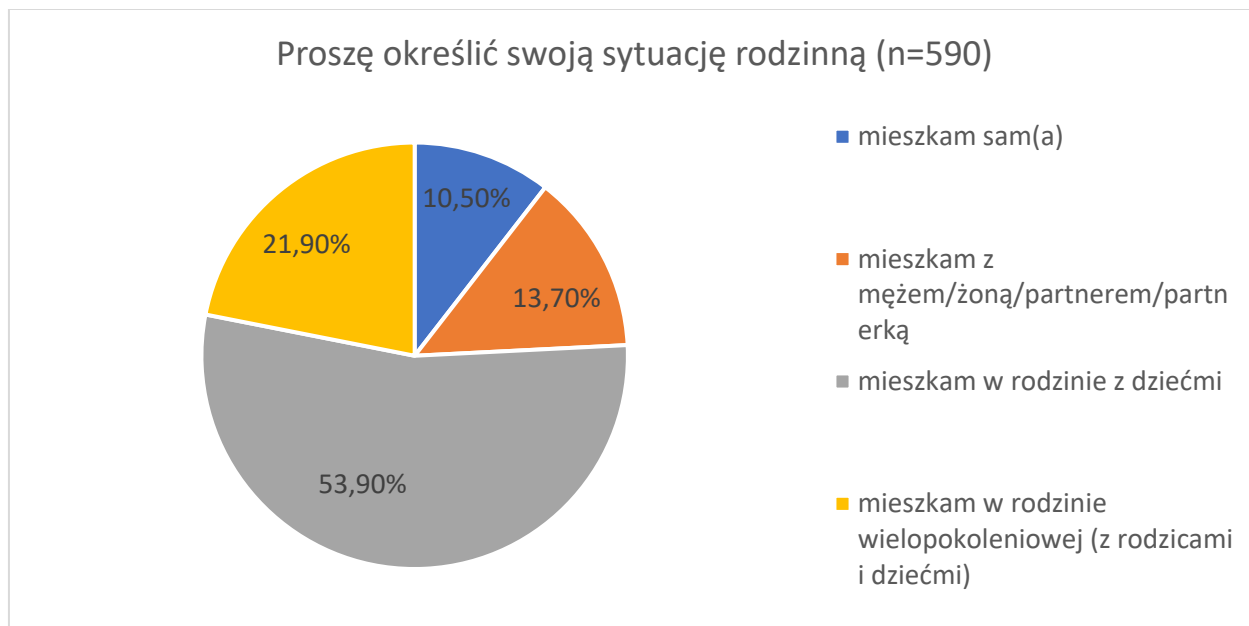
Wykres pokazuje, że badana grupa jest zdominowana przez osoby aktywne zawodowo, pracujące na etacie lub w ramach innych umów. **Duża część to również emeryci/renciści oraz osoby uczące się/studiujące.** Przedsiębiorcy stanowią znaczący, choć mniejszy odsetek. Niewielka jest natomiast grupa bezrobotnych, rolników i osób o innym statusie. Rozkład ten może być typowy dla populacji miejskich lub ogólnopolskich, ale szczegółowa interpretacja zależy od kontekstu badania (np. skąd pochodziła próba, jaki był cel badania).

Wykres 20 Wykształcenie (n=590)

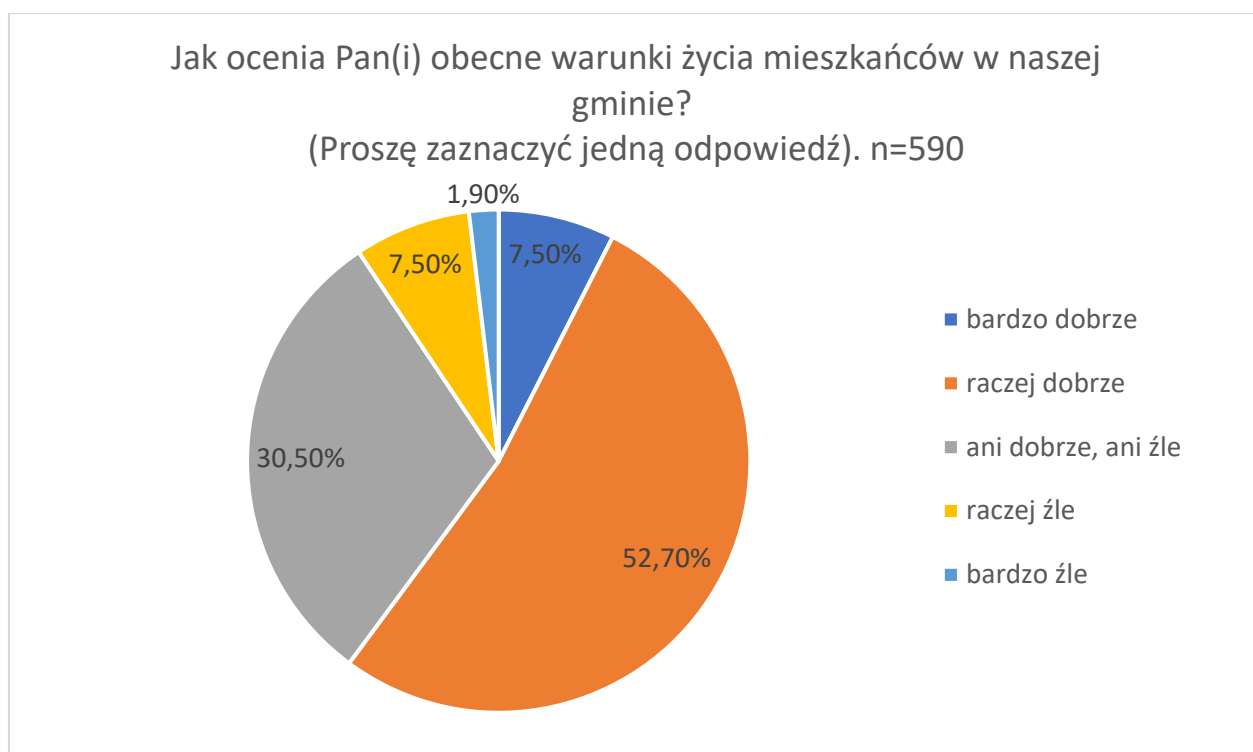
Wśród badanych dominują osoby z wykształceniem wyższym oraz średnim (kolejno 42,40% oraz 25,25%). Wyraźnie mniejszy odsetek stanowią respondenci, którzy ukończyli jedynie szkołę podstawową lub zasadniczą zawodową/branżową, co wskazuje na stosunkowo wysoki poziom wykształcenia w analizowanej grupie.

Wykres 21 Proszę określić swoją sytuację rodzinną (n=590)

Większość respondentów (53,9%) mieszka w rodzinie z dziećmi, co sugeruje, że dominującą grupą w badaniu są osoby w wieku aktywności zawodowej i rodzinnej. **Stosunkowo duży odsetek (21,9%) zadeklarował życie w rodzinie wielopokoleniowej**, co może wskazywać na silne więzi rodzinne lub konieczność dzielenia gospodarstwa domowego z innymi pokoleniami, np. z powodów ekonomicznych. Niewielka część badanych mieszka z partnerem lub partnerką bez dzieci (13,7%), a tylko 10,5% prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Te dane pokazują, że ponad 75% respondentów żyje w strukturach rodzinnych, co może mieć znaczenie przy planowaniu polityki społecznej czy lokalnych usług.

Wykres 22 Jak ocenia Pan(i) obecne warunki życia mieszkańców w naszej gminie? (n=590)

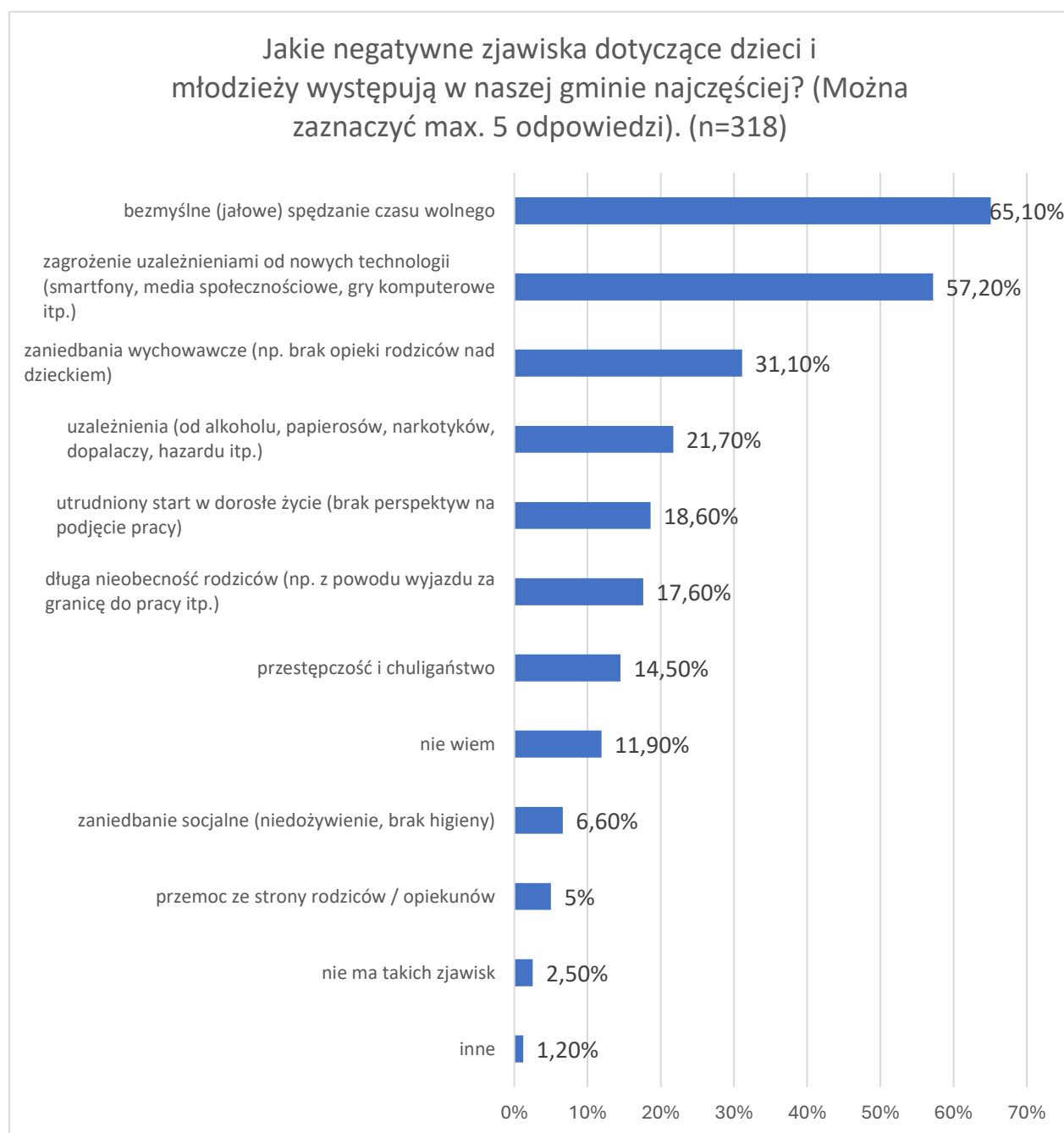

Zdecydowana większość respondentów, bo aż 52,7%, oceniła, warunki życia w gminie, jako „raczej dobre”, natomiast 7,5% jako „bardzo dobre”. Łącznie więc **60,2% mieszkańców ma pozytywną opinię na temat jakości życia w gminie**. Odpowiedź neutralną – „ani dobrze, ani źle” – zaznaczyło 30,5% badanych, co może świadczyć o braku wyraźnych zmian lub umiarkowanym zadowoleniu. **Negatywnie warunki życia oceniło łącznie 9,4%** respondentów, w tym 7,5% jako „raczej źle”, a 1,9% jako „bardzo źle”. Dane te wskazują, że mieszkańcy generalnie pozytywnie postrzegają sytuację w gminie, choć relatywnie wysoki odsetek odpowiedzi neutralnych może sugerować potrzebę dalszych działań poprawiających jakość życia lub lepszej komunikacji dotychczasowych zmian.

5.2. Sytuacja dzieci i młodzieży w gminie Mogilany

W kolejnej części respondentom zostały zadane pytania dotyczące sytuacji dzieci i młodzieży w gminie Mogilany. Liczba udzielonych odpowiedzi jest różna w zależności od pytania. Wynika to z faktu, że jeden respondent nie udzielił odpowiedzi na pytanie.

Wykres 23 Jakie negatywne zjawiska dotyczące dzieci i młodzieży występują w naszej gminie najczęściej? (n=318)

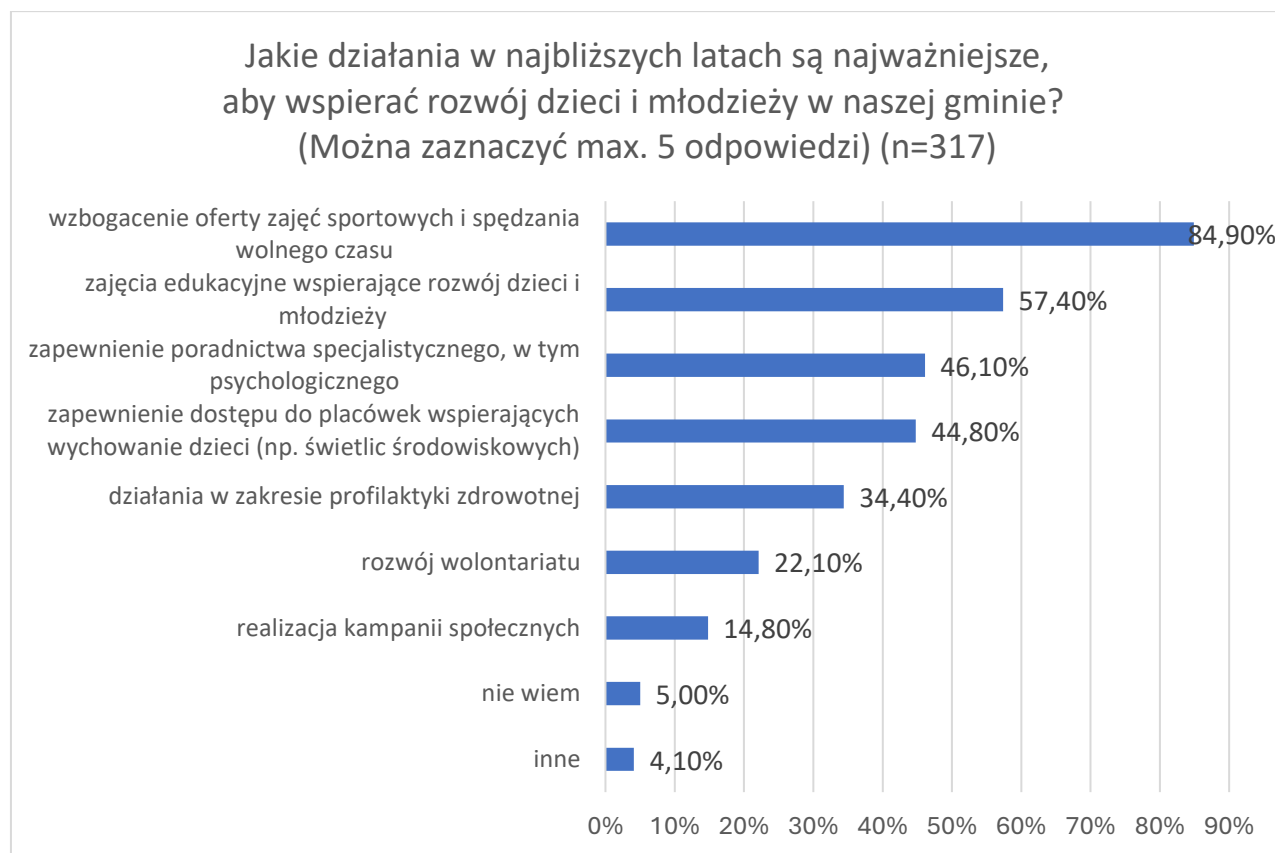
Z danych wynika, że respondenci najczęściej dostrzegają problemy związane z jakością spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież – aż **65,1% wskazało na bezumyślne lub jałowe spędzanie czasu wolnego, a 57,2% na zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii**, takich jak smartfony, media

społecznościowe czy gry komputerowe. To może świadczyć o powszechnym niepokoju związanym z wpływem nowoczesnych technologii na rozwój młodego pokolenia.

Na dalszych miejscach znalazły się problemy wychowawcze – 31,1% wskazało na zaniedbania ze strony rodziców, a 21,7% na uzależnienia. Znaczący odsetek (18,6%) zwraca uwagę na utrudniony start w dorosłe życie, w tym brak perspektyw zawodowych. Mniej osób dostrzega problemy takie jak długotrwała nieobecność rodziców (17,6%), przestępczość (14,5%) czy zaniedbania socjalne (6,6%). Przemoc ze strony rodziców została wskazana przez 5% badanych, a 11,9% przyznało, że nie ma zdania na ten temat.

Dane te wskazują, że największe obawy dotyczą sfery psychospołecznej i związanej z nowymi technologiami, podczas gdy problemy materialne i przemoc są wskazywane rzadziej – choć nadal są zauważalne.

Wykres 24 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać rozwój dzieci i młodzieży w naszej gminie? (n=317)

Z odpowiedzi udzielonych przez respondentów wynika, że **największy priorytet w zakresie wspierania rozwoju dzieci i młodzieży w gminie przypisuje się wzbogaceniu oferty zajęć sportowych oraz możliwości spędzania wolnego czasu – ten postulat wskazało aż 84,9% badanych**. Drugim najczęściej wybieranym działaniem są zajęcia edukacyjne wspierające rozwój dzieci i młodzieży (57,4%), co pokazuje silne zapotrzebowanie na formy aktywności łączące naukę z rozwojem osobistym.

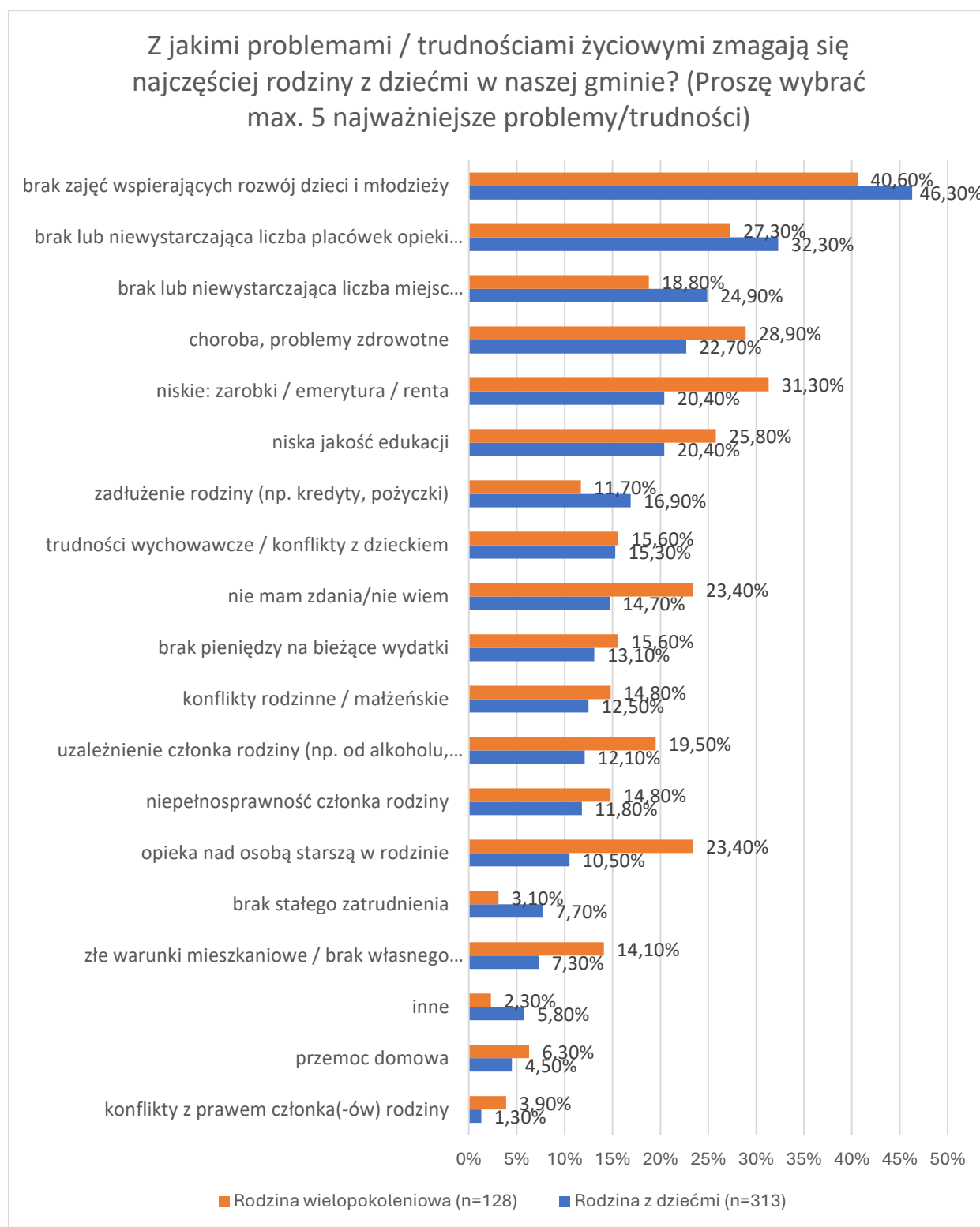
Wysokie poparcie zyskały również działania takie jak zapewnienie poradnictwa specjalistycznego, w tym psychologicznego (46,1%) oraz dostęp do placówek wspierających wychowanie dzieci, jak świetlice środowiskowe (44,8%). Około jedna trzecia respondentów (34,4%) dostrzega wagę profilaktyki zdrowotnej, a 22,1% – rozwój wolontariatu.

Wyniki sugerują, że respondenci największą wagę przywiązują do tworzenia konkretnych, dostępnych na co dzień form wsparcia – zarówno w zakresie aktywności fizycznej, jak i edukacyjnej – oraz do profesjonalnego wsparcia psychologicznego i wychowawczego.

5.3. Sytuacja rodzin z dziećmi

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących sytuacji rodzin z dziećmi. Na to samo pytanie odpowiadały osoby rodzin wielopokoleniowych oraz z rodzin z dziećmi.

Wykres 25 Z jakimi problemami / trudnościami życiowymi zmagają się najczęściej rodziny z dziećmi w naszej gminie? (Proszę wybrać max. 5 najważniejsze problemy/trudności).

Dane pokazują, że zarówno rodziny z dziećmi, jak i rodziny wielopokoleniowe wskazują na podobne problemy, choć ich natężenie różni się w zależności od typu rodziny.

Najczęściej wskazywanym problemem przez obie grupy jest brak zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży – zauważyło go 46,3% rodzin z dziećmi i 40,6% rodzin wielopokoleniowych. Na kolejnych miejscach znalazły się problemy z opieką nad najmłodszymi, takie jak brak miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (32,3% rodzin z dziećmi, 27,3% rodzin wielopokoleniowych) oraz niewystarczająca liczba miejsc przedszkolnych (odpowiednio 24,9% i 18,8%).

Rodziny wielopokoleniowe częściej zgłaszały problemy związane ze zdrowiem i sytuacją finansową – choroby i problemy zdrowotne (28,9% i 22,7%), niskie dochody (31,3% i 20,4%) oraz niska jakość edukacji (25,8% i 20,4%). Wyraźnie częściej też wskazywały na konieczność opieki nad osobą starszą (23,4% w porównaniu do 10,5% w rodzinach z dziećmi), co odzwierciedla specyfikę takich gospodarstw.

Z kolei rodziny z dziećmi częściej niż wielopokoleniowe zgłaszały problemy związane z zadłużeniem (16,9% vs 11,7%) oraz brakiem stałego zatrudnienia (7,7% vs 3,1%). Choć różnice w zakresie takich kwestii jak przemoc domowa, konflikty rodzinne czy uzależnienia są zauważalne, to nie są one drastyczne – problemy te występują w obu typach rodzin.

Podsumowując, rodziny z dziećmi częściej wskazują na trudności organizacyjne i materialne związane z wychowywaniem dzieci, natomiast rodziny wielopokoleniowe w większym stopniu zmagają się z problemami zdrowotnymi, niskimi dochodami oraz opieką nad starszymi członkami rodziny.

W dalszej części ankiety respondentom zostało zadane pytanie otwarte dotyczące problemów i barier utrudniających życie rodzinom z dziećmi w gminie, mieszkańcy – zarówno z rodzin z dziećmi (n=69), jak i wielopokoleniowych (n=29) – zwracają uwagę na szereg istotnych braków w infrastrukturze, komunikacji i ofercie usług publicznych.

Najczęściej powtarzającym się problemem w obu grupach respondentów był brak chodników i niebezpieczne drogi, szczególnie w pobliżu szkół oraz na osiedlach o dużym natężeniu ruchu. Mieszkańcy wskazują, że dzieci nie mogą samodzielnie przemieszczać się do szkół, przystanków czy kolegów, ponieważ drogi są wąskie, nieoświetlone, bez poboczy, a kierowcy przekraczają prędkość. Wskazywano też na problemy z komunikacją publiczną, w tym brak połączeń między miejscowościami w gminie, rzadko kursujące autobusy czy brak powiązania rozkładów jazdy z godzinami zajęć w szkołach.

Drugą najliczniej zgłaszaną kategorią problemów jest brak miejsc do spędzania czasu wolnego – placów zabaw, parków, domów kultury czy boisk. Dzieci i młodzież mają ograniczone możliwości integracji, aktywności fizycznej czy rozwijania zainteresowań. Dotyczy to zarówno młodszych dzieci, jak i nastolatków, dla których „brakuje nawet miejsca, żeby usiąść i porozmawiać z rówieśnikami”.

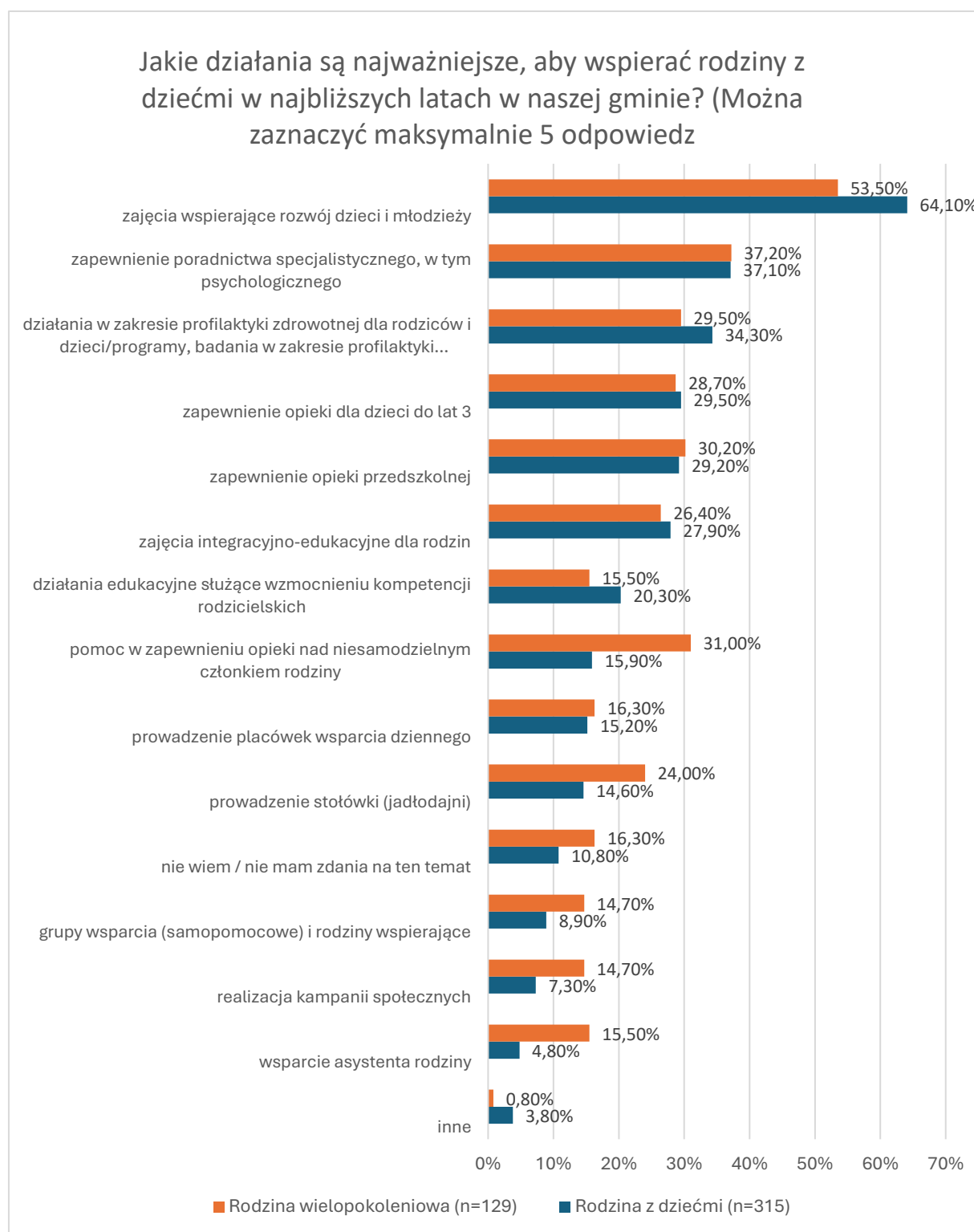
Równie istotne były uwagi dotyczące niedoboru usług społecznych i edukacyjnych – brak zajęć dodatkowych, zwłaszcza darmowych lub dofinansowanych w ferie i wakacje, zbyt mała liczba miejsc w przedszkolach i żłobkach, brak wsparcia psychologicznego dla dzieci czy niska jakość zajęć w szkołach.

Mieszkańcy zwracają też uwagę na ogólny brak dbałości o przestrzeń publiczną, brak kanalizacji, zanieczyszczenie powietrza, długi czas oczekiwania do pediatry i ograniczoną dostępność usług dla osób starszych.

Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

- Rodziny z dziećmi są dużo bardziej aktywne, zgłaszają liczne problemy i oczekiwania. Ich wypowiedzi często mają charakter emocjonalny i pokazują poczucie frustracji oraz zaniedbania ze strony gminy.
- Rodziny wielopokoleniowe wydają się bardziej wycofane, zgłaszają problemy ogólne lub skupione na seniorach (transport, placówki zdrowotne, rekreacja, domy opieki).
- Obie grupy jednogłośnie wskazują na brak chodników, problem z MPK i niedostateczną infrastrukturę jako palące potrzeby

Wykres 26 Jakie działania są najważniejsze, aby wspierać rodziny z dziećmi w najbliższych latach w naszej gminie?

Respondenci z dwóch różnych grup — rodzin z dziećmi (n=315) oraz rodzin wielopokoleniowych (n=129) — wskazywali, jakie działania wspierające są dla nich najważniejsze. W obu grupach **najwyżej oceniono zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży, które wskazało 64,1% rodzin z dziećmi oraz 53,5% rodzin wielopokoleniowych**. Podobnie ważne dla obu grup było zapewnienie poradnictwa specjalistycznego, w tym psychologicznego (około 37%) oraz działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej dla rodziców i dzieci. Rodziny wielopokoleniowe częściej niż rodziny z dziećmi podkreślały potrzebę pomocy w opiece nad niesamodzielnym członkiem rodziny (31% vs 15,9%) oraz prowadzenie stołówek i działalność grup wsparcia. Z kolei rodziny z dziećmi większą wagę przywiązywały do działań edukacyjnych wzmacniających kompetencje rodzicielskie oraz opieki nad dziećmi do lat 3 i przedszkolnej.

Wnioski płynące z danych sugerują, że chociaż obie grupy zgadzają się co do najważniejszych obszarów wsparcia związanych z opieką i rozwojem dzieci, to różnią się potrzebami wynikającymi z ich specyfiki. Rodziny wielopokoleniowe potrzebują większego wsparcia w zakresie opieki nad osobami niesamodzielnymi oraz integracji społecznej i wsparcia środowiskowego. Natomiast rodziny z dziećmi kładą większy nacisk na rozwój kompetencji rodzicielskich i opiekę nad małymi dziećmi.

Na podstawie odpowiedzi otwartych udzielonych przez rodziny z dziećmi (n=21) oraz rodziny wielopokoleniowe (n=12), można zauważyć, że obie grupy wskazują na liczne, konkretne braki w lokalnym systemie wsparcia, jednak akcentują je z nieco innej perspektywy.

Rodziny z dziećmi zwracały szczególną uwagę na brak infrastruktury i zajęć pozalekcyjnych, w tym świetlic, boisk czy klubów dziecięcych. Wskazywano na potrzebę **stworzenia lokalnych miejsc aktywności dla dzieci i młodzieży** – zarówno fizycznej, jak i psychicznej – np. poprzez bezpłatne zajęcia sportowe, korepetycje, terapię grupową czy psychoedukację. Jedna z respondentek napisała:

„Brakuje zajęć integracyjnych, przede wszystkim sportowych (brakuje boiska!) by dzieci i młodzież spędzała mniej czasu przed komputerem/smartfonem”, dodając, że młodzież coraz częściej boryka się z problemami emocjonalnymi, a szkoły nie oferują odpowiednich narzędzi wsparcia.

Ponadto, wielokrotnie powracał temat dostępności i bezpieczeństwa – brakuje chodników, infrastruktury rekreacyjnej i dobrej jakości internetu, co szczególnie dotyka mniej skomunikowane miejscowości, takie jak Buków. Problematyczne jest również zamykanie szkół po lekcjach, co ogranicza możliwość prowadzenia dodatkowych zajęć na ich terenie.

Rodziny wielopokoleniowe również podkreślały potrzebę świetlic i zajęć dla dzieci po szkole, ale akcentowały także inne aspekty, jak bardziej systemowe wsparcie dla rodzin złożonych i obciążonych obowiązkami opiekuńczymi. Pojawiały się postulaty o wsparcie psychologiczne i terapeutyczne, np. „Warsztaty komunikacji dla rodzin, psycholog rodzinny, terapeuta małżeński” czy „realne wsparcie i czynności sprawdzające w przypadku rodzin zmagających się z problemami np. przemoc czy uzależnienia”. Respondenci wskazywali także na potrzebę organizacji zajęć wakacyjnych i ruchowych w ramach świetlic, a także wyrażali frustrację związaną z ograniczonym dostępem do pomocy edukacyjnej i przeciążeniem kadry pedagogicznej w szkołach. Co ważne, zwrócono uwagę na konieczność objęcia wsparciem również pracujących rodziców, a nie tylko tych, którzy nie są aktywni zawodowo.

Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

1. Brakuje lokalnej infrastruktury i oferty zajęć pozalekcyjnych – zarówno rodziny z dziećmi, jak i wielopokoleniowe wskazują na deficyt świetlic, boisk, parków, placów zabaw oraz bezpłatnych zajęć sportowych i edukacyjnych dla dzieci.
2. Potrzebne jest wsparcie psychologiczne i terapeutyczne – respondenci akcentowali rosnące problemy emocjonalne wśród dzieci i młodzieży oraz brak dostępu do psychologów i zajęć wspierających zdrowie psychiczne w szkołach i społeczności.
3. Systemowe działania powinny być bardziej elastyczne i włączające – istnieje potrzeba rozszerzenia wsparcia na rodziny pracujące, poprawy komunikacji i infrastruktury (chodniki, transport), a także rozwoju lokalnej oferty, która uwzględni zróżnicowane potrzeby rodzin w poszczególnych miejscowościach.

5.4. Potrzeby osób z niepełnosprawnościami

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 11 Ocena zjawisk wpływających na funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami w gminie Mogilany

<i>Ocena zjawisk wpływających na funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami w gminie Mogilany</i>						
	1 - zdecydowanie mały problem /bariera	2 - raczej mały problem/ bariera	3 – ani duży ani mały problem/ bariera	4 – raczej duży problem/ bariera	5 - zdecydowanie duży problem/ bariera	nie wiem
dostęp do miejsc pracy	15	15	20	25	27	18
dostęp do ofert aktywizacji zawodowej	7	18	20	25	26	24
dostęp do edukacji	12	24	35	21	18	10
dostęp do usług opiekuńczych	12	17	25	27	25	14
bariery architektoniczne	7	19	22	28	26	18
dostęp do placówek rehabilitacyjnych	6	12	20	25	48	9
możliwość korzystania ze środków transportu	9	25	21	22	35	8
trudności finansowe	9	21	19	28	27	16
brak opieki lub niewystarczająca	15	22	26	19	21	17

opieka ze strony rodziny						
samotność	14	21	19	23	26	17
brak poczucia bycia potrzebnym	14	20	25	18	27	16
dostęp do oferty kulturalnej, rekreacyjnej, spędzania wolnego czasu i innych	8	16	27	19	26	24
brak akceptacji w środowisku lokalnym	22	20	31	10	22	15

Największymi barierami – ocenianymi jako zdecydowanie duży problem (ocena 5) – jest:

- **Dostęp do placówek rehabilitacyjnych** – aż 48 osób wskazało to jako zdecydowanie duży problem, a kolejne 25 jako raczej duży. To zdecydowanie najczęściej wskazywana bariera na najwyższym poziomie oceny.
- **Możliwość korzystania ze środków transportu** – 35 osób uznało to za zdecydowanie duży problem, co sugeruje istotne trudności komunikacyjne dla osób z niepełnosprawnościami.
- **Trudności finansowe** – 27 wskazań najwyższego poziomu problemu oraz 28 jako raczej duży.
- Dostęp do miejsc pracy i ofert aktywizacji zawodowej również oceniane są wysoko w skali problemów – łącznie odpowiedzi "4" i "5" stanowią ponad 40% w obu przypadkach.

Natomiast mniejsze problemy odnotowano w przypadku:

- **Braku akceptacji w środowisku lokalnym** – stosunkowo wysoki odsetek ocen wskazuje na to jako mały problem: 22 osoby wskazały „1”, a kolejne 20 – „2”.
- **Braku opieki ze strony rodziny** – 37 osób oceniło to jako „1” lub „2”, co może sugerować, że wiele osób z niepełnosprawnościami posiada przynajmniej podstawowe wsparcie rodzinne.

- **Dostępu do edukacji** – najwięcej odpowiedzi (35) znalazło się w środku skali („ani duży, ani mały problem”), co może oznaczać zróżnicowane doświadczenia lub umiarkowaną dostępność.

Warto również zauważyć relatywnie wysoki odsetek odpowiedzi „nie wiem” w niemal wszystkich kategoriach – od 8 do nawet 24 osób – co może sugerować niską świadomość społeczną lub ograniczony kontakt respondentów z osobami z niepełnosprawnościami.

W odpowiedziach na pytanie otwarte dotyczące barier w codziennym funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnościami w gminie (n=18) respondenci wskazali na szereg istotnych problemów, które można pogrupować w kilka kluczowych obszarów.

Pierwszym z nich są problemy infrastrukturalne i transportowe. Zgłaszano **brak chodników i oświetlenia**, szczególnie w mniejszych miejscowościach, co znacząco utrudnia poruszanie się osobom z ograniczoną mobilnością. Równie istotnym problemem jest słaba komunikacja miejska – autobusy kursują rzadko, przystanki są nieprzystosowane (np. brak wiat i miejsc do siedzenia), a dostępność połączeń z większymi ośrodkami miejskimi pozostaje ograniczona. Wskazywano również na brak infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, jak boiska czy siłownie plenerowe, co może prowadzić do ograniczenia aktywności fizycznej i społecznej.

Kolejnym istotnym obszarem są **trudności związane z opieką zdrowotną i wsparciem specjalistycznym**. Respondenci podkreślają niedobór lekarzy specjalistów oraz długi czas oczekiwania na świadczenia, szczególnie w zakresie wsparcia dla dzieci z niepełnosprawnościami. Brakuje fizjoterapeutów, a dostęp do rehabilitacji jest mocno ograniczony. Pojawiają się również uwagi dotyczące nieefektywnego wykorzystania środków przeznaczonych na dzieci wymagające specjalnego wsparcia w przedszkolach.

Istotnym tematem jest także **brak inkluzyjności przestrzeni publicznej oraz niskie zaangażowanie społeczne i instytucjonalne**. Wskazano na niedostosowanie przestrzeni publicznych, w tym placów zabaw, do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Respondenci odczuwają brak realnego zainteresowania ze strony gminy i instytucji lokalnych sytuacją osób z niepełnosprawnościami, co potęguje ich marginalizację i wykluczenie społeczne.

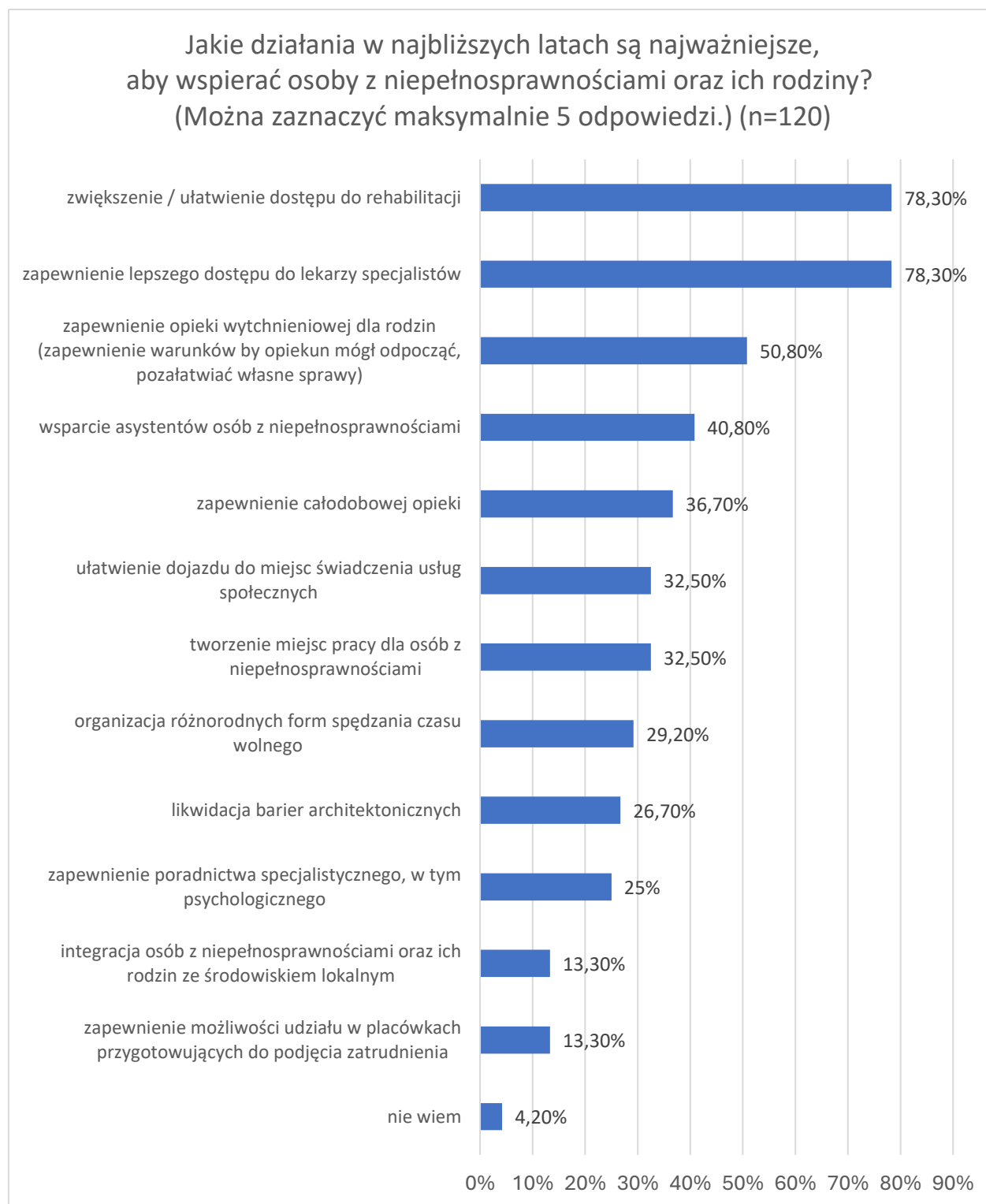
Ostatnim obszarem, na który zwracano uwagę, są problemy finansowe i zawodowe. Wskazywano na ubóstwo, brak możliwości zatrudnienia oraz ogólne trudności ekonomiczne, które w połączeniu z

barierami infrastrukturalnymi i ograniczonym wsparciem specjalistycznym pogłębiają społeczne wykluczenie osób z niepełnosprawnościami.

Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

- Osoby z niepełnosprawnościami w gminie mierzą się z poważnymi barierami infrastrukturalnymi, które ograniczają ich samodzielność i udział w życiu społecznym.
- System opieki zdrowotnej i wsparcia specjalistycznego nie odpowiada w pełni na potrzeby osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza dzieci.
- Brakuje działań na rzecz inkluzyjności i rzeczywistego włączenia osób z niepełnosprawnościami w życie lokalnej społeczności, co potęguje ich poczucie izolacji.

Wykres 27 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać osoby z niepełnosprawnościami oraz ich rodziny? (n=120)

Wśród działań, które respondenci uznali za najważniejsze w kontekście wspierania osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w najbliższych latach, najwyraźniej wybrzmiewają potrzeby związane ze **zdrowiem i rehabilitacją**. Aż 78,3% uczestników badania wskazało na konieczność **zwiększenia lub ułatwienia dostępu do rehabilitacji**, co uplasowało ten postulat na pierwszym miejscu – ex aequo z zapewnieniem lepszego dostępu do lekarzy specjalistów (również 78,3%). To silny sygnał, że system ochrony zdrowia w obecnej formie nie odpowiada na potrzeby tej grupy mieszkańców.

Drugim najczęściej wybieranym działaniem była opieka wytchnieniowa, wskazana przez ponad połowę respondentów (50,8%). To pokazuje, jak ogromnym obciążeniem psychicznym i fizycznym bywa codzienna opieka nad osobą z niepełnosprawnością, a jednocześnie – jak bardzo brakuje mechanizmów umożliwiających opiekunom chwilowy odpoczynek lub czas na załatwienie własnych spraw.

Kolejnym kluczowym obszarem jest **wsparcie w codziennym funkcjonowaniu** – 40,8% uczestników badania uznało za ważne rozwijanie usług asystentów osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie istotna liczba respondentów (36,7%) wskazała na potrzebę zapewnienia całodobowej opieki, co może wynikać zarówno z zaawansowanego wieku części osób z niepełnosprawnością, jak i z braku wsparcia rodzinnego.

Wysoko oceniono również znaczenie działań związanych z mobilnością i dostępem do usług – 32,5% respondentów uznało ułatwienie dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych za kluczowe. Równy odsetek wskazał na konieczność tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, co potwierdza, że aktywizacja zawodowa, mimo trudności, nadal stanowi istotny element integracji społecznej.

W odpowiedziach otwartych dotyczących dodatkowych, potrzebnych działań wspierających osoby z niepełnosprawnością oraz ich rodziny pojawiły się postulaty wskazujące zarówno na braki infrastrukturalne, jak i niedostateczne wsparcie systemowe i społeczne.

Respondenci zwrócili uwagę na **trudności w dostępności przestrzeni publicznej**, w tym barierę architektoniczną przy urzędach i placówkach publicznych, jak szkoła czy poczta w Mogilanach. Konkretnie wskazywano na niedziałającą windę w okresie zimowym czy brak przystosowania schodów, co czyni korzystanie z podstawowych usług niemożliwym dla osób poruszających się na wózkach.

Pojawił się również silny głos o potrzebie zajęć terapeutycznych dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym zajęć na basenie, terapii sensorycznej, psychologicznej i fizjoterapii – wskazano, że obecnie brakuje takich usług w formie bezpłatnej lub niskokosztowej, co ogranicza dostępność.

Nie zabrakło odniesień do trudnej sytuacji finansowej rodzin oraz do braku opieki wytchnieniowej i grup wsparcia dla opiekunów, co wskazuje na przeciążenie osób sprawujących codzienną opiekę. Uwagę zwrócono także na nadmierną biurokrację, która utrudnia korzystanie z dostępnych form pomocy.

W pojedynczych wypowiedziach poruszono też kwestie integracji rodzin oraz ułatwienia dojazdu do pracy, co może wskazywać na potrzebę bardziej kompleksowego podejścia – nie tylko do potrzeb samych osób z niepełnosprawnościami, ale również ich rodzin, które często rezygnują z aktywności zawodowej lub społecznej z powodu braku wsparcia.

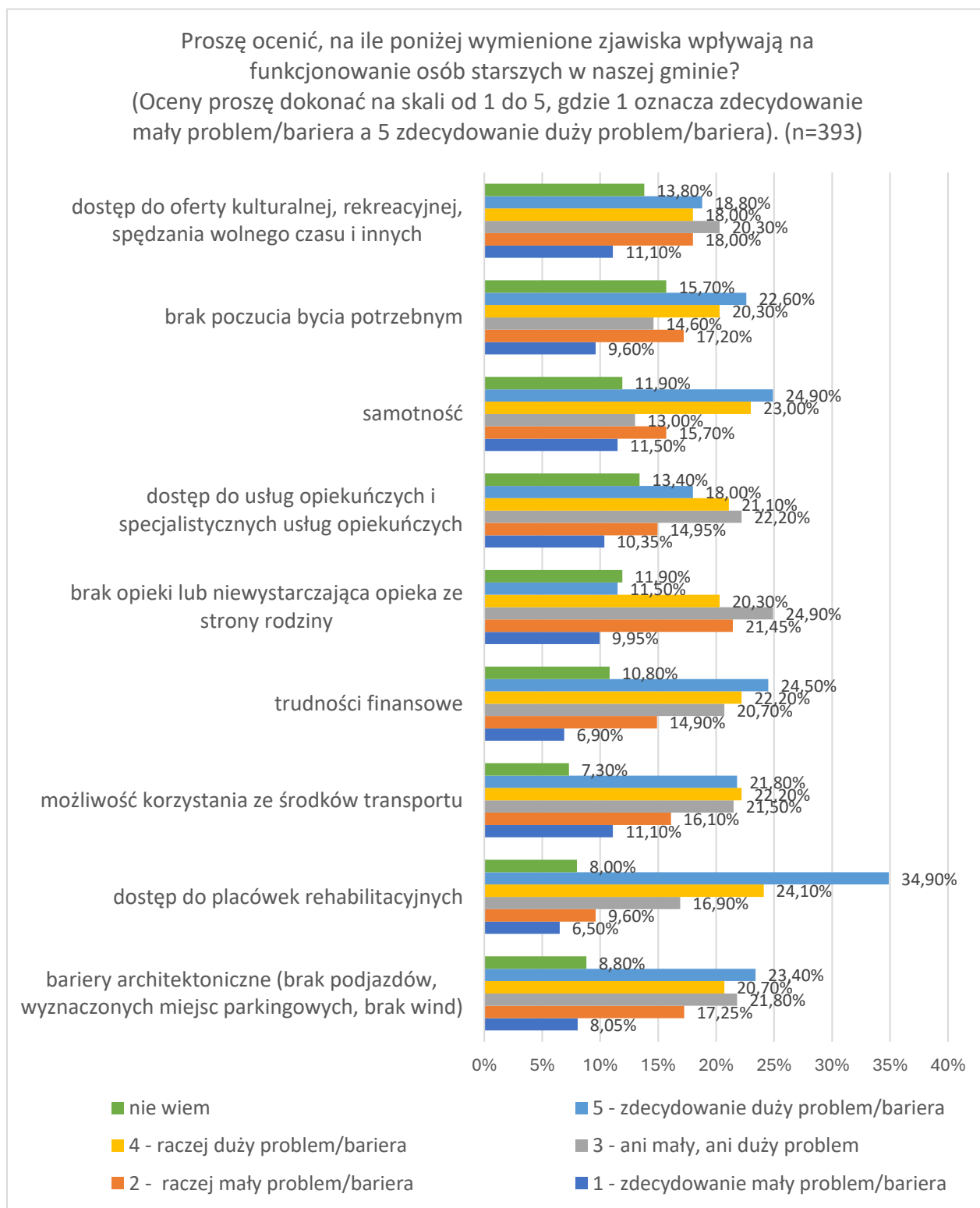
Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

1. Bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej są nadal znaczącym problemem, ograniczającym dostęp do podstawowych usług – konieczne są konkretne działania dostosowujące infrastrukturę do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
2. Brakuje lokalnych, dostępnych finansowo form terapii i zajęć wspierających rozwój dzieci z niepełnosprawnościami, co pogłębia nierówności w dostępie do opieki i edukacji.
3. Opiekunowie potrzebują systemowego wsparcia – zarówno w postaci grup samopomocowych, jak i odciążającej ich opieki wytchnieniowej. Wskazane są również działania na rzecz uproszczenia procedur administracyjnych.

5.5. Sytuacja osób w wieku senioralnym

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących sytuacji osób w wieku senioralnym. Należy podkreślić, że zaprezentowane wartości procentowe zostały obliczone na podstawie zsumowanych odpowiedzi dwóch grup respondentów: przedstawicieli rodzin wielopokoleniowych oraz osób starszych. Umożliwia to spojrzenie na sytuację z perspektywy tych, którzy w największym stopniu mogą być dotknięci barierami w codziennym funkcjonowaniu.

Wykres 28 Ocena wpływu zjawisk na funkcjonowanie osób starszych w gminie Mogilany? (n=393)

Wyniki pokazują, że najpoważniejszym problemem dla tych grup jest ograniczony dostęp do placówek rehabilitacyjnych – aż 59% respondentów uznało to za raczej duży lub zdecydowanie duży problem, co świadczy o poważnych brakach w dostępności specjalistycznego wsparcia zdrowotnego. Podobnie niepokojąco oceniono samotność – niemal połowa respondentów (47,9%) wskazała ją jako istotną barierę, co pokazuje wyraźne zapotrzebowanie na działania integracyjne i wspierające więzi społeczne.

Kolejnym istotnym obszarem jest trudna sytuacja finansowa osób starszych i rodzin wielopokoleniowych – łącznie 46,7% badanych oceniło ją jako duży lub bardzo duży problem, co może wskazywać zarówno na niskie świadczenia, jak i wysokie koszty życia czy opieki. Na podobnym poziomie (44%) oceniono bariery architektoniczne, co pokazuje, że fizyczne przeszkody w przestrzeni publicznej nadal w istotny sposób utrudniają samodzielność i mobilność tej grupy mieszkańców.

Brak poczucia bycia potrzebnym to kolejny czynnik o wysokiej skali problemowości – 42,9% respondentów uznało go za istotną barierę, co świadczy o społecznej izolacji i niskim poziomie włączenia seniorów oraz osób z rodzin wielopokoleniowych w życie lokalnej społeczności. W kontekście usług opiekuńczych 39,1% respondentów wskazało ich niedobór jako poważne wyzwanie, co również może wiązać się z przeciążeniem rodzin i niewystarczającą dostępnością wsparcia instytucjonalnego.

Najmniej problematycznym, choć nadal istotnym obszarem okazał się dostęp do oferty kulturalnej i rekreacyjnej – 36,8% uznało go za dużą barierę, a 20,3% pozostawało neutralnych. Mimo że wynik ten nie jest najwyższy, wskazuje na potrzebę wzmocnienia oferty integracyjnej i aktywizującej skierowanej do osób starszych.

Analiza odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące barier i problemów utrudniających życie osobom starszym oraz ich opiekunom w gminie ujawnia kilka powtarzających się obszarów problemowych, które w istotny sposób wpływają na jakość życia tej grupy mieszkańców.

Przede wszystkim zauważalna jest niewystarczająca oferta wsparcia i aktywizacji dla osób starszych. Respondenci zwracają uwagę na brak zajęć rekreacyjnych dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami – zwłaszcza poza centralną miejscowością Mogilany. Wskazuje to na potrzebę rozwoju działań również w mniejszych sołectwach, gdzie obecna oferta społeczna praktycznie nie istnieje. Pojawiły się też głosy niezadowolenia z zamkniętej formuły istniejącego klubu seniora oraz prośby o bardziej otwarte, twórcze formy spotkań i wykładów, które mogłyby pobudzać aktywność oraz

przeciwdziałać apatii i samotności. Wypowiedzi sugerują, że część osób starszych – szczególnie tych po 80. roku życia – żyje w izolacji i nie ma dostępu do regularnego wsparcia środowiskowego.

Drugim istotnym problemem jest słabo rozwinięta infrastruktura transportowa, co przekłada się na realne wykluczenie komunikacyjne. Zgłoszono brak chodników w niektórych miejscowościach oraz niewystarczające połączenia komunikacją miejską – ograniczoną jedynie do głównych ulic. W szczególności podkreślono sytuację osób starszych z Lusiny, które nie mają bezpośredniego połączenia z Mogilanami, przez co mają utrudniony dostęp do urzędu gminy, opieki zdrowotnej i usług społecznych (GOPS). Problemy z dojazdem nie tylko ograniczają samodzielność seniorów, ale również utrudniają opiekunom logistykę codziennych obowiązków.

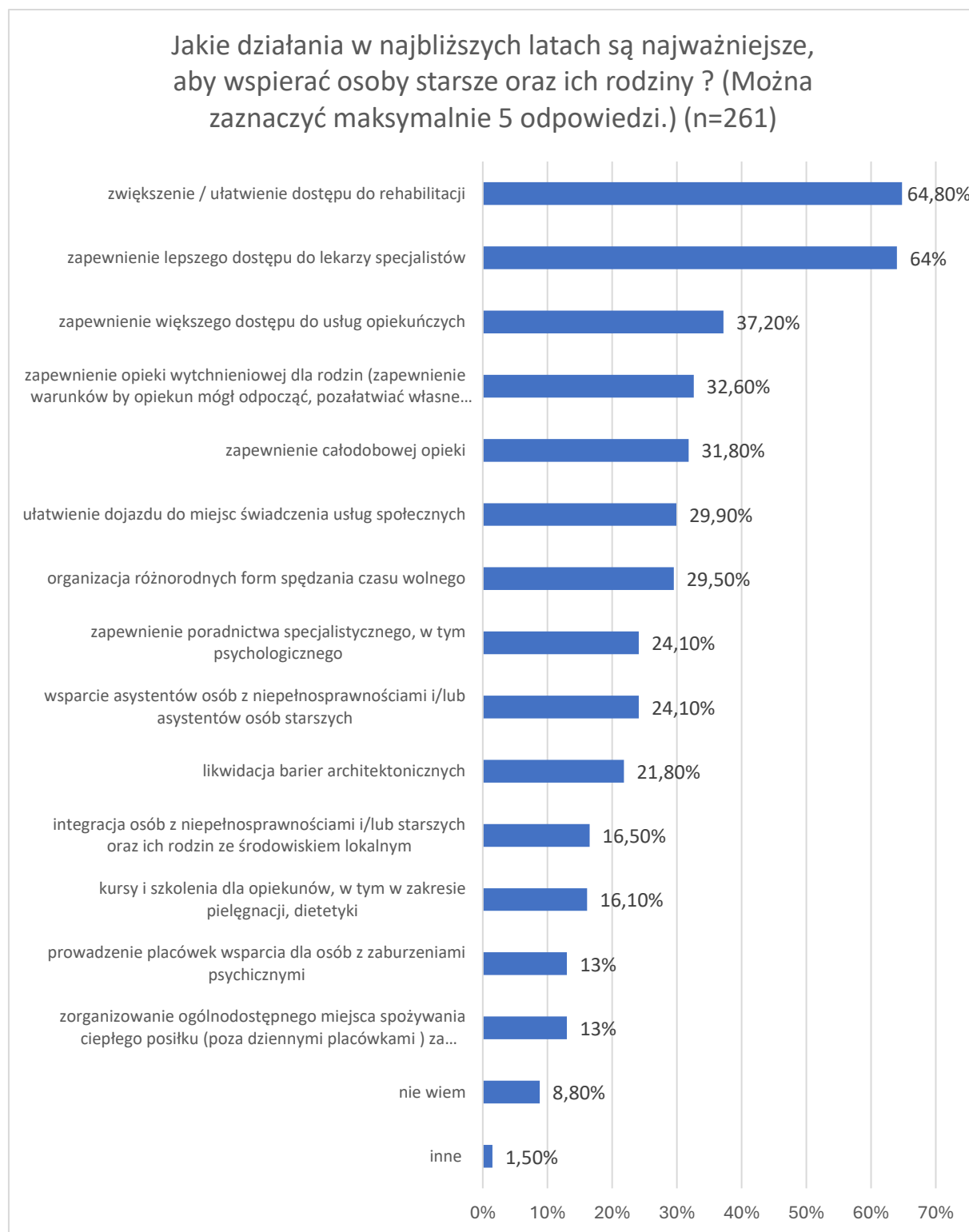
Kolejną barierą jest niewydolność systemu ochrony zdrowia na poziomie lokalnym. Wskazywano na niewystarczającą liczbę lekarzy POZ (Podstawowej Opieki Zdrowotnej) oraz długie kolejki, co stanowi problem szczególnie dla osób starszych z wielochorobowością i ograniczeniami w poruszaniu się.

Ostatni ważny temat to wykluczenie informacyjne. Respondenci zauważają, że rezygnacja z wydawania papierowej wersji gazetki gminnej znacząco ograniczyła dostęp osób starszych (szczególnie niekorzystających z internetu) do informacji. Wskazano też, że wiele starszych osób przestało uczęszczać do kościoła – wcześniej ważnego źródła przekazu lokalnych wiadomości – co jeszcze pogłębiło ich izolację i brak dostępu do podstawowych informacji.

Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

1. Należy rozwijać lokalną ofertę aktywizującą dla seniorów poza centralą gminy, zwłaszcza w formach bardziej otwartych, integracyjnych i edukacyjnych, z uwzględnieniem osób samotnych i po 80. roku życia.
2. Transport publiczny i infrastruktura pieszka wymagają poprawy, aby osoby starsze i ich opiekunowie mieli dostęp do usług publicznych, zdrowotnych i społecznych na równych zasadach.
3. Gmina powinna zadbać o dostępność informacji w formach analogowych, aby przeciwdziałać wykluczeniu informacyjnemu wśród osób starszych, które nie korzystają z internetu lub nowoczesnych kanałów komunikacji.

Wykres 29 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać osoby starsze oraz ich rodziny? (n=261)

Analiza przedstawionych danych została opracowana na podstawie odpowiedzi osób starszych oraz przedstawicieli rodzin wielopokoleniowych, a zaprezentowane wartości procentowe odzwierciedlają ich łączne odpowiedzi. Dane te jasno pokazują, które działania uznawane są za najważniejsze w kontekście poprawy sytuacji osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także ich rodzin.

Najczęściej wskazywane potrzeby dotyczą dostępu do rehabilitacji (64,8%) oraz lekarzy specjalistów (64%), co potwierdza wcześniejsze obserwacje z innych części badania, że dostępność do świadczeń zdrowotnych jest jedną z kluczowych barier funkcjonowania seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Równie wysoko znalazło się zapewnienie większego dostępu do usług opiekuńczych (37,2%), co wskazuje na rosnące zapotrzebowanie na wsparcie w codziennym funkcjonowaniu, szczególnie w kontekście starzejącego się społeczeństwa i niewydolności opieki rodzinnej.

Znaczące poparcie uzyskały również działania mające na celu odciążenie rodzinnych opiekunów – aż 32,6% respondentów wskazało na potrzebę opieki wytchnieniowej, a 31,8% na konieczność zapewnienia całodobowej opieki. Dane te pokazują, że osoby opiekujące się bliskimi – często bez formalnego wsparcia – potrzebują realnego wytchnienia, by móc funkcjonować również we własnym życiu prywatnym i zawodowym.

Kolejną istotną kategorią były odpowiedzi dotyczące mobilności i aktywizacji społecznej. Blisko 30% badanych wskazało na konieczność ułatwienia dojazdu do miejsc świadczenia usług społecznych, a prawie tyle samo poparło organizację różnorodnych form spędzania czasu wolnego. To sugeruje, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami nie tylko oczekują dostępu do usług podstawowych, ale również chcą być aktywne społecznie – pod warunkiem, że będą miały zapewnione warunki do uczestnictwa.

Równie ważne okazały się takie działania jak wsparcie asystentów osób starszych i z niepełnosprawnościami (24,1%) oraz zapewnienie specjalistycznego poradnictwa, w tym psychologicznego (24,1%), co świadczy o zapotrzebowaniu na bardziej zindywidualizowane formy pomocy, w tym psychologiczną i emocjonalną.

W dalszej kolejności respondenci zwracali uwagę na likwidację barier architektonicznych (21,8%), integrację społeczną (16,5%) oraz szkolenia dla opiekunów rodzinnych (16,1%) – elementy te pokazują potrzebę zarówno dostosowania otoczenia fizycznego, jak i wsparcia kompetencyjnego rodzin. Mniej osób dostrzegło potrzebę prowadzenia placówek dla osób z zaburzeniami psychicznymi (13%) czy

ogólnodostępnych miejsc z tanimi posiłkami (13%), co może wynikać z mniejszej świadomości znaczenia tych usług lub zaspokojenia tych potrzeb w części środowisk.

W odpowiedziach na pytanie otwarte dotyczące potrzebnych działań wspierających osoby starsze oraz ich rodziny respondenci (n= 12) wskazywali zarówno konkretne rozwiązania instytucjonalne, jak i bardziej miękkie formy wsparcia. Część wypowiedzi podkreślała znaczenie asystentów osoby starszej, którzy mogliby wspomagać seniorów w codziennych czynnościach oraz ułatwiać kontakt ze światem zewnętrznym. Istotnym postulatem było również utworzenie dziennego domu pobytu dla osób starszych i niepełnosprawnych. Taka placówka mogłaby pełnić funkcję zarówno opiekuńczą, jak i integracyjną – zapewniając możliwość spędzenia czasu w gronie rówieśników oraz uczestniczenia w różnorodnych zajęciach aktywizujących.

Niektóre wypowiedzi poruszały aspekt psychospołeczny starości, wskazując na samotność, apatię czy brak motywacji do aktywności. Jeden z respondentów zauważył, że jego starsza krewna – choć fizycznie sprawna – wycofuje się z życia społecznego i ogranicza do biernego spędzania czasu. Zdaniem autora tej wypowiedzi, możliwość przebywania z innymi seniorami doświadczającymi podobnych trudności mogłaby wpłynąć pozytywnie na jej samopoczucie.

W odpowiedziach pojawiały się także propozycje rozwoju ogólnodostępnych usług, takich jak wizyty domowe lekarzy dla osób powyżej 80. roku życia, ułatwiony dostęp do recept refundowanych oraz zwiększenie oferty pomocy środowiskowej. Wskazywano również na potrzebę wsparcia dla rodzin opiekujących się seniorami – postulując zapewnienie kilkugodzinnej opieki tygodniowo, która dałaby opiekunom czas na załatwienie spraw osobistych.

Wśród odpowiedzi pojawiły się też sugestie odnoszące się do aspektów ekonomicznych – m.in. zwiększenia emerytur, a także ogólnie ujętego postulatu „pieniędzy” jako formy wsparcia. Równocześnie kilka wypowiedzi akcentowało rolę więzi społecznych, proponując rozwój wolontariatu, pomocy sąsiedzkiej oraz większą empatię i uważność wobec samotnych seniorów.

Po analizie odpowiedzi respondentów wskazać można trzy wnioski:

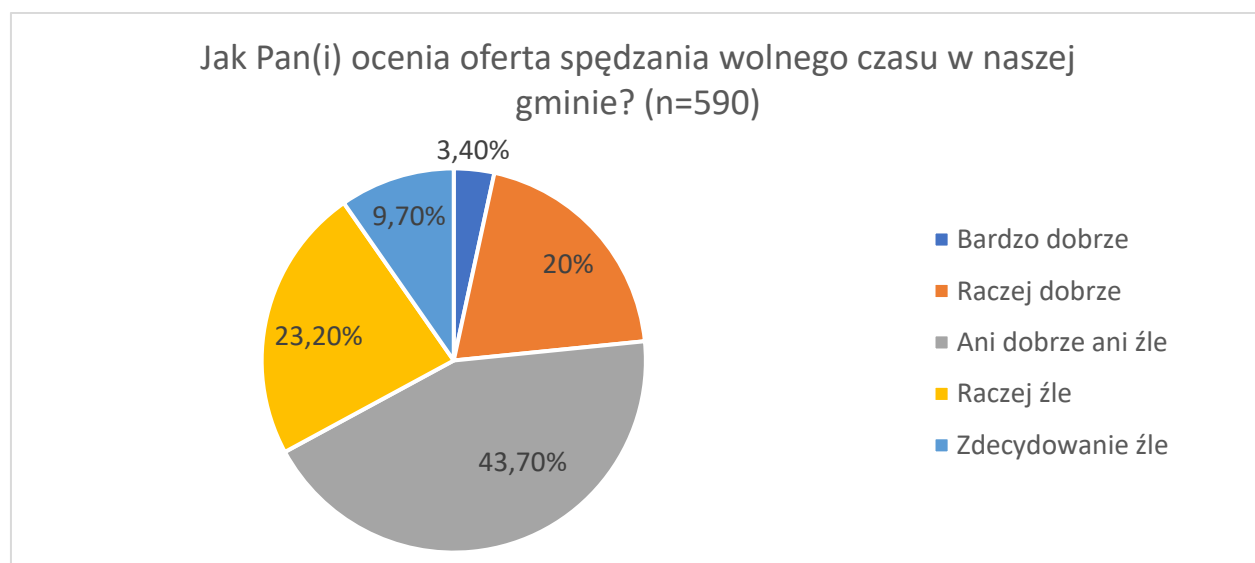
1. Potrzebne są konkretne instytucjonalne rozwiązania, takie jak dzienne domy pobytu i system asystentów, które zapewnią seniorom opiekę i integrację.

2. Ważne jest wsparcie psychospołeczne, przeciwdziałające samotności i apatii – poprzez aktywizację oraz umożliwienie kontaktu z innymi osobami starszymi.
3. Rodziny opiekujące się seniorami potrzebują realnego odciążenia, np. przez czasową opiekę zastępczą oraz wsparcie środowiskowe i medyczne.

5.6. Oferta czasu wolnego w gminie Mogilany

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących oferty czasu wolnego w gminie Mogilany.

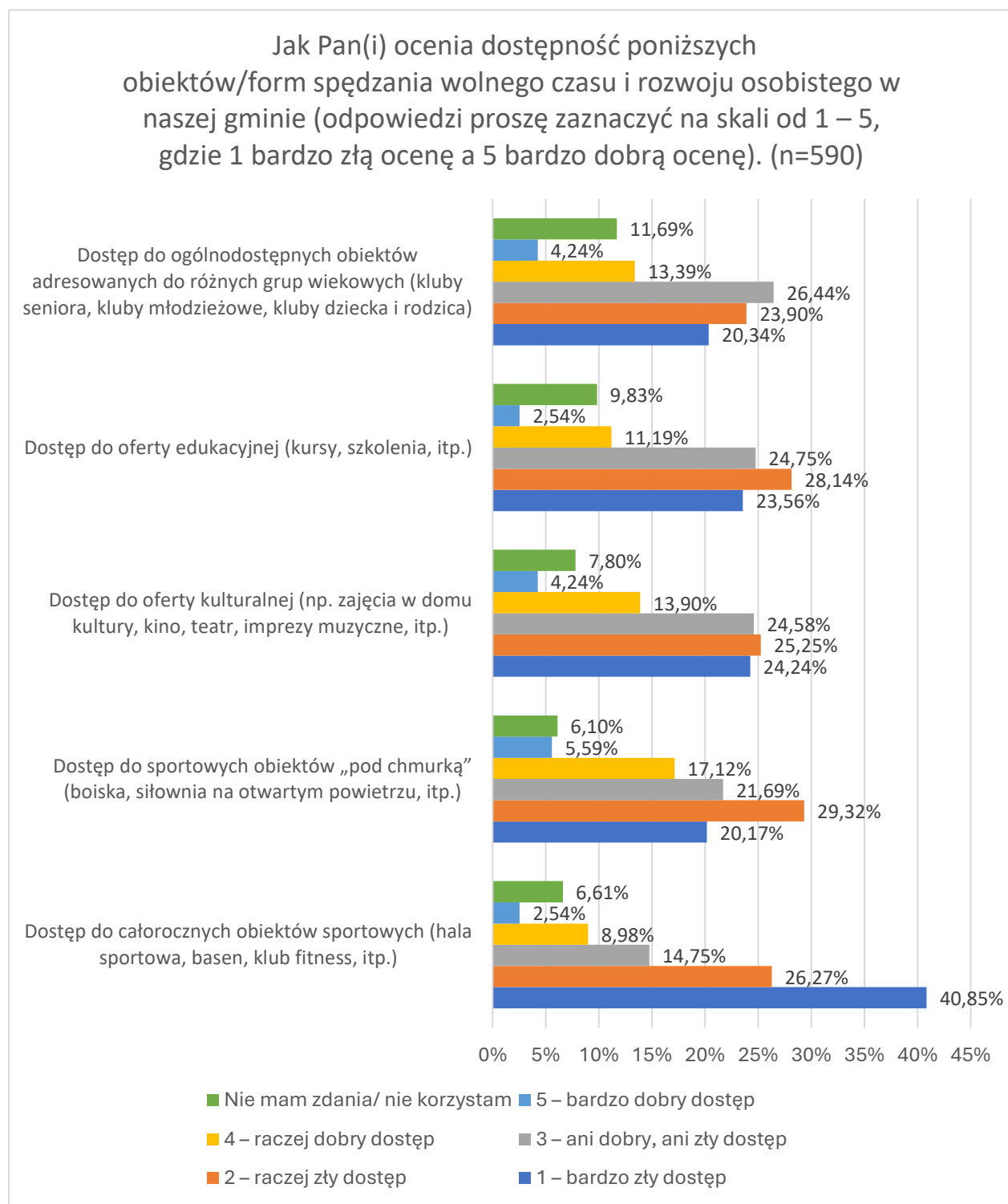
Wykres 30 Jak Pan(i) ocenia oferta spędzania wolnego czasu w naszej gminie? (n=590)

Ocena oferty spędzania wolnego czasu w gminie wskazuje na umiarkowane zadowolenie mieszkańców, przy znaczącym udziale głosów krytycznych lub neutralnych. Tylko 23,4% respondentów ocenia ofertę pozytywnie (3,4% „bardzo dobrze” i 20% „raczej dobrze”), podczas gdy 32,9% wyraża niezadowolenie („raczej źle” – 23,2%, „zdecydowanie źle” – 9,7%).

Największa grupa, aż 43,7%, wybrała odpowiedź neutralną („ani dobrze, ani źle”), co może świadczyć o braku znajomości oferty, jej niedostępności dla części mieszkańców lub po prostu o jej przeciętnej jakości. Warto zauważyć również, że mężczyźni nieco lepiej oceniają ofertę spędzania czasu wolnego. Ocena raczej i zdecydowanie dobrze wystawiło 44% mężczyzn i 27% kobiet, natomiast raczej i zdecydowanie źle, 12% mężczyzn i 25% kobiet.

Wykres 31 Jak Pan(i) ocenia dostępność poniższych obiektów/form spędzania wolnego czasu i rozwoju osobistego w naszej gminie? (n=590)

Dane przedstawiają ocenę dostępności różnych form spędzania wolnego czasu i rozwoju osobistego w gminie, gdzie odpowiedzi udzielili mieszkańcy, oceniając pięć typów obiektów i ofert na pięciostopniowej skali. Najbardziej krytycznie oceniono dostęp do całorocznych obiektów sportowych takich jak hale, baseny czy kluby fitness – aż 40,85% respondentów uznało ten dostęp za „bardzo zły”, a kolejne 26,27% jako „raczej zły”. Zaledwie 11,52% uznało ten dostęp za pozytywny (oceny 4 i 5). To pokazuje, że ponad dwie trzecie mieszkańców postrzega dostęp do takich obiektów jako niewystarczający, co może wpływać na niski poziom aktywności fizycznej wśród mieszkańców i ograniczoną możliwość dbania o zdrowie.

Lepsze, choć nadal krytyczne, oceny uzyskały sportowe obiekty „pod chmurką” – 20,17% respondentów uznało dostęp za „bardzo zły”, 29,32% za „raczej zły”, a 17,12% i 5,59% za odpowiednio „raczej dobry” i „bardzo dobry”. Tu widoczna jest bardziej zróżnicowana ocena – mimo że negatywne opinie przeważają, to około 22,7% ocenia ten dostęp pozytywnie, co może wskazywać na lepsze rozmieszczenie tych obiektów w niektórych częściach gminy.

W przypadku oferty kulturalnej (zajęcia w domach kultury, kino, teatr, wydarzenia muzyczne) również przeważają oceny negatywne: 24,24% „bardzo zły” i 25,25% „raczej zły”. Pozytywnie oceniło dostępność łącznie tylko 18,14% respondentów. Wysoki odsetek ocen neutralnych (24,58%) może wskazywać na brak znajomości oferty lub jej niedopasowanie do potrzeb różnych grup mieszkańców.

Podobny obraz wyłania się z oceny oferty edukacyjnej – 51,7% ocenia dostęp jako zły (suma ocen 1 i 2), a tylko 13,73% pozytywnie. Warto też zauważyć, że aż 9,83% badanych zadeklarowało brak zdania lub brak korzystania z tej oferty, co sugeruje niewielką widoczność kursów i szkoleń lub ich niedostosowanie do potrzeb mieszkańców.

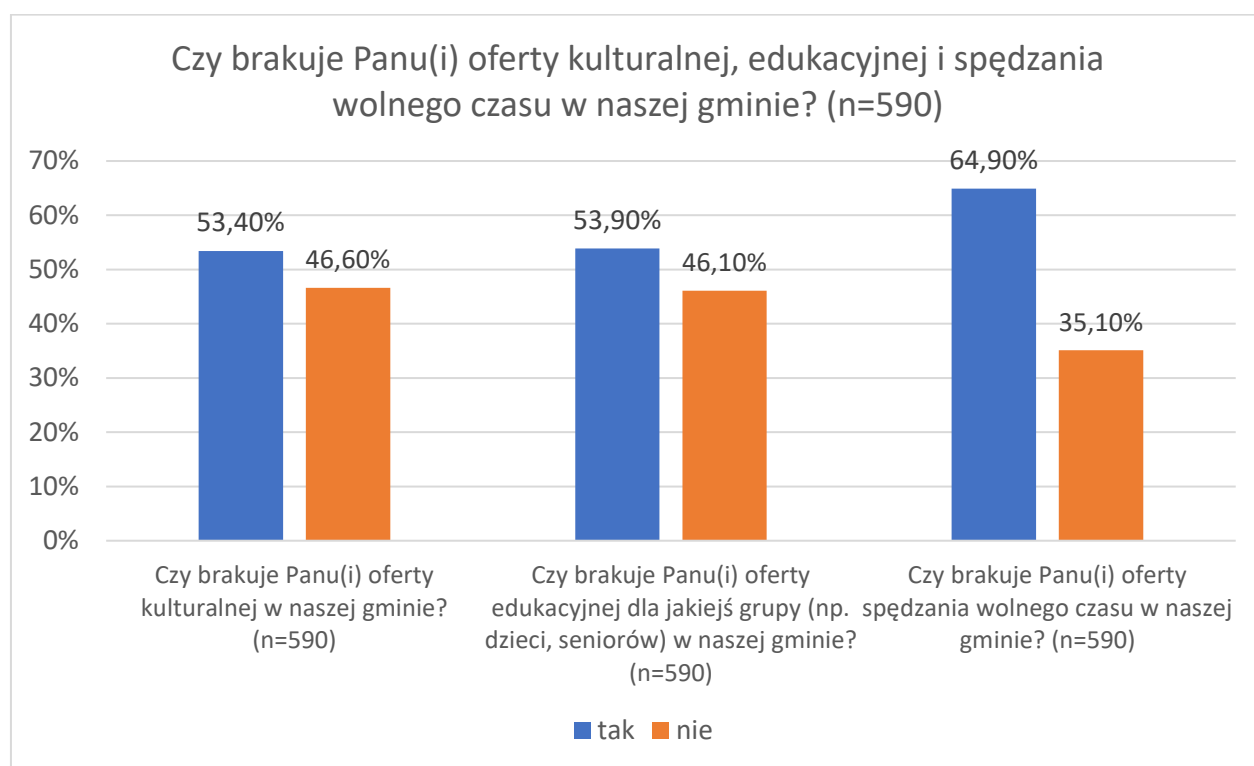
Najłagodniejsze, ale nadal niezadowolające wyniki dotyczą dostępu do ogólnodostępnych obiektów dla różnych grup wiekowych (kluby seniora, młodzieżowe, rodzinne), gdzie 20,34% wskazało „bardzo zły” dostęp, a 23,90% „raczej zły”. Oceny pozytywne wystawiło łącznie tylko 17,63% respondentów. Co istotne, aż 11,69% badanych zaznaczyło brak zdania lub brak korzystania, co może wskazywać na słabą informację o takich miejscach lub brak ich realnej dostępności.

Z danych wynika, że mieszkańcy gminy bardzo krytycznie oceniają dostępność większości analizowanych obiektów i ofert, co może świadczyć o istotnych brakach infrastrukturalnych i programowych w zakresie aktywności fizycznej, kulturalnej i edukacyjnej. Wyraźna przewaga ocen negatywnych nad pozytywnymi

we wszystkich kategoriach oraz wysoki odsetek odpowiedzi neutralnych i „nie korzystam” sugerują zarówno fizyczne braki, jak i komunikacyjne deficyty w promowaniu dostępnych zasobów.

Analiza tabel krzyżowych rozkładów odpowiedzi nie wskazuje istotnych różnic ze względu na płeć i wiek respondentów. Jedynie w przypadku dostępu do ogólnodostępnych obiektów adresowanych do różnych grup wiekowych (kluby seniora, kluby młodzieżowe, kluby dziecka i rodzica), widać, że kobiety znacząco częściej mają negatywną opinię (łącznie 48% kobiet) niż mężczyźni (38%)

Wykres 32 Czy brakuje Panu(i) oferty kulturalnej, edukacyjnej i spędzania wolnego czasu w naszej gminie? (n=590)

Niniejsza analiza odnosi się zarówno do przedstawionego na powyższym wykresie pytania dotyczącego braku oferty kulturalnej, edukacyjnej i spędzania czasu wolnego jak również do odpowiedzi z trzech pytań otwartych “Jeśli brakuje Panu(i) oferty kulturalnej/edukacyjnej/spędzania wolnego czasu proszę opisać co warto zaproponować mieszkańcom naszej gminy”.

Liczba zakwalifikowanych do analizy odpowiedzi w poszczególnych pytaniach prezentuje się następująco:

- Jeśli brakuje Panu(i) oferty **kulturalnej** to proszę opisać co warto zaproponować mieszkańcom naszej gminy. N=159.
- Jeśli brakuje Panu(i) oferty **edukacyjnej** to proszę opisać co warto zaproponować mieszkańcom naszej gminy. N=136.
- Jeśli brakuje Panu(i) oferty **spędzania wolnego czasu** to proszę opisać co warto zaproponować mieszkańcom naszej gminy. N=178.

Analiza danych pochodzących z badania ankietowego w gminie (n=590) wskazuje na wyraźne potrzeby mieszkańców w trzech kluczowych obszarach: oferty kulturalnej, edukacyjnej i możliwości spędzania wolnego czasu.

W zakresie oferty kulturalnej, 53,4% respondentów deklaruje, że jej brakuje. Wśród sugestii mieszkańców pojawiają się postulaty zwiększenia liczby wydarzeń integracyjnych (np. festynów, koncertów), rozwoju infrastruktury lokalnej (świetlice w każdej wsi, filie bibliotek), wprowadzenia kin plenerowych i teatrów objazdowych, a także zróżnicowania oferty kulturalnej – od koncertów muzyki klasycznej, przez kabarety, po spotkania autorskie i warsztaty artystyczne. Istotnym problemem okazuje się centralizacja wydarzeń w Mogilanach i brak dostępności w innych miejscowościach, zwłaszcza w Libertowie, co skutkuje wykluczeniem komunikacyjnym części mieszkańców. Respondenci podkreślają również potrzebę stworzenia infrastruktury kulturalnej (np. dom kultury w Libertowie), możliwości aktywnego udziału mieszkańców w tworzeniu oferty oraz dostępu do zajęć rozwijających pasje i zainteresowania, zarówno dla dzieci, młodzieży, jak i dorosłych. Pojawia się także wątek niedostatecznego informowania o istniejących wydarzeniach.

W odniesieniu do oferty edukacyjnej, brak jej deklaruje 53,9% respondentów. W odpowiedziach otwartych dominują postulaty dotyczące zajęć językowych (szczególnie języka angielskiego), kursów komputerowych i cyfrowych (dla dzieci i dorosłych, w tym seniorów), warsztatów rozwijających umiejętności miękkie (np. radzenie sobie ze stresem, zarządzanie budżetem) oraz edukacji praktycznej (np. cyberbezpieczeństwo, zdrowie psychiczne, zajęcia stolarskie, kulinarne). Mieszkańcy wskazują na potrzebę organizacji zajęć pozalekcyjnych w szkołach – szczególnie tam, gdzie obecnie ich brakuje (np. w Gaju czy Lubartowie), oraz konieczność decentralizacji oferty edukacyjnej, tak by była dostępna lokalnie, bez potrzeby dojazdu do Mogilan. Pojawia się też silna potrzeba edukacji dla dorosłych i osób starszych, w tym także w formie spotkań klubowych i nieformalnych grup samokształceniowych. Rodzice i

opiekunowie wyrażają zainteresowanie wsparciem edukacyjnym dla dzieci najmłodszych (np. w zakresie emocji) oraz programami wsparcia dla rodziców.

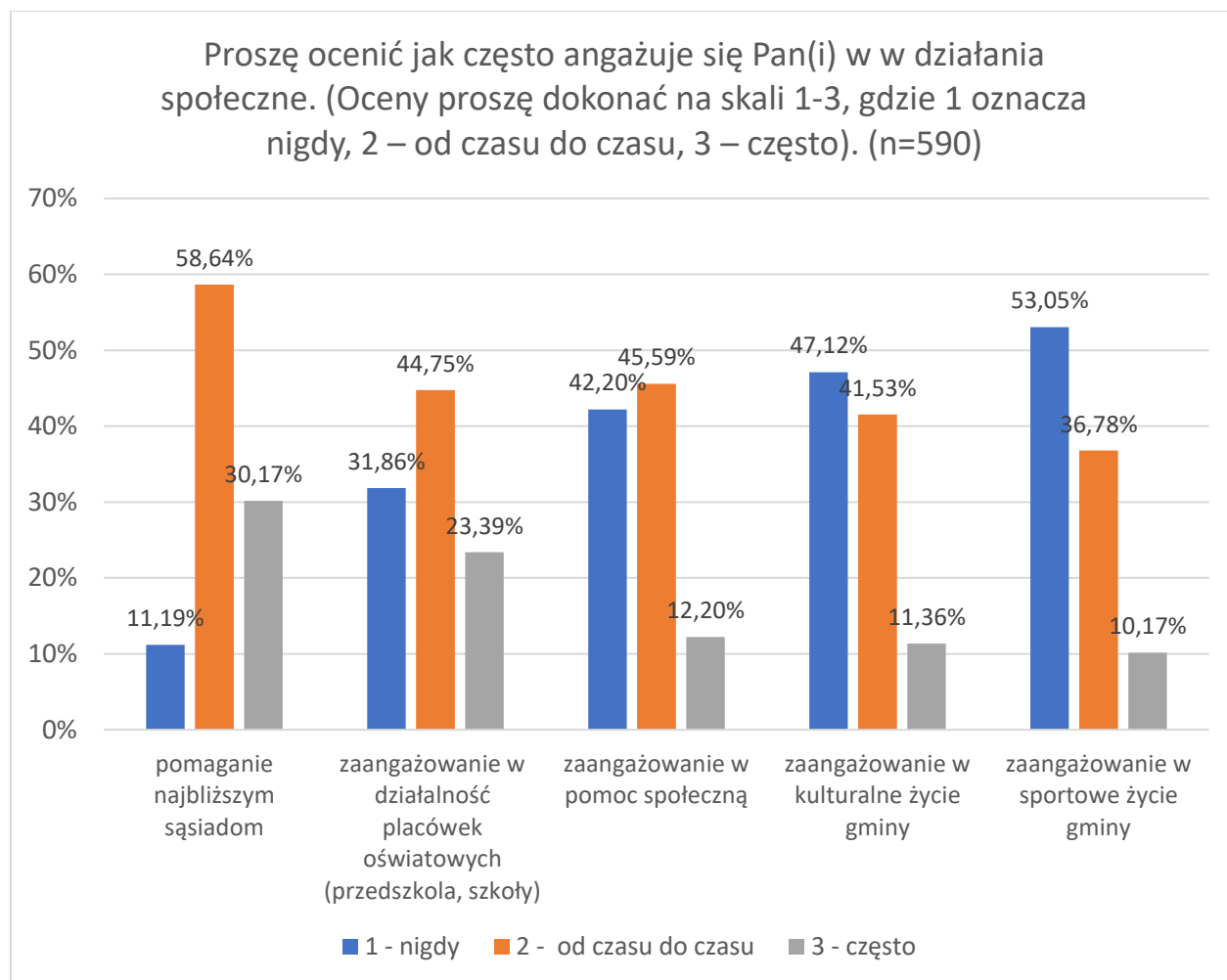
Największy niedobór wskazano w obszarze oferty spędzania wolnego czasu – aż 64,9% ankietowanych twierdzi, że jej brakuje. Wśród rekomendacji przeważają propozycje rozbudowy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej: budowy boisk, otwartych placów zabaw, siłowni plenerowych, ścieżek rowerowych i spacerowych oraz basenu. Wskazuje się na brak otwartych przestrzeni do aktywności fizycznej, a także miejsc integracji międzypokoleniowej (np. klubów, świetlic, skwerów, kawiarni). Młodzież nie ma własnych przestrzeni – brakuje klubów młodzieżowych, miejsc do spotkań, zajęć tanecznych, sportowych czy rekreacyjnych. Respondenci zwracają uwagę na potrzebę wspólnych wydarzeń i zajęć dla rodzin z dziećmi, festynów, pikników, zajęć weekendowych i popołudniowych. Pojawia się także postulat lepszego wykorzystania już istniejących zasobów (np. boisk przy szkołach, parku w Mogilanach), otwarcia ich dla lokalnej społeczności oraz organizacji regularnych, różnorodnych aktywności w każdej miejscowości.

Z analizy wynika, że kluczowym problemem nie jest całkowity brak inicjatyw, lecz ich silna koncentracja w jednym miejscu (Mogilany), niedostosowanie oferty do różnych grup wiekowych i brak równomiernego dostępu. Istotne znaczenie ma również ograniczona infrastruktura (brak budynków, sal, świetlic) i deficyt systemowego podejścia do komunikacji i współpracy między instytucjami lokalnymi a mieszkańcami. Pojawiające się sugestie jasno pokazują, że mieszkańcy chcą współtworzyć ofertę, ale potrzebują ku temu warunków – dostępnych przestrzeni, komunikacji i systemowego wsparcia.

5.7. Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Mogilany

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących aktywności obywatelskiej mieszkańców Gminy Mogilany.

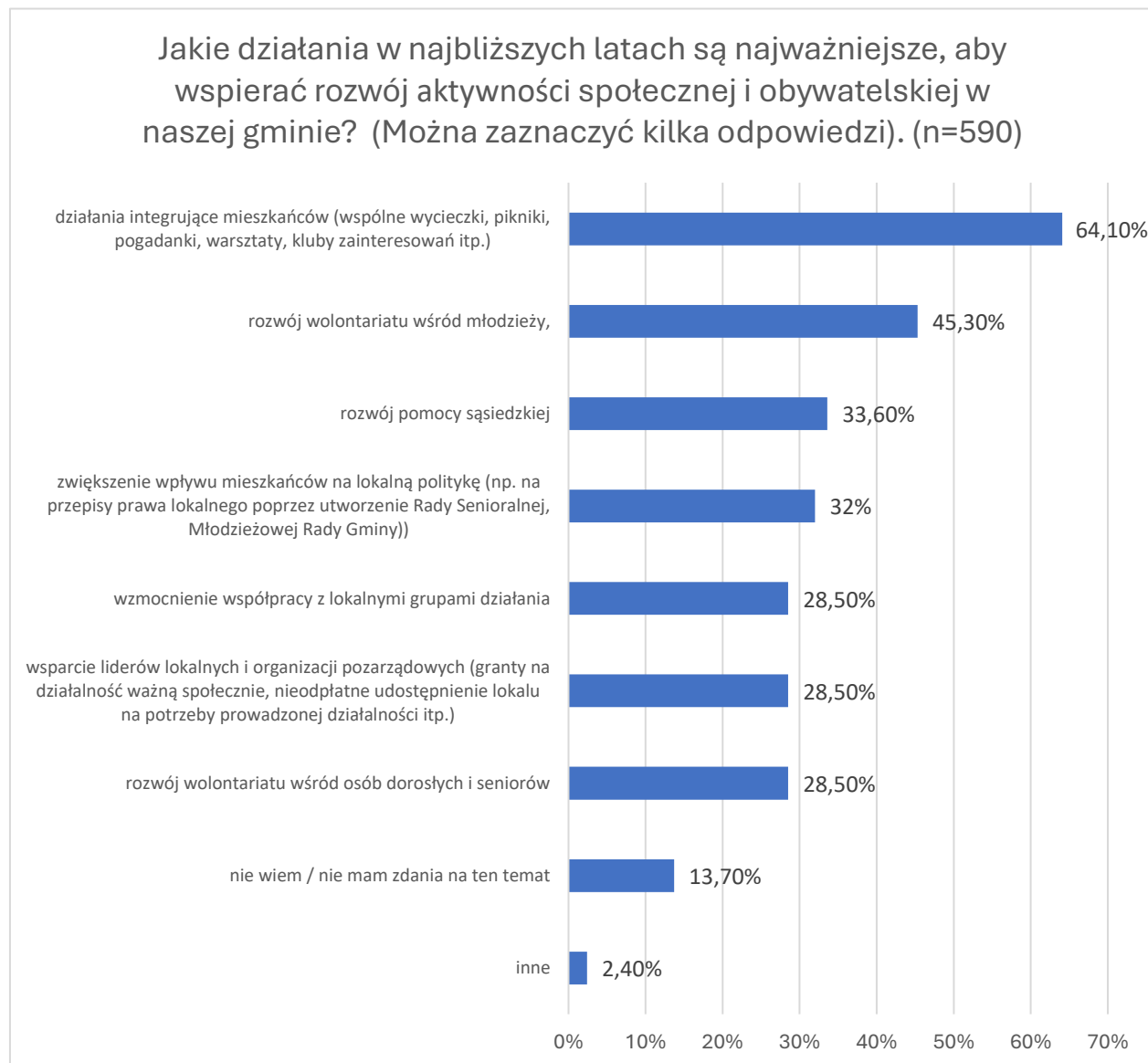
Wykres 33 Ocena częstotliwości angażowania się mieszkańców w działania społeczne. (n=590)

Analiza danych dotyczących częstotliwości zaangażowania mieszkańców gminy w działania społeczne pokazuje, że największą aktywność wykazują oni w sferze pomagania najbliższym sąsiadom – aż 88,81% osób deklaruje, że robi to przynajmniej od czasu do czasu, z czego 30,17% robi to często. To sugeruje istnienie silnych więzi sąsiedzkich i skłonność do wzajemnego wsparcia w najbliższym otoczeniu. Znacznie niższe zaangażowanie dotyczy działalności formalnej i instytucjonalnej. W działalność placówek oświatowych angażuje się regularnie tylko 23,39% respondentów, a 31,86% przyznaje, że nigdy tego nie robi. Jeszcze słabiej wygląda sytuacja w przypadku zaangażowania w pomoc społeczną (tylko 12,2% robi to często, a aż 42,2% nigdy), życie kulturalne (11,36% często, 47,12% nigdy) i sportowe (10,17% często, 53,05% nigdy). Dane sugerują, że mieszkańcy chętnie angażują się w działania o charakterze nieformalnym, szczególnie w bezpośrednim otoczeniu – jak pomoc sąsiadom. Znacznie rzadziej

uczestniczą natomiast w działaniach organizowanych przez instytucje, co może świadczyć nie o braku chęci, ale o barierach w dostępie, braku atrakcyjnej oferty lub niskim poziomie informacji. W tym sensie widoczny jest niewykorzystany potencjał do aktywizacji społecznej w ramach bardziej zorganizowanych, wspólnotowych form.

Wykres 34 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać rozwój aktywności społecznej i obywatelskiej w naszej gminie? (n=590)

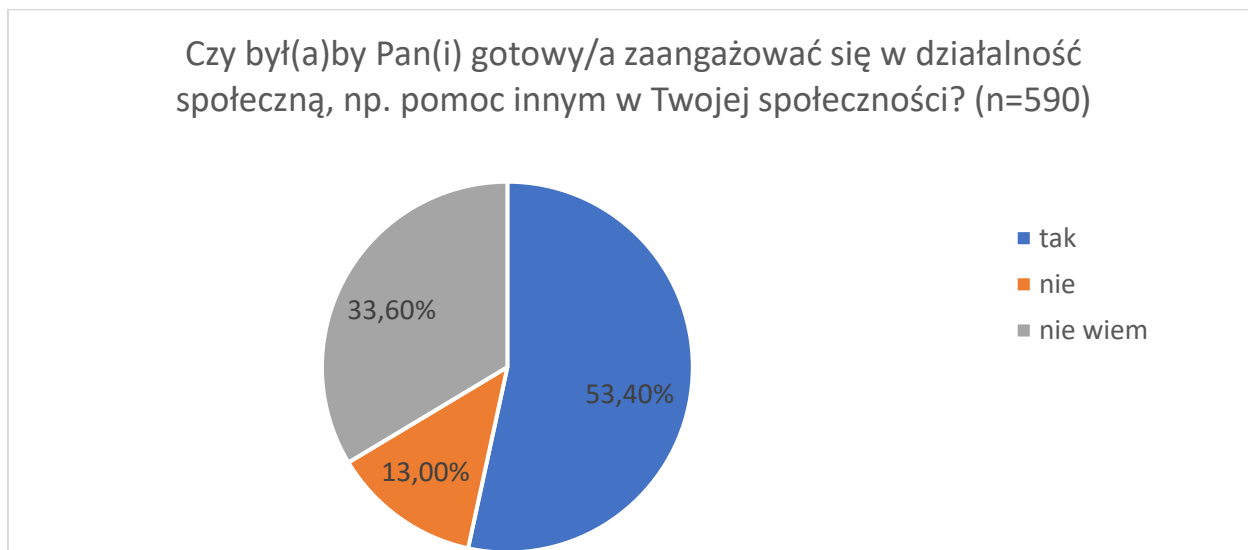
Wśród działań uznanych przez mieszkańców za najważniejsze dla wspierania aktywności społecznej i obywatelskiej w gminie, zdecydowanie najwyżej oceniono inicjatywy integrujące lokalną społeczność – aż

64,1% respondentów wskazało na potrzebę organizacji wspólnych wycieczek, pikników, warsztatów, klubów zainteresowań czy spotkań sąsiedzkich. Na drugim miejscu znalazł się rozwój wolontariatu wśród młodzieży, który poparło 45,3% badanych. Wysoko oceniono również rozwój pomocy sąsiedzkiej (33,6%) oraz zwiększenie wpływu mieszkańców na lokalną politykę, np. poprzez powołanie Rady Senioralnej lub Młodzieżowej Rady Gminy – co wskazało 32% respondentów.

Warto zauważyć, że stosunkowo niewielki odsetek badanych (2,4%) zgłosił inne pomysły niż zaproponowane w ankiecie, natomiast 13,7% osób zadeklarowało brak zdania lub niepewność co do tego, jakie działania są najistotniejsze.

Wyniki te pokazują wyraźnie, że mieszkańcy oczekują przede wszystkim działań wspólnotowych, nieformalnych, służących integracji i budowaniu więzi społecznych. Silne wskazania na rozwój wolontariatu – zwłaszcza wśród młodzieży – oraz pomoc sąsiedzką sugerują, że społeczność jest otwarta na działania oddolne, oparte na relacjach i współpracy. Równocześnie dostrzegalne jest zapotrzebowanie na większy udział obywateli w procesach decyzyjnych i współtworzeniu polityki lokalnej, co stanowi ważny sygnał dla władz gminy o potrzebie rozwijania partycypacji i dialogu z mieszkańcami.

Wykres 35 Czy był(a)by Pan(i) gotowy/a zaangażować się w działalność społeczną, np. pomoc innym w Twojej społeczności? (n=590)

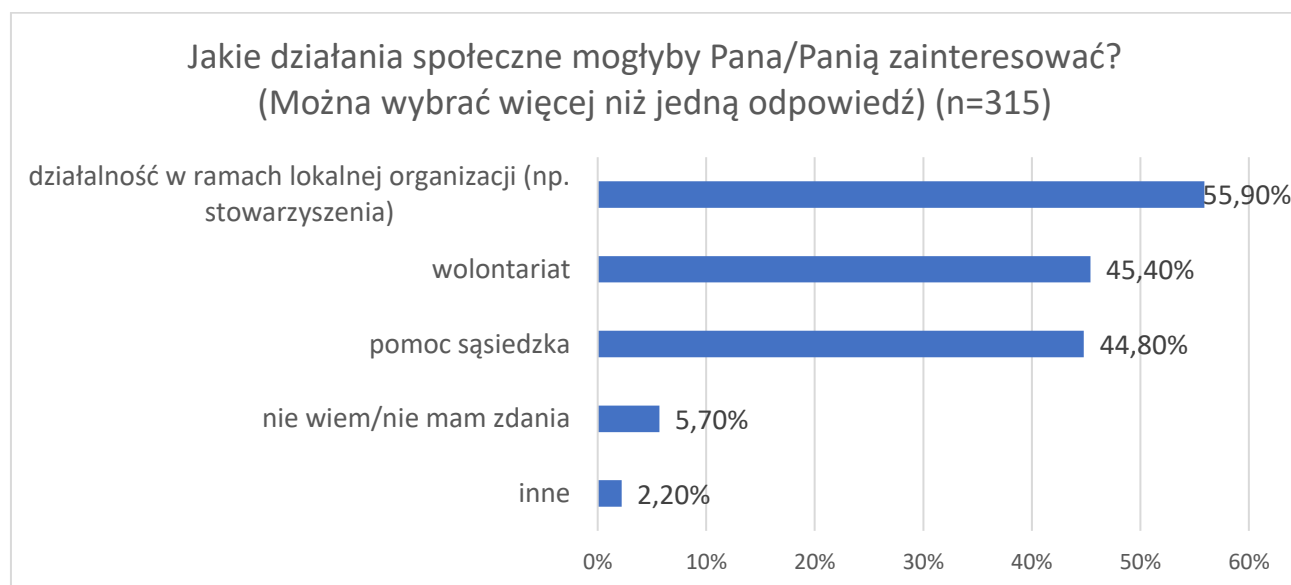

Na pytanie dotyczące gotowości do zaangażowania się w działalność społeczną, np. pomoc innym w lokalnej społeczności, ponad połowa respondentów (53,4%) odpowiedziała twierdząco, co świadczy o

istotnym potencjale społecznym i chęci do wspólnego działania. Jedynie 13% badanych zadeklarowało brak takiej gotowości, natomiast aż 33,6% osób nie miało jednoznacznej opinii w tej sprawie, zaznaczając odpowiedź „nie wiem”.

Wyniki te pokazują, że mieszkańcy w dużym stopniu są otwarci na udział w działaniach społecznych, choć jednocześnie spora grupa wykazuje niepewność lub wahanie. Może to sugerować brak wiedzy o możliwościach zaangażowania, niewystarczające informacje o dostępnych inicjatywach lub niską pewność siebie co do własnych kompetencji i roli w społeczności. Potencjał do aktywizacji jest jednak wyraźny i może być efektywnie uruchomiony poprzez działania edukacyjne, informacyjne oraz wspierające, takie jak mentoring, lokalne kampanie czy organizacja prostych, dostępnych form zaangażowania.

Wykres 36 Jakie działania społeczne mogłyby Pana/Panią zainteresować? (n=315)

Wśród osób, które zadeklarowały gotowość do zaangażowania się w działalność społeczną (n=315), największym zainteresowaniem cieszy się aktywność w ramach lokalnych organizacji, takich jak stowarzyszenia – wskazało ją 55,9% respondentów. To pokazuje, że wielu mieszkańców preferuje działania sformalizowane i zorganizowane, w których mogą działać zespołowo i w oparciu o konkretne struktury. Niewiele mniejszym zainteresowaniem cieszy się wolontariat (45,4%) oraz pomoc sąsiedzka (44,8%), co potwierdza, że chęć do bezpośredniego i praktycznego wspierania innych jest silnie obecna w społeczności.

Tylko niewielki odsetek badanych (5,7%) nie miał zdania w tej sprawie, a zaledwie 2,2% wskazało odpowiedź „inne”, co sugeruje, że zaproponowane formy aktywności dobrze trafiają w realne oczekiwania mieszkańców. Dane te potwierdzają, że lokalna społeczność jest potencjalnie aktywna i gotowa do działania, o ile otrzyma odpowiednie możliwości i wsparcie organizacyjne. W szczególności warto rozwijać przestrzeń i ofertę współpracy z lokalnymi organizacjami, a także tworzyć elastyczne formy wolontariatu i sąsiedzkiej pomocy, które pozwolą mieszkańcom na zaangażowanie zgodnie z ich możliwościami i zainteresowaniami.

Spośród 224 odpowiedzi, które zawierały treść, aż 211 z nich zawierało możliwe do oszacowania wartości godzinowe. Na tej podstawie przeciętne deklarowane zaangażowanie wyniosło około 11,2 godziny miesięcznie. Odpowiedzi z wartością „10 godzin” pojawiły się najczęściej – wskazało je 63 osoby, co stanowi 28,1% wszystkich odpowiedzi. Kolejne najczęstsze wskazania dotyczyły przedziału 8–10 godzin (24 osoby – 10,7%) oraz 20 godzin (21 osób – 9,4%).

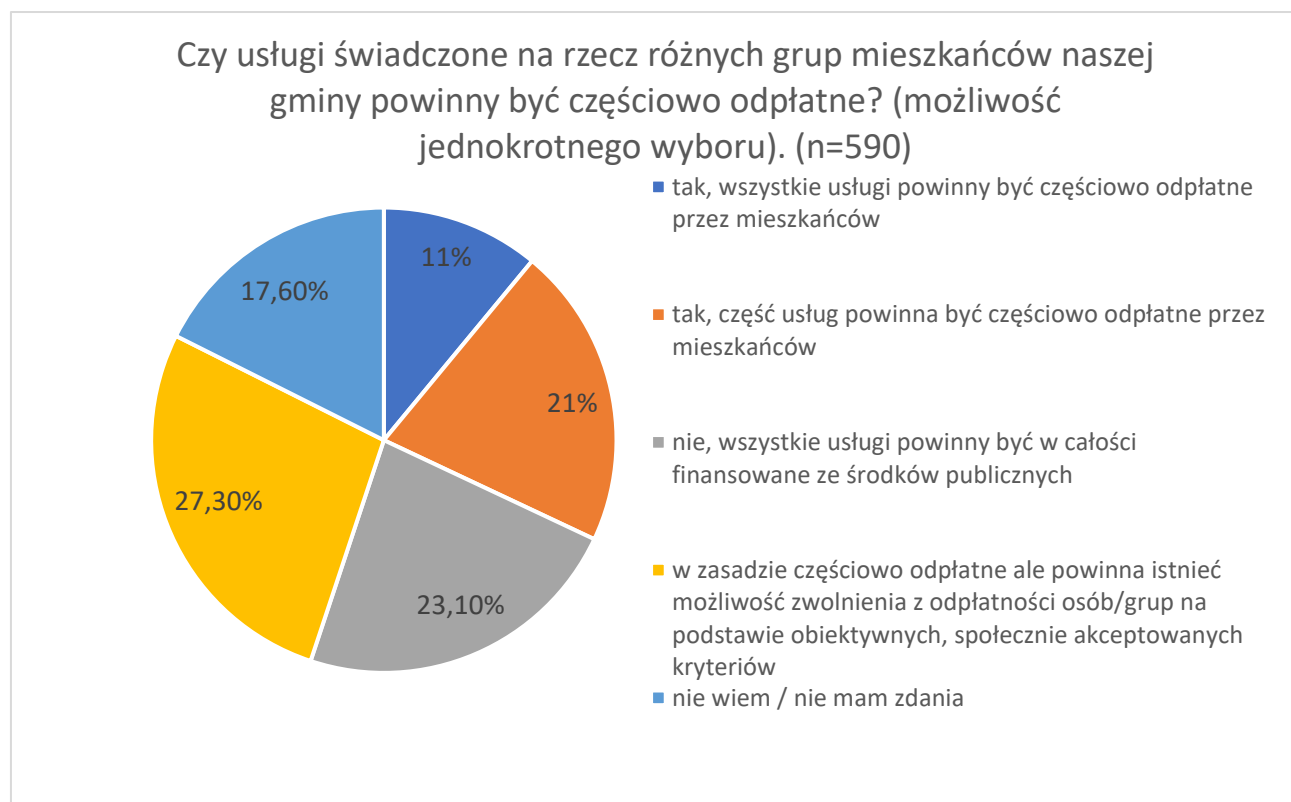
Wśród odpowiedzi znalazły się również pojedyncze wskazania bardzo wysokich wartości, takich jak 60, 70 czy 80 godzin miesięcznie – razem 4 osoby (1,8%) deklarowały zaangażowanie przekraczające 60 godzin. Około 13 osób (5,8%) udzieliło odpowiedzi opisowych, niepodających wartości liczbowych – np. „kilka godzin”, „trudno powiedzieć”, „w zależności od potrzeb”, „ile trzeba”, czy „jeśli będzie sens”.

To pokazuje, że zdecydowana większość respondentów (ponad 94%) była w stanie oszacować konkretną ilość czasu, jaką są skłonni przeznaczyć na działalność społeczną. Najczęściej deklarowany poziom zaangażowania to około 10 godzin miesięcznie, co może wskazywać na ogólną gotowość do umiarkowanego, regularnego uczestnictwa w inicjatywach społecznych. Jednocześnie obecność odpowiedzi warunkowych i opisowych sugeruje, że choć mieszkańcy są otwarci na działania, potrzebują konkretnych impulsów – dobrze zaplanowanych, elastycznych i atrakcyjnych inicjatyw – by podjąć aktywność.

5.8. Odpłatność za usługi społeczne

W niniejsze części przedstawiona została analiza pytań dotyczących odpłatności za usługi społeczne w Gminie Mogilany.

Wykres 37 Czy usługi świadczone na rzecz różnych grup mieszkańców naszej gminy powinny być częściowo odpłatne? (n=590)

Analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące odpłatności za usługi świadczone na rzecz mieszkańców gminy (n=590) pokazuje, że największa część respondentów – 27,3% – opowiada się za częściową odpłatnością, ale z możliwością zwolnienia z opłat dla wybranych osób lub grup na podstawie obiektywnych i społecznie akceptowanych kryteriów. Wskazuje to na silne poparcie dla modelu mieszanego, który łączy odpłatność z mechanizmami osłonowymi i uwzględnia sytuację osób mniej zamożnych.

23,1% badanych uważa, że wszystkie usługi powinny być w całości finansowane ze środków publicznych, co podkreśla istnienie znaczącej grupy mieszkańców przekonanych o obowiązku gminy do zapewnienia bezpłatnego dostępu do usług. Z kolei 21% respondentów popiera częściową odpłatność tylko za niektóre usługi, a 11% jest zdania, że wszystkie usługi powinny być odpłatne w części. Odpowiedź „nie wiem / nie mam zdania” wybrało 17,6% osób, co może świadczyć o niepewności co do zasad finansowania usług publicznych lub braku wystarczających informacji na ten temat.

Analizując rozkłady odpowiedzi respondentów w podziale na płeć, należy zauważyć, że podejście do odpłatności za usługi świadczone na rzecz różnych grup mieszkańców jest podobne wśród kobiet i mężczyzn. Zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn dominuje przekonanie, że usługi powinny być częściowo odpłatne, ale powinna istnieć możliwość zwolnienia z odpłatności osób/grup na podstawie obiektywnych, społecznie akceptowanych kryteriów (29% kobiet i 24% mężczyzn). Zwraca uwagę fakt, że wśród mężczyzn odsetek osób udzielających odpowiedzi „nie wiem” jest o 6 punktów procentowych wyższy niż wśród kobiet (odpowiednio 21% i 15%).

Z danych wynika, że mieszkańcy gminy generalnie akceptują pewien poziom współfinansowania usług, pod warunkiem wprowadzenia sprawiedliwych i jasno określonych zasad zwolnienia dla osób potrzebujących. Może to sugerować otwartość na elastyczne modele finansowania, które łączą odpowiedzialność społeczną z troską o dostępność usług dla wszystkich.

Rozdział 6. Rezultaty wywiadów grupowych

6.1. Cel wywiadów grupowych i ogólne wnioski z analizy zebranych danych

W ramach diagnozy sytuacji społecznej gminy przeprowadzono wywiady grupowe z przedstawicielami lokalnych organizacji, seniorami, osobami z niepełnosprawnościami oraz przedstawicielami rodzin wychowujących dzieci. Analiza danych zebranych w czasie wywiadów była ukierunkowana na poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jaki jest zakres, skala i tendencje (wzrostowe lub spadkowe) zapotrzebowania na konkretne usługi społeczne.

Z wypowiedzi uczestników wynika, że zapotrzebowanie na usługi społeczne systematycznie rośnie – szczególnie w obszarach związanych z dziećmi, młodzieżą, rodzinami z małymi dziećmi, osobami z niepełnosprawnością oraz seniorami. Podkreślano dynamiczny rozwój działań sportowych i integracyjnych, a jednocześnie trudności z ich utrzymaniem i rozszerzaniem ze względu na ograniczoną infrastrukturę, środki finansowe i zasoby lokalowe. Wzrost potrzeb wynika między innymi z narastających problemów społecznych, takich jak uzależnienie dzieci od smartfonów, deficyty relacji społecznych czy ograniczona dostępność wsparcia psychologicznego. Żadne z wypowiedzi nie wskazywały na spadek zapotrzebowania – przeciwnie, wielu uczestników mówiło o „klęsce urodzaju” w odniesieniu do liczby

działań i równocześnie ograniczonych możliwości ich realizacji. W opinii wielu uczestników **„sport jest jedynym ratunkiem na wirtualny świat”**, pełniąc funkcję kompensacyjną i wychowawczą, a także budującą więzi międzypokoleniowe.

W dalszej części rozmów skoncentrowano się na zidentyfikowaniu głównych problemów i wyzwań społecznych, których rozwiązaniem mogłyby być usługi społeczne. Najczęściej wskazywano na brak dostępnych i różnorodnych zajęć pozalekcyjnych, szczególnie dla dzieci i młodzieży starszej (14+), co skutkuje ich wycofaniem społecznym i biernym spędzaniem czasu przed ekranami. Uczestnicy zwracali uwagę na niewystarczającą infrastrukturę społeczną – zamknięte szkoły w weekendy, ograniczoną liczbę świetlic, brak przestrzeni wspólnych – oraz trudności organizacyjne i logistyczne (np. transport dzieci na zajęcia). Problemy dotyczyły też rodzin – w tym kobiet z małymi dziećmi – które mają ograniczony dostęp do wsparcia, a także osób starszych, które mimo aktywności w lokalnych strukturach często nie mają dopasowanej do swoich potrzeb oferty. Wskazywano również na brak psychologów w szkołach oraz długi czas oczekiwania na wsparcie specjalistyczne.

W kontekście powyższych wyzwań pojawiło się pytanie, jakiego rodzaju wsparcia oczekują mieszkańcy gminy. Przede wszystkim wskazywano na potrzebę zwiększenia nakładów na lokalne zajęcia sportowe, kulturalne i edukacyjne dostępne na poziomie sołectw, zwłaszcza w szkołach i przedszkolach. Oczekiwano też, że gmina w większym stopniu zaangażuje się w finansowanie wyjazdów sportowych, pokrywając koszty, które obecnie spadają na rodziców lub rady rodziców. Wskazywano, że **„sport to dobra inwestycja w dzieciność i aktywność”**, zarówno jako forma wspierania rodzin, jak i profilaktyki społecznej. Uczestnicy postulowali rozwój działań dla rodzin z dziećmi – takich jak warsztaty dla matek z zapewnioną opieką nad dzieckiem – oraz usług doradczych, psychologicznych i profilaktycznych. Jednocześnie wskazywano na konieczność koordynacji i animacji lokalnych działań oraz uruchamiania przestrzeni do regularnych spotkań i integracji. Proponowano również wprowadzenie nowoczesnych, atrakcyjnych form zajęć, takich jak zajęcia relaksacyjne na WF, które mogłyby wspierać kondycję psychiczną uczniów.

W kolejnym etapie analizy zidentyfikowano grupy społeczne, które wymagają priorytetowego zaplanowania i zorganizowania wsparcia. Wśród nich dominowały dzieci i młodzież, w tym osoby z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej oraz dzieci z rodzin migranckich. Wskazywano również na młodzież starszą, która – jak zauważono – „odpada” w wieku 14–16 lat, przestając brać udział w zajęciach i wpadając w zachowania ryzykowne. Jednocześnie zauważano pozytywne sygnały wśród młodych: **„widzę, że młodzież chce ćwiczyć i grać”**, jednak potrzebuje do tego dostępnej, różnorodnej i stabilnej

oferty. Kolejną grupą są rodziny z dziećmi, a w szczególności matki, które potrzebują przestrzeni do rozwoju osobistego i społecznego. Osoby z niepełnosprawnością, zarówno dzieci, jak i dorośli, wymagają dostosowanej opieki dziennej, działań integracyjnych i aktywizacyjnych. Wreszcie, seniorzy – chętni do działania, często zaangażowani w KGW i OSP – oczekują dopasowanych form wsparcia, umożliwiających im aktywny udział w życiu lokalnym.

W odpowiedzi na pytanie, jakie usługi społeczne powinny być dostarczone w pierwszej kolejności, rozmówcy wskazywali na regularne, ogólnodostępne zajęcia sportowe i rekreacyjne dla dzieci i młodzieży, prowadzone w szkołach i przedszkolach. Równolegle pojawiła się potrzeba stworzenia warsztatów i przestrzeni dla matek z małymi dziećmi, półkolonii i zajęć świetlicowych, szczególnie w mniejszych miejscowościach. Wskazywano na potrzebę zajęć międzypokoleniowych, warsztatów kulinarnych, rękodzielniczych, treningów pamięci oraz rozwinięcia oferty kulturalno-edukacyjnej. Jedna z uczestniczek podsumowała ten wątek słowami: **„to co cenne nam umyka, zajmujemy się tym, co dzieje się w Afryce, a nie ratujemy swoich wiosek – i to jest przerażające, znika nasze dziedzictwo”**.

Odrębnie omówiono perspektywę instytucji publicznych i organizacji pozarządowych działających na rzecz danych grup. Przedstawiciele OPS i innych jednostek zgodnie przyznawali, że seniorzy i osoby z niepełnosprawnością są znane i objęte działaniami, ale potrzebna jest szersza i bardziej zróżnicowana oferta. Problemy wskazywane przez te instytucje to brak psychologów w szkołach, ograniczone środki finansowe, koncentracja wydarzeń w jednej lokalizacji oraz braki kadrowe. Wskazywano, że wiele organizacji lokalnych wykazuje duży potencjał, ale ogranicza je brak zaplecza i formalne bariery organizacyjne.

Ważnym obszarem analizy było rozpoznanie, jakimi zasobami infrastrukturalnymi, finansowymi i organizacyjnymi dysponuje gmina i jej partnerzy społeczni. Z wypowiedzi wynika, że organizacje dysponują sprzętem, doświadczoną kadrą, kontaktami i gotowością do działania – jednak brakuje im stabilnego zaplecza lokalowego, dostępności sal i wsparcia finansowego. Infrastruktura w szkołach i przedszkolach jest, ale bywa zamknięta w weekendy lub trudna do udostępnienia. GOK nie jest w stanie obsłużyć wszystkich potrzeb. Organizacje często współfinansują działania z prywatnych środków lub działają na zasadzie wzajemnych użyczeń, ale to nie wystarcza do systemowego rozwoju.

Na zakończenie podjęto próbę odpowiedzi na pytanie o potencjał mieszkańców do zaangażowania społecznego – w tym wolontariatu, zwłaszcza wśród młodzieży i seniorów. Wiele wypowiedzi wskazuje, że ten potencjał jest bardzo wysoki. Młodzież aktywnie uczestniczy w działaniach sportowych i kulturalnych,

seniorzy działają w kołach gospodyń, OSP czy radach sołeckich. Kluby sportowe i organizacje deklarują gotowość do prowadzenia zajęć wolontariackich, jeśli tylko zostanie zapewnione wsparcie organizacyjne i dostęp do przestrzeni. Integracja międzypokoleniowa również cieszy się dużym zainteresowaniem. Mieszkańcy są gotowi działać – potrzebują tylko szans, aby swój potencjał społeczny móc rozwijać lokalnie i trwale.

6.2. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez osoby starsze

Badania fokusowe (FGI – **Focus Group Interview**) to **jakościowa metoda badawcza**, polegająca na przeprowadzeniu moderowanej dyskusji z niewielką grupą osób, które łączy wspólna cecha (np. status rodziców, wiek, miejsce zamieszkania, doświadczenie z usługami społecznymi). Celem badania jest **zrozumienie opinii, doświadczeń, potrzeb, motywacji i barier** danej grupy społecznej.

Na podstawie protokołu z sesji focusowej seniorów (6 maja 2025 r.) wyodrębniono następujące wnioski:

Dostępność przestrzeni:

Zgłaszane braki dotyczą aktywności seniorów w ramach Klubu Seniora – sale są za małe, co ogranicza liczbę uczestników (część osób nie ma miejsca do ćwiczeń podczas zajęć ruchowych).

Brak dedykowanej przestrzeni na magazynowanie prac plastycznych i materiałów kreatywnych, co utrudnia prowadzenie warsztatów.

Często sala jest brudna lub nieuprzątnięta po innych popołudniowych zajęciach, co obniża komfort i chęć uczestnictwa.

Budynek „Strażnica”, w którym mieści się Klub Seniora, jest niedostosowany do potrzeb osób starszych:

- zajęcia odbywają się na I piętrze, bez windy i pochylni,
- brak podjazdów dla osób z ograniczoną mobilnością,
- wąskie i ciasne korytarze oraz pomieszczenia utrudniają bezpieczne poruszanie się.

Transport i mobilność:

Na podstawie protokołów FGI wyodrębniono terytorialne zróżnicowanie problemów komunikacyjnych seniorów. Największe trudności występują w mniejszych sołectwach, przede wszystkim:

- **Buków** – seniorzy zgłaszali całkowity brak połączeń autobusowych, konieczność korzystania z prywatnych transportów organizowanych ad hoc lub sąsiadów, co nie gwarantuje regularności kursów i często wiąże się z dodatkową odpłatnością.
- **Brzyczyna** – podobnie jak w Bukowie, odpada komunikacja publiczna; mieszkańcy często muszą zamawiać taksówki lub prosić o podwoźkę członków rodziny, co rodzi dodatkowe koszty.
- **Kulerzów** – z uwagi na niewielką liczbę kursów i odległość od głównych linii, wielu seniorów rezygnuje z udziału w zajęciach w Klubie Seniora lub wizyt lekarskich.
- **Lusina** – wskazywana jako „najgorzej skomunikowane” sołectwo, ze względu na brak chodników prowadzących do przystanków i zagrożenie na nieoświetlonych, wąskich drogach.
- **Chorowice** – odcięte od sieci autobusowej; osoby starsze w razie potrzeby korzystają z transportu door-to-door, organizowanego przez GOPS, ale tylko w ograniczonym wymiarze .

Respondenci podkreślali, że nawet gdy uda im się dojechać na miejsce zajęć Klubu Seniora czy do lekarza, powrót często wiąże się z wielogodzinnym oczekiwaniem na kurs powrotny. Dodatkowo:

- W drodze do przystanku brak chodników lub poboczy, co stwarza zagrożenie bezpieczeństwa.
- Na przystankach nie ma wiat, ławek ani oświetlenia – osoby starsze nie mają gdzie odpocząć przed podróżą.
- Rozwiązaniem wskazywanym jako najbardziej efektywne byłby senior-bus, kursujący wg stałego rozkładu „tam i z powrotem”, wzorowany na dowozach szkolnych dla dzieci, skorelowany np. z zajęciami i aktywnościami w klubie seniora w Mogilanach.
- Dla wizyt lekarskich i rehabilitacji rekomendowano usługę door-to-door koordynowaną przez gminę, z możliwością darmowego umówienia przejazdu telefonicznie lub przez pomoc sąsiedzką organizowaną przez gminę i opłacaną ze środków publicznych .

Informacja i komunikacja:

Seniorzy mają utrudniony dostęp do aktualnych informacji o usługach społecznych i wydarzeniach gminnych:

- Brak jasnego kanału informowania o rozkładzie aktywności i propozycji dla seniorów organizowanych w gminie.
  - nie korzystają w większości, a część nie chce korzystać z profilu Facebook Gminy Mogilany ani innych kanałów elektronicznych (newsletter, strona www), co uniemożliwia im otrzymywanie bieżących komunikatów.
  - Ofertę Klubu Seniora znają głównie dzięki osobistym kontaktom z pracownikami MGOPS oraz plakatami rozwieszonym przy siedzibie; inne usługi (poradnictwo, rehabilitacja, wydarzenia kulturalne) nie są im przekazywane w dostępnej dla nich formie. Aktywnie działający seniorzy z Klubu Seniora mają te informacje, ale ci mniej aktywni lub nieaktywni często nie są dobrze poinformowani.
- Problemy związane z umawianiem usług transportu i prozdrowotnych:
- Nie wiedzą, jak i gdzie zgłosić potrzebę transportu door-to-door jeśli wcześniej z niej nie korzystali, ci którzy korzystają wiedzą jak to zrobić – brakuje im bezpośredniego numeru telefonu lub stałego punktu kontaktowego, którego mogliby użyć.
  - Informacje o dostępnej rehabilitacji, badaniach przesiewowych i akcjach prozdrowotnych nie są dostarczane w spójnym harmonogramie i jednym miejscu; seniorzy wskazywali potrzebę publikacji harmonogramu w lokalnej prasie, na tablicach ogłoszeń w sołectwach oraz podczas wizyt pracowników GOPS lub w kościele.

Samotność i potrzeba bycia ważnym i użytecznym w społeczeństwie:

- Wielu seniorów zgłasza uczucie osamotnienia oraz brak poczucia przynależności i użyteczności w społeczności lokalnej.
- Seniorzy podkreślają potrzebę wsparcia wolontariuszy – osoby, które regularnie odwiedzają, porozmawiają, pomogą w drobnych pracach domowych i zachęcą do wyjścia z domu.
- Obecnie aktywni uczestnicy Klubu Seniora angażują się chętnie w życie gminy, jednak duża grupa osób nie wychodzi z domu ze względu na lęk, brak motywacji lub bariery zdrowotne.

- Brak systemu odwiedzin środowiskowych osób nie będących pracownikami socjalnymi i tzw. wolontariatu sąsiedzkiego (wolontariat senioralny) powoduje, że osoby wycofane społecznie nie korzystają z dostępnych usług i pogłębia się ich izolacja.

Potrzeba opieki wytchnionowej dla ich rodzin i seniorów opiekujących się innymi seniorami:

- Uczestnicy wskazywali, że w sytuacjach choroby, wyjazdów czy pilnych spraw rodzinnych ich bliscy nie mają gdzie zostawić podopiecznego.
- „Gdy choruję, nikt mi nie poda leku ani nie robi herbaty” – mówili seniorzy, którzy sami opiekują się mało samodzielnymi osobami .
- Respondenci wyrażali potrzebę opieki wytchnieniowej zarówno w formie kilku godzin dziennie („potrzebuję kogoś, kto choć na chwilę zajmie się żoną, żebym mógł załatwić sprawy”), jak i weekendowych pobyków („czasami przydałaby się opieka na noc lub dwa dni, by odpocząć i nie martwić się o tatę”).

Preferowane formy realizacji:

- **Opieka w domu podopiecznego:** wolontariusz lub pracownik GOPS przychodziłby na ustalone godziny, aby odciążać opiekuna głównego.
- **Krótkoterminowy pobyt w placówce dziennej:** możliwość dowozu podopiecznego na kilka godzin zajęć lub warsztatów z opieką, po czym odwozu z powrotem do domu.
- **Weekendowe domy wsparcia:** specjalnie przygotowane miejsca, gdzie senior może spędzić czas pod opieką, a opiekun zyska prawo do regeneracji.

Wnioski z odpowiedzi seniorów udzielonych w ramach badania FGI

1. Dostępność przestrzeni

- Obecne warunki lokalowe w Klubie Seniora („Strażnica”) nie pozwalają na pełne wykorzystanie oferty: za małe, ciasne sale i brak zaplecza magazynowego skutkują wykluczaniem części zainteresowanych (np. osób oczekujących na miejsce podczas zajęć ruchowych czy warsztatów plastycznych).

- Niedostosowanie budynku (brak windy, pochylni i podjazdów) wyklucza seniorów z ograniczoną mobilnością z korzystania z usług i obniża ich poczucie bezpieczeństwa.
- Brud i niewystarczające sprzątanie zmniejszają atrakcyjność Klubu i zniechęcają nawet stałych uczestników.

2. Transport i mobilność

- Seniorzy z okolic Bukowa, Brzeczyny, Kulerzowa, Lusiny i Chorowic odczuwają realne odcięcie od podstawowej komunikacji – uniemożliwia to regularne uczestnictwo w zajęciach Klubu, wizyty u lekarza czy w urzędzie.
- Długie oczekiwanie na połączenia powrotne oraz brak infrastruktury (chodników, ławek, wiat) na trasie do i z przystanków potęgują poczucie wykluczenia.

Seniorzy i ich opiekunowie zwracali uwagę, że nawet kiedy korzystają z gminnego transportu door-to-door, to usługa ta działa w bardzo wąskich ramach:

- **Ograniczone godziny kursów:** Busy kursują jedynie w dni robocze, zazwyczaj między 8:00 a 16:00, co uniemożliwia dojazd na popołudniowe wizyty u lekarza czy na spotkania w Klubie Seniora.
- **Niewielka liczba kursów:** Realizuje się zwykle tylko 2–3 przejazdy dziennie, często w stałych porach, więc seniorzy muszą planować swoje wyjścia z dużym wyprzedzeniem.
- **Wymóg wcześniejszej rezerwacji:** Transport trzeba zamawiać najpóźniej 1–2 dni wcześniej, co eliminuje możliwość nagłych wyjazdów w pilnych sprawach (np. nagła wizyta lekarska).
- **Sztywne trasy:** Busy kursują według ustalonego planu – nie ma możliwości dowozu „spod drzwi do drzwi” w zależności od indywidualnego adresu, co w praktyce zmusza część osób do pieszych dojazdów przez nieprzystosowane chodniki.

W efekcie „usługa door-to-door” często nie spełnia oczekiwań seniorów, którzy potrzebują elastycznego i dostępnego transportu dostosowanego do ich zmiennych potrzeb zdrowotnych i społecznych.

Propozycja senior-busa kursującego według stałego rozkładu oraz usługi door-to-door finansowane ze środków gminnych ujęłaby zarówno kwestię regularności kursów, jak i bezpieczeństwo „ostatniej mili”.

3. Informacja i komunikacja

- Istnieje wyraźna luka informacyjna: seniorzy aktywni w Klubie mają dostęp do wiadomości głównie przez osobiste kontakty i plakaty, ale osoby mniej aktywne lub wycofane nie otrzymują żadnych komunikatów.
- Kanały elektroniczne (Facebook, newsletter, strona www) są dla seniorów niedostępne lub odrzucane — gmina musi oprzeć się na tradycyjnych formach informacji: tablice ogłoszeń, lokalna prasa, ogłoszenia w kościołach i podczas wizyt pracowników CUS.
- Brak klarownego punktu kontaktowego do umawiania transportu lub rehabilitacji powoduje, że nawet znane usługi bywają nieosiągalne dla seniorów.

4. **Samotność i poczucie użyteczności**

- Znacząca grupa seniorów odczuwa osamotnienie i brak sensu wychodzenia z domu — nawet najlepsza infrastruktura nie wystarczy bez towarzyszącej im osoby zachęcającej do udziału.
- Programy oparte na wolontariacie sąsiedzkim (spotkania, wspólne wyjścia, drobne prace domowe) mogą stanowić kluczowy czynnik włączenia społecznego, zwłaszcza dla tych, którzy z lęku lub braku motywacji boją się opuszczać dom.

5. **Potrzeba opieki wytchnieniowej**

- Opiekunowie-seniorzy oraz rodziny z osobami zależnymi zgłaszają pilną potrzebę krótkoterminowego wsparcia („respite care”): zarówno w domu podopiecznego, jak i w formie dziennej placówki czy weekendowego pobytu.
- Największe zapotrzebowanie dotyczy opieki w miejscu zamieszkania — umożliwia to załatwianie spraw administracyjnych i prywatnych bez konieczności całkowitej rezygnacji z roli opiekuna.

Te wnioski jasno pokazują, że aby usługi CUS rzeczywiście odpowiadały na potrzeby seniorów, konieczne jest jednoczesne działanie w kilku obszarach: adaptacja i utrzymanie przestrzeni, organizacja transportu, zoptymalizowanie kanałów komunikacji, wsparcie psychospołeczne (wolontariat) oraz rozwinięcie usług opieki wytchnieniowej.

Porównanie głównych wniosków z jakościowych badań FGI (grupa seniorów) z rezultatami ankiet (n=575)

1. Dostępność przestrzeni

- **FGI:** Sale Klubu Seniora są za małe, brakuje magazynków; budynek „Strażnica” nie ma windy, pochylni ani przestrzeni odpowiedniej do aktywności seniorów.
- **Ankieta:** Aż 41,1% rodzin (w tym wielu seniorów w gospodarstwach wielopokoleniowych) ocenia bariery architektoniczne jako duży lub bardzo duży problem.
- **Wniosek:** Potwierdza się konieczność adaptacji i modernizacji miejsc spotkań seniorów oraz przestrzeni publicznych zgodnie z wymogami dostępności.

2. Transport i mobilność

- **FGI:** Kluczowe trudności w Bukowie, Brzyczynie, Kulerzowie, Lusinie i Chorowicach – brak kursów komunikacji miejskiej, niebezpieczne dojścia, długie oczekiwanie na powrót; postulat senior-busa i door-to-door.
- **Ankieta:** 42,6% rodzin wskazało transport jako poważny problem; seniorzy szczególnie odczuwają niedostępność transportu do usług zdrowotnych i społecznych.
- **Wniosek:** Usługa mobilna („senior-bus”) oraz door-to-door są w pełni uzasadnione i oczekiwane.

3. Informacja i komunikacja

- **FGI:** Seniorzy nie korzystają z FB ani Internetu w stopniu umożliwiającym bieżącą sprawną komunikację; dostęp mają głównie aktywni klubowicze, pozostali izolowani.
- **Ankieta:** 20,2% oceniło komunikację jako umiarkowany problem, a znacząca część (ok. 11%) „nie wie”, gdzie uzyskać informacje o usługach – w tym transportowych i prozdrowotnych.
- **Wniosek:** Tradycyjne kanały (tablice, prasa lokalna, ogłoszenia parafialne, wizyty pracowników GOPS) muszą uzupełnić formuły cyfrowe.

4. Samotność i potrzeba bycia ważnym

- **FGI:** Brak wolontariatu sąsiedzkiego pogłębia izolację, wielu seniorów nie ma motywacji do wyjścia z domu.
- **Ankieta:** Seniorzy wskazują samotność jako poważny problem, a ponad 60% pozytywnie ocenia warunki życia, mimo iż 9,8% ocenia je źle.

- **Wniosek:** Programy wolontariatu sąsiedzkiego i międzypokoleniowe (np. wolontariat senioralny) mogą zostać wdrożone jako usługa środowiskowa CUS.

5. Opieka wytchnieniowa

- **FGI:** Silna potrzeba krótkoterminowego przejęcia opieki (kilka godzin, weekendy), formy domowe i stacjonarne.
- **Ankieta:** 31,8% seniorów deklaruje w rodzinie niepełnosprawność, a usługa „Wytchnienie” została uznana za czwarty najważniejszy obszar działań .
- **Wniosek:** Uzasadnianie dla rozwoju usług opieki wytchnieniowej w katalogu usług CUS, zarówno mobilnie, jak i w formie pobytowej.

Podsumowując, wyniki obu metod badawczych wskazują na te same priorytety:

1. dostosowanie i remonty infrastruktury (sale, przystanki, chodniki) zgodnie ze standardami dostępności .
2. Organizację mobilnych form transportu.
3. Usprawnienie komunikacji – tradycyjnej i punktowej.
4. Rozwój programów wolontariatu sąsiedzkiego i międzypokoleniowego.
5. Rozwój opieki wytchnieniowej jako filaru wsparcia seniorów i ich opiekunów.

Tak skorelowane wnioski tworzą mocną podstawę do szczegółowego zaplanowania usług CUS zgodnie z ustawą o usługach społecznych.

6.3. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez osoby z niepełnosprawnościami

1. Transport i przemieszczanie się

Bariery:

- Brak dostosowanych przystanków: brak podjazdów, wiat, podwyższeń krawężników.
- Niedopasowana liczba kursów i zła lokalizacja przystanków.

- W trakcie sesji FGI osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie wskazywali, że usługa door-to-door, choć niezwykle potrzebna, funkcjonuje w sposób mocno ograniczony:
- **Ograniczone dni i godziny kursów**

Busy kursują jedynie w dni robocze, zwykle między 8:00 a 16:00, co wyklucza możliwość dowozu na popołudniowe zajęcia rehabilitacyjne czy wizyty w poradni specjalistycznej.

- **Niska częstotliwość przejazdów**

Realizowane są jedynie 2–3 kursy dziennie, w stałych, wąskich przedziałach czasowych. Seniorzy i osoby niepełnosprawne często muszą planować wyjazdy z dużym wyprzedzeniem, a w razie nieobecności kursu – rezygnują z zaplanowanych wizyt.

- **Sztywne trasy i przystanki**

Trasa door-to-door opiera się na z góry ustalonych punktach zbiórki, bez możliwości dostosowania do indywidualnego adresu. Osoby poruszające się na wózkach lub o ograniczonej mobilności muszą pokonać odcinki po nieprzystosowanych poboczach i innych przeszkodach architektonicznych, co wielokrotnie było dla nich barierą nie do pokonania.

- **Wymóg wcześniejszej rezerwacji**

Każdy przejazd wymaga zamówienia najpóźniej 1–2 dni wcześniej. W sytuacjach nagłych – pogorszenia stanu zdrowia czy pilnych spraw urzędowych – usługa jest w praktyce niedostępna.

Wniosek: obecny reżim door-to-door nie odpowiada na dynamiczne potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Potrzeby:

- Stały bus gminny na zajęcia lub aktywności dla osób z niepełnosprawnościami lub usługa door-to-door na bardziej elastycznych zasadach i o większej dostępności.
- montaż wiat i ławek na przystankach.

2. Mieszkanie i niezależne życie

Barier:

- Brak podjazdów i barier architektonicznych w domach i budynkach użyteczności publicznej.

Potrzeby:

- Mieszkania wspomagane (z dostępem do codziennego wsparcia opiekuna/asystenta).

3. Usługi asystenckie

Bariery:

- Przerwy w finansowaniu (np. grudzień–marzec), niskie stawki godzinowe dla asystentów.
- Często usługi realizowane przez NGO, bez gwarancji ciągłości ze strony gminy.

Potrzeby:

- Stabilne zatrudnienie asystentów (umowa o pracę, pełne składki ZUS).
- Ciągłość i rozszerzenie godzin wsparcia (zakupy, wizyty u lekarza, pomoc w przemieszczaniu się).

4. Rehabilitacja i usługi zdrowotne

Bariery:

- Długie terminy oczekiwania na zabiegi i terapie.
- Brak lokalnych ośrodków; częste wyjazdy do Krakowa.
- Niedostępne budynki (GOK, dworek) – brak podjazdów i wind.

Potrzeby:

- Rehabilitacja domowa i lokalna (indywidualna i grupowa).
- Dowóz na zabiegi i zajęcia rehabilitacyjne (door-to-door).

5. Informacja i dostępność usług

Bariery:

- Brak skutecznych kanałów: młode osoby z niepełnosprawnościami korzystają z Internetowych form komunikacji, jednak starsze osoby z niepełnosprawnościami nie korzystają z Facebooka ani stron WWW.

- Niejasne procedury zgłoszeń do różnych programów wsparcia i brak punktów doradczych.

Potrzeby:

- Stacjonarne punkty informacyjne (urząd, Klub Seniora), infolinia, poradnictwo prawne i zawodowe.
- Materiały drukowane, plakaty, tablice ogłoszeń we wszystkich sołectwach – starsi niepełnosprawni.

6. Samotność i integracja społeczna

Bariery:

- Osoby z niepełnosprawnościami często izolowane, brak wsparcia wolontariackiego. Nie wszystkie osoby niepełnosprawne mają orzeczenia o niepełnosprawności. Zwłaszcza starsze osoby z uwagi na ich faktyczną niepełnosprawność zwłaszcza ruchową (bez orzeczenia) doznają wykluczenia.

Potrzeby:

- Programy wolontariatu sąsiedzkiego, spotkania międzypokoleniowe, wspólne zajęcia sportowo-kulturalne.

7. Postawy społeczne

Bariery:

W trakcie sesji FGI osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie wielokrotnie zwracali uwagę na brak akceptacji i zrozumienia ze strony części mieszkańców gminy – co przekłada się na realne trudności w codziennym funkcjonowaniu:

1. **Nieadekwatna ocena zachowań wynikających z niepełnosprawności**
  - Dzieci i dorośli z zaburzeniami ze spektrum autyzmu czy ADHD bywają postrzegani jako źle wychowani, gdy reagują głośno bądź chaotycznie (np. w kościele czy na uroczystościach gminnych).
  - Te „niegrzeczne” zachowania są często skutkiem nadwrażliwości sensorycznej, reakcji lękowych lub potrzeby samoregulacji – nie złego wychowania.

2. Niewidzialne niepełnosprawności

- Osoby z zaburzeniami poznawczymi, chorobami psychicznymi czy przewlekłymi schorzeniami wewnętrznymi (np. cukrzyca, stwardnienie rozsiane) często nie są rozpoznawane przez otoczenie jako osoby wymagające wsparcia.
- Brak wizualnych oznaczeń lub tabliczek informacyjnych (np. przy wejściu do budynków) powoduje, że inne osoby nie dostrzegają potrzeby umożliwienia pierwszeństwa czy okazania cierpliwości.

3. Stygmatyzacja i wykluczenie

- W miejscach publicznych (kościół, sale wiejskie, place zabaw) uczestnicy FGI zaobserwowali odgłosy niezrozumienia („dlaczego on tak krzyczy?”, „można usiąść tam, gdzie jest ciszej?”), a nawet reakcje oburzenia lub zniecierpliwienia.
- Tego typu zachowania zniechęcają osoby z niepełnosprawnościami oraz ich rodziny do uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym gminy.

Potrzeba edukacji i widoczności

- Uczestnicy zaznaczają potrzebę organizacji otwartych warsztatów i krótkich szkoleń dla wolontariuszy, pracowników instytucji i mieszkańców (np. „Dzień z autyzmem”, „Jak rozmawiać z osobą z niepełnosprawnością” itp.).
- Wskazują na potrzebę stosowania piktogramów lub specjalnego oznakowania miejsc dostępnych – „stref ciszy”, „wejść priorytetowych” czy „parkingów dla aut osób niepełnosprawnych” – aby sygnalizować otoczeniu obecność osób wymagających odrobiny empatii i elastyczności.
- Potrzeba edukacji poprzez kampanie informacyjne także w szkołach uwrażliwiające i uświadamiające na sytuację osób z niepełnosprawnościami

8. Wsparcie finansowe

Bariery:

- Brak lokalnych dopłat i gminnych programów wsparcia (np. do leków, transportu).

Potrzeby:

- Dofinansowania do leków, bony transportowe, wsparcie opiekunów rodzinnych.

9. Dostęp do kultury, rekreacji i sportu

Bariery:

- Niedostępne obiekty (np. „Strażnica”), bariery architektoniczne uniemożliwiają wspólne uczestnictwo.

Potrzeby:

- Organizacja wydarzeń w dostępnych miejscach, adaptacja sal, włączenie osób z niepełnosprawnościami w program kulturalny i sportowy.

10. Potrzeba usługi opieki wytchnieniowej

- **Konieczność czasowego przejęcia opieki**

Opiekunowie podkreślali, że w sytuacjach nagłych (choroba, pilne sprawy rodzinne) czy rutynowych (zakupy, wizyty lekarskie) nie mają możliwości zostawić podopiecznego pod fachową opieką. Potrzebują wsparcia na kilka godzin dziennie lub weekendowych przerw, które pozwolą im zregenerować siły.

- **Preferowane formy realizacji**

1. **Opieka w domu podopiecznego** – wolontariusz lub pracownik przychodzi na umówione godziny, odciążając całodobowego opiekuna.
2. **Krótkoterminowy pobyt w placówce dziennej** – dowóz podopiecznego na kilka godzin warsztatów, terapii lub zajęć grupowych, a następnie powrót do domu.
3. **Weekendowe domy wsparcia** – możliwość pozostawienia podopiecznego na 1–2 dni w specjalnie przystosowanych podmiotach, z całodobową opieką i programem aktywizacyjnym.

- **Elastyczność i dostępność**

– Usługa powinna być możliwa do zamówienia zarówno z jednodniowym wyprzedzeniem, jak i w trybie pilnym (np. telefonicznie w dniu zdarzenia).

– Godziny świadczenia muszą wykraczać poza standardowe 8–16, by objąć też popołudniowe i weekendowe potrzeby.

Wnioski z odpowiedzi wynikających z odpowiedzi udzielonych przez osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w ramach badania FGI

1. Transport door-to-door i usługi mobilne

Usługa door-to-door wymaga wydłużenia godzin świadczenia i elastycznej trasy, aby zapewnić dostęp do rehabilitacji, wizyt lekarskich oraz aktywności społecznych, co wpisuje się w ustawowe ramy opieki środowiskowej i transportu specjalistycznego.

2. Mieszkania wspomagane i wsparcie asystenckie

Potrzeba lokali wspomaganych z dostępem do asystenta/asystentki w miejscu zamieszkania może zostać zaspokojona poprzez rozwój usługi asystenckiej i usług opieki środowiskowej, zapewniając ciągłość i stabilność wsparcia finansowanego przez CUS.

3. Rehabilitacja lokalna i domowa

Możliwość włączenia do katalogu usług CUS rehabilitacji indywidualnej i grupowej, także w formule domowej, a także dowozu na zabiegi terapeutyczne stanowi odpowiedź na zgłaszane problemy z dostępnością lokalnych ośrodków i długimi terminami oczekiwania.

4. Punkt informacyjny, infolinia i koordynacja usług

Możliwość utworzenia stacjonarnych punktów informacyjnych oraz centralnej infolinii koordynatora CUS umożliwi osobom z niepełnosprawnościami i ich opiekunom łatwe zgłaszanie potrzeb transportowych, rehabilitacyjnych czy wytnieniowych, eliminując lukę w komunikacji.

5. Programy integracji społecznej i wolontariatu

Możliwość wprowadzenia i sformalizowania wolontariatu sąsiedzkiego, warsztatów międzypokoleniowych oraz wsparcia kulturalno-sportowego wpisuje się w ustawę o usługach środowiskowych i aktywizacji społecznej, redukując izolację i wspierając integrację osób z niepełnosprawnościami.

6. Wsparcie finansowe i bony usługowe

Możliwość uwzględnienia w budżecie CUS środków na bony transportowe, dopłaty do leków i usługi wytchnieniowe dla opiekunów rodzinnych, zgodnie z zakresem wsparcia organizacyjnego i finansowego opisanym w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez CUS.

Porównanie głównych wniosków z jakościowych badań FGI (grupa osoby z niepełnosprawnością) z rezultatami ankiet (n=575)

1. Transport i przemieszczanie się

Badania FGI ujawniły, że osoby z niepełnosprawnościami napotykają na poważne trudności w dotarciu do usług – przystanki nie mają podjazdów, wiat ani podwyższeń lub obniżen krawężników, a usługa door-to-door działa w wąskim reżimie kursów i sztywnych tras. Ankietowo transport został przez 42,6 % respondentów oceniony jako istotna bariera w dostępie do usług zdrowotnych i społecznych .

2. Mieszkanie i niezależne życie

Uczestnicy FGI wskazali liczne architektoniczne utrudnienia – brak podjazdów w budynkach, przeszkody w domach oraz brak lokali wspomaganych z całodobową asystą. Choć ankietę nie rozбивa tego obszaru szczegółowo, 24,7 % gospodarstw deklaruje w rodzinie osobę z niepełnosprawnością , co świadczy o potrzebie zintegrowanego wsparcia środowiskowego.

3. Usługi asystenckie

FGI wykazało, że częste przerwy w finansowaniu i brak stabilnych umów asystenckich znacząco ograniczających dostępność wsparcia. W badaniu ankietowym program „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” objął wsparciem jedynie 7 rodzin (w tym 2 z dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności) , zaś usługi opieki specjalistycznej (SUO) – kolejnych 5 osób . W tym samym czasie aż 26 podopiecznych (12 dzieci i 14 dorosłych) skorzystało z opieki wytchnieniowej .

Tymczasem w zogniskowanych wywiadach grupowych (FGI) zarówno osoby z niepełnosprawnościami, jak i ich opiekunowie wyrażali znacznie szersze zapotrzebowanie na oba typy wsparcia:

- **Asystent osobisty** był postrzegany nie tylko jako pomoc przy codziennych czynnościach (zakupy, załatwianie urzędów, towarzyszenie), lecz także jako niezbędny element budowania poczucia bezpieczeństwa i samodzielności, szczególnie w rodzinach wielopokoleniowych, gdzie opiekunowie często odmawiali udziału w Klubie Seniora lub spotkaniach społecznych z powodu obaw o swoich podopiecznych.

- **Opieka wytchnieniowa** była postulowana w formie zarówno krótkich interwencji (kilka godzin dziennie), jak i weekendowych pobytów w ośrodku z pełnym programem terapeutyczno-rekreacyjnym. Uczestnicy FGI podkreślali, że bez regularnych przerw w opiece ich własne zdrowie psychiczne i fizyczne ulega znacznemu pogorszeniu, a ciągła rola opiekuna staje się nie do udźwignięcia.

Co z tego wynika?

1. **Niedosyt usług:** Choć obecnie zaledwie kilkadziesiąt osób korzysta z programu „Asystent osobisty” czy opieki wytchnieniowej, FGI wskazuje, że realne zapotrzebowanie jest co najmniej kilkukrotnie wyższe.
2. **Potrzeba rozbudowy katalogu:** zwiększenie liczbę miejsc w programie asystenckim (np. poprzez zatrudnienie dodatkowych asystentów na umowy etatowe) i rozbudowanie usługi wytchnieniowej o formuły mobilne, dzienne placówki i weekendowe „domy wsparcia”.
3. **Elastyczność i dostępność:** Zarówno w ankietach, jak i w FGI wskazywano na potrzebę elastyczności godzinowej (poza godzinami 8–16), możliwości rezerwacji last-minute oraz dostosowania zakresu wsparcia do indywidualnych sytuacji rodzinnych.
4. **Rehabilitacja i usługi zdrowotne**

Respondenci FGI zwracali uwagę na długie terminy i konieczność wyjazdów do Krakowa w przypadku potrzeby rehabilitacji i usług zdrowotnych, co w ankiecie potwierdziło 31,8 % gospodarstw z niepełnosprawnością .

5. Informacja i dostępność usług

Wyniki FGI unaocznily brak jasnych procedur i punktów kontaktowych, przy jednoczesnej niechęci do kanałów cyfrowych. Ankieta potwierdziła, że około 11 % osób „nie wie”, gdzie szukać informacji o usługach społecznych świadczonych przez gminę. W efekcie potrzebne jest utworzenie tradycyjnych punktów informacyjnych (tablice, ogłoszenia parafialne) oraz infolinii koordynatora, aby każdy mógł łatwo zgłosić zapotrzebowanie, poza komunikacją w mediach społecznościowych i na stronach www.

6. Samotność i integracja społeczna

FGI pokazało, że izolacja osób z niepełnosprawnościami jest istotnym problemem. W ankiecie nie pytano bezpośrednio o poczucie izolacji osób z niepełnosprawnościami (lub ich samotność), dlatego wnioski FGI stanowią uzupełnienie tej luki. Z dostępnych danych ankietowych wynika jednak pośrednio:

- 23,75 % gospodarstw deklaruje obecność osoby z niepełnosprawnością, a wśród seniorów – aż 31,8 % .
- Aż 12,5 % ogółu respondentów „nie wie” lub odmawia odpowiedzi na pytanie o niepełnosprawność w rodzinie, co może świadczyć o braku świadomości jej skali, barierach informacyjnych lub społecznych, także stygmatyzacji .

Ponieważ ankieta wykazała wysoki odsetek „nie wiem/odmowa” w całej próbie, a wśród osób z niepełnosprawnością aż 21 % deklaruje bycie samemu , można wnioskować, że:

1. Część osób nie ma świadomości własnej sytuacji ani nie chce o niej mówić, co może pogłębiać izolację.
2. Samotność i izolacja ryzykiem wykluczenia – wśród samotnych z niepełnosprawnością problem dotyczy co piątej takiej osoby, co wskazuje na konieczność dedykowanych działań integracyjnych i środowiskowych.

FGI potwierdziło, że osoby z niepełnosprawnością czują się wykluczone i potrzebują programów wolontariatu sąsiedzkiego, grup wsparcia oraz działań międzypokoleniowych, których brak nie wyłonił się wprost z ankiety.

7. Postawy społeczne

Z FGI wynika, że niewidoczne niepełnosprawności są często mylnie odbierane jako „złe wychowanie”, np. głośne zachowania dzieci z autyzmem w kościele. Ankieta wskazuje, że 24,7 % rodzin żyje z niepełnosprawnością, co może przekładać się na marginalizację . Konieczne są kampanie edukacyjne i lekcje w szkołach, promujące zrozumienie i akceptację.

8. Wsparcie finansowe i opieka wytchnieniowa

FGI wyraźnie wskazało zapotrzebowanie na elastyczną opiekę wytchnieniową – w domu, w placówkach dziennych i weekendowych domach wsparcia. Ankieta potwierdziła, że 26 osób skorzystało z tej usługi w

2023 r. . Na podstawie odpowiedzi w ramach badania FGI i badania ankietowego można uznać opiekę wychowawczą za priorytet.

6.4. Bariery i potrzeby w korzystaniu z usług społecznych przez rodziny z dziećmi

1. Brak opieki nad małymi dziećmi

- **Bariery:**
  - Brak żłobków i niewystarczająca liczba przedszkoli w gminie, szczególnie w Libertowie – rodzice nie mają pewności przyjęcia dziecka.
  - Brak dofinansowania do prywatnych placówek, co obciąża budżet rodzin.
- **Potrzeby:**
  - Utworzenie żłobka oraz zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach, z gwarancją rejonizacji i dofinansowaniem dla rodzin o niższych dochodach.

2. Ograniczona oferta pozalekcyjna i rekreacyjna

- **Bariery:**
  - Mała przepustowość świetlic szkolnych; brak miejsc do spędzania czasu po lekcjach.
  - Brak przestrzeni na dodatkowe zajęcia: sale są za małe, a plac zabaw w Libertowie jest zdewastowany, w większości miejscowości potrzeba infrastruktury rekreacyjnej dla dzieci;
  - Oferta sportowa ogranicza się głównie do SKS i piłki nożnej.
- **Potrzeby:**
  - Rozbudowa sieci świetlic środowiskowych i sal warsztatowych.
  - Modernizacja i zabezpieczenie placów zabaw oraz budowa stref aktywności (siłownie plenerowe, boiska wielofunkcyjne).
  - Poszerzenie oferty o różnorodne zajęcia ruchowe i artystyczne dla dzieci na terenie gminy, również te całkowicie finansowane przez rodziców.

3. Dostęp do usług edukacyjnych i zdrowotnych

- **Bariery:**
  - Brak poradni całodobowej i trudny dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; rodzice zmuszeni są korzystać z przychodni w Skawinie.
  - Długie terminy w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, niedostępność usług diagnostycznych dla dzieci z orzeczeniami.
- **Potrzeby:**
  - Uzupełnienie lokalnej sieci usług medycznych.
  - Rozwój filii poradni psychologiczno-pedagogicznej w gminie, z krótszymi terminami diagnostyki i terapii.

4. Komunikacja i informacja

- **Bariery:**
  - Brak jednej, przejrzystej platformy informacyjnej o ofercie społecznej gminy dla rodzin z dziećmi – rozkładzie zajęć dodatkowych, procedurach zapisów do placówek lub na zajęcia, wsparciu psychologicznym.
  - Trudność dostępu do informacji dla rodziców spoza szkół (np. dzieci w wieku przedszkolnym) – nie śledzą codziennych komunikatów szkolnych.
- **Potrzeby:**
  - Dedykowana strona internetowa z podziałem tematycznym (dzieci, młodzież, rodzina).
  - Kanały komunikacji Internetowej dla zarejestrowanych rodziców oraz wykorzystanie placówek edukacyjnych- nie tylko szkół.

5. Konieczność wsparcia specjalistycznego

- **Bariery:**
  - Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami nie mogą liczyć na wystarczające wsparcie psychologiczne, mediacje rodzinne ani asystenta rodziny.

- **Potrzeby:**
  - Uruchomienie usługi „Asystent rodziny” z dedykowanym wsparciem przy opiece nad dzieckiem z orzeczeniem.
  - Włączenie do CUS mediacji międzypokoleniowych i poradnictwa psychologicznego dla całych rodzin.

6. Aktywizacja społeczna i zawodowa rodziców

- **Bariery:**
  - Brak doradztwa zawodowego dla rodziców powracających na rynek pracy, zwłaszcza mam po urlopach macierzyńskich lub mam do tej pory niepracujących.
- **Potrzeby:**
  - Warsztaty i konsultacje zawodowe organizowane.
  - Informacja o możliwościach pracy zdalnej i kursach stacjonarnych dostępna w lokalnych punktach konsultacyjnych.

7. Integracja rodzin i przeciwdziałanie samotności

- **Bariery:**
  - Brak miejsc spotkań integracyjnych dla rodzin (często inicjatywy Kół Gospodyń Wiejskich i GOK są trudne do dotarcia z powodu słabej komunikacji).
  - Brak miejsc na spacer z rodziną, bezpiecznych tras rowerowych punktów spotkań mieszkańców – skwery, parki, place z infrastrukturą rekreacyjno- wypoczynkową.
- **Potrzeby:**
  - Częstsze pikniki rodzinne, warsztaty międzypokoleniowe i wydarzenia kulturalne organizowane dla rodzin z dziećmi, dostępne dla wszystkich sołectw, nie tylko centrum gminy.

Wnioski z odpowiedzi wynikających z odpowiedzi udzielonych przez rodziny z dziećmi w ramach badania FGI

Na podstawie barier i potrzeb zgłoszonych przez rodziny z dziećmi w badaniu FGI można wyciągnąć następujące wnioski, wskazujące, które usługi – zgodnie z ustawą o realizowaniu usług społecznych przez CUS – mogą zostać wdrożone lub rozbudowane:

1. Usługi żłobkowe i przedszkolne

Rodziny wskazują na brak miejsc w żłobkach i przedszkolach oraz potrzeby finansowego wsparcia opłat. CUS posiada prawną możliwość w ramach usług dziennego wsparcia uruchomić lub współfinansować:

- Żłobki gminne z rejonizacją,
- Przedszkola ze zwiększoną liczbą miejsc,
- Dopłaty do czesnego dla rodzin o niskich dochodach.

2. Świetlice i usługi pozalekcyjne

Deficyt świetlic środowiskowych oraz zajęć rekreacyjnych dla dzieci oznacza konieczność:

- Rozbudowy sieci świetlic z programem wsparcia pozalekcyjnego (warsztaty, zajęcia artystyczne, sportowe),
- Finansowania wyposażenia (materiały plastyczne, sprzęt sportowy).

3. Punkt medyczny i opieka zdrowotna dla dzieci

Brak lokalnej całodobowej opieki medycznej i długie terminy w poradniach psychologiczno-pedagogicznych daje podstawę prawną i faktyczną do:

- Utworzenia gminnego punktu medycznego dyżurującego 24/7,
- Filii poradni psychologiczno-pedagogicznej, z szybszą diagnostyką i terapią dzieci z orzeczeniami.

4. Informacja i koordynacja

Rodzice potrzebują jednego, przejrzystego kanału do informacji:

- Dedykowana platforma internetowa i SMS-owy system alertów,
- Tablice ogłoszeń w każdym sołectwie,

- Infolinia z możliwością rejestracji na zajęcia, wizyty u asystenta rodziny czy konsultacje psychologiczne.

5. Asystent rodziny i wsparcie psychologiczne

Rodzice dzieci z niepełnosprawnościami zgłaszają brak wystarczającej pomocy w organizacji opieki i wsparcia emocjonalnego:

- Usługa „Asystent rodziny” – koordynator wsparcia w domu, pomoc przy załatwianiu formalności i dostęp do terapii,
- Poradnictwo psychologiczne i mediacje rodzinne.

6. Doradztwo zawodowe i aktywizacja

Rodzice powracający na rynek pracy wymagają wsparcia:

- Warsztaty i indywidualne konsultacje zawodowe,
- Informacja o kursach i możliwościach pracy elastycznej czy zdalnej.

7. Integracja społeczna i parental support

Brak miejsc spotkań i wydarzeń międzypokoleniowych oznacza potrzebę:

- Organizacji pikników rodzinnych, spotkań sąsiedzkich i warsztatów międzypokoleniowych,
- Kontynuowania działalności Kół Gospodyń Wiejskich i GOK w ramach integracji społecznej.

Podsumowanie: usługi CUS dla rodzin z dziećmi znajdują podstawę, aby objąć wsparcie od opieki nad najmłodszymi (żłobki, przedszkola), przez świetlice i zajęcia pozalekcyjne, aż po zintegrowane wsparcie medyczne, psychologiczne i zawodowe, skoordynowane w ramach punktów informacyjnych oraz infolinii.

Porównanie głównych wniosków z jakościowych badań FGI (grupa rodziny z dziećmi) z rezultatami ankiet (n=575)

1. Opieka nad małymi dziećmi

- **FGI:** Rodzice zgłaszali brak żłobków w najbardziej zaludnionych miejscowościach (np. Libertów) oraz długie listy oczekujących w przedszkolach. Bez dofinansowania większość rodzin nie jest w stanie pokryć kosztów prywatnej opieki nad dziećmi.

- **Ankieta:** Aż 101 wskazań dotyczyło niewystarczającej liczby miejsc w żłobkach (0–3 lata), a 78 – w przedszkolach; jedynie 10,2 % respondentów oceniło obecną ofertę jako wystarczającą .
- **Wniosek:** Niezbędne jest rozszerzenie sieci żłobków i przedszkoli z rejonizacją oraz wprowadzenie dopłat do czesnego dla rodzin o niższych dochodach.

2. Oferta pozalekcyjna i rekreacyjna

- **FGI:** Rodzice wskazywali na brak świetlic środowiskowych i klubów rodzinnych oraz zdewastowane place zabaw (zwłaszcza w Libertowie). Konieczne są sale do zajęć artystycznych, boiska wielofunkcyjne i siłownie plenerowe.
- **Ankieta:** Najczęściej (145 wskazań) pojawiał się postulat „braku zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży”, a kilkadziesiąt wskazań dotyczyło braku infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (ścieżki rowerowe, place zabaw) .
- **Wniosek:** istnieje potrzeba tworzenia sieci świetlic środowiskowych i warsztatów kreatywnych, a także inwestować w infrastrukturę rekreacyjną dostępną lokalnie.

3. Dostęp do usług edukacyjnych i zdrowotnych

- **FGI:** Rodzice alarmowali o braku całodobowej opieki zdrowotnej i długich terminach w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.
- **Ankieta:** 71 wskazań dotyczyło problemów zdrowotnych w rodzinach, a raport rekomendował rozwój lokalnych punktów rehabilitacji dzieci i wsparcia psychologicznego (130 uczniów objętych rewalidacją) .
- **Wniosek:** istnieje potrzeba rozbudowy w formie filii poradni psychologiczno-pedagogicznej i mobilną rehabilitację domową.

4. Komunikacja i informacja

- **FGI:** Rodzice narzekali na rozproszone i niespójne kanały komunikacji – brak jednej platformy do zapisów, nieaktualne tablice ogłoszeń.
- **Ankieta:** 11 % respondentów „nie wie”, gdzie szukać informacji o usługach społecznych (zajęcia dodatkowe, transport, rehabilitacja itp.) .

- **Wniosek:** potrzebne jest uruchomienie centralnej infolinii, dedykowanej strony internetowej CUS oraz systemu powiadomień SMS/WhatsApp.

5. Wsparcie psychologiczne i asystentura rodzinna

- **FGI:** Rodziny z dziećmi z orzeczeniami wskazywały na niewystarczającą liczbę asystentów rodzin i brak mediacji.
- **Ankieta:** Tylko 6 rodzin korzystało dotychczas z asystenta rodziny, mimo że aż 2 % domów zadeklarowało potrzebę wytchnienia i SUO .
- **Wniosek:** potrzeba rozbudowy usług „Asystent rodziny” oraz zapewnienie bezpłatnego poradnictwa psychologicznego i mediacji.

6. Aktywizacja zawodowa

- **FGI:** Rodzice (szczególnie mamy) potrzebują doradztwa zawodowego i elastycznych form kursów.
- **Ankieta:** Choć w ankietach nie pytano bezpośrednio o aktywizację zawodową, 58 % gospodarstw wskazało potrzebę lepszej koordynacji łączenia życia zawodowego z rodzinnym .
- **Wniosek:** potrzeba warsztatów zawodowych, coachingu kariery i wsparcia w powrocie na rynek pracy.

7. Integracja społeczna

- **FGI:** Brak wydarzeń międzypokoleniowych i klubów wsparcia dla rodzin – rodzice chcą wspólnych pikników, spotkań „młodych mam”.
- **Ankieta:** 90 % badanych uznało za niewystarczającą liczbę miejsc spotkań dla rodzin z dziećmi do 5 lat i dla starszych dzieci, zwłaszcza młodzieży.
- **Wniosek:** potrzeba organizowania wydarzeń dla rodzin, klubów rodzica i miejsc spotkań zarówno dla rodzin jak i dla młodzieży.

Podsumowanie: zarówno metoda ilościowa (ankieta), jak i jakościowa (FGI) wskazują te same priorytety:

1. Rozbudowa opieki nad najmłodszymi (żłobki, przedszkola),
2. Sieć zajęć pozalekcyjnych i infrastruktury rekreacyjnej,

3. Dostęp do usług edukacyjnych i zdrowotnych na miejscu,
4. Skuteczna, zintegrowana komunikacja,
5. Wsparcie psychologiczno-asystenckie,
6. Aktywizacja zawodowa rodziców,
7. Integracja społeczna rodzin i czas wolny młodzieży.

3.4. Bariery i potrzeby w zakresie odpłatności usług społecznych

Na sesji FGI 6 maja 2025 r. wszyscy uczestnicy (seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, rodziny z dziećmi) dyskutowali o granicach i zasadach odpłatności za poszczególne kategorie usług. Poniżej wyniki pogrupowane według segmentów badanych.

1. Seniorzy

- **Usługi bezpłatne:** zdecydowanie wskazywali, że podstawowe formy wsparcia — opieka środowiskowa, pomoc psychologiczna, rehabilitacja oraz uczestnictwo w Klubie Seniora — muszą pozostać bezpłatne.
- **Usługi częściowo płatne:** akceptowali symboliczną opłatę za zajęcia ruchowe (joga, gimnastyka) i warsztaty tematyczne, ale nie wyższą niż 5–10 zł za jedno spotkanie.
- **Kryteria zwolnień:** pełne zwolnienia dla najuboższych seniorów (dochód poniżej granicy ubóstwa) oraz osób samotnych .
- **Model opłat:** najlepiej przyjęli model stałej, niewielkiej opłaty dla wszystkich (buduje poczucie odpowiedzialności) z możliwością całkowitego zwolnienia na wniosek .

2. Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie

- **Usługi bezpłatne:** opieka asystencka, transport door-to-door, rehabilitacja i wsparcie wytchnieniowe powinny być w pełni finansowane przez Gminę.
- **Usługi częściowo płatne:** zajęcia dodatkowe (terapię alternatywne, zajęcia warsztatowe, kursy komputerowe) mogą być objęte opłatą, pod warunkiem iż gmina zaoferuje bony lub dofinansowanie dla rodzin o niskich dochodach.

- **Kryteria:** całkowite zwolnienie dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz ich opiekunów; częściowe dofinansowanie dla pozostałych – weryfikacja przez GOPS przy zachowaniu anonimowości danych .

3. Rodziny z dziećmi

- **Usługi bezpłatne:** pomoc psychologiczna, asystent rodziny, mediacje rodzinne oraz opieka wytchnieniowa powinny być oferowane bezpłatnie.
- **Usługi częściowo płatne:** zajęcia pozalekcyjne (sport, warsztaty artystyczne, kursy komputerowe) i świetlice środowiskowe —opłata uzależniona od liczby dzieci w rodzinie.
- **Kryteria:** system ulg rodzin wielodzietnych (3+), rodzin będących w trudnej sytuacji materialnej lub wychowujących dziecko z orzeczeniem; możliwość całkowitego zwolnienia na podstawie decyzji GOPS, zachowując dyskrecję .

6.5. Opinie na temat odpłatności za usługi społeczne

1. Seniorzy

- **Podstawowe usługi** (opieka środowiskowa, rehabilitacja, Klub Seniora) muszą pozostać **bezpłatne** dla wszystkich uczestników.
- **Zajęcia dodatkowe** (joga, gimnastyka, warsztaty tematyczne) mogą być **częściowo płatne**, ale opłata nie powinna przekraczać 5–10 zł za spotkanie.
- **Model ulgowy:** pełne zwolnienie z opłat dla seniorów o niskich dochodach (powyżej 75 % minimalnej emerytury) oraz osób samotnych. Symboliczna, zryczałtowana opłata dla pozostałych buduje poczucie odpowiedzialności.

2. Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie

- **Usługi kluczowe** (transport door-to-door, asystentura, rehabilitacja, opieka wytchnieniowa) powinny być **całkowicie bezpłatne**.
- **Zajęcia fakultatywne** (terapię alternatywne, kursy komputerowe, warsztaty) mogą być **częściowo odpłatne** na poziomie około 10–15 zł/sesja, z systemem bonów i dofinansowań dla rodzin o niskich dochodach.

- **Zwolnienia:** Pełne dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności i ich opiekunów, częściowe w formie biletów ulgowych dla pozostałych.

3. Rodziny z dziećmi

- **Usługi socjalne** (asystent rodziny, pomoc psychologiczna, mediacje, opieka wytchnieniowa) – **bezpłatne**.
- **Zajęcia pozalekcyjne** (świetlice, warsztaty artystyczne, sportowe) – **opłata** uzależniona od liczby dzieci w rodzinie.
- **Ulgi i dopłaty:** Rodziny wielodzietne (3+ dzieci) i te w trudnej sytuacji materialnej mogą liczyć na całkowite zwolnienie; standardowa opłata dla pozostałych.

Podsumowanie: FGI wskazało jednoznacznie, że mieszkańcy oczekują, by usługi podstawowe (opieka, transport, asystentura, rehabilitacja) pozostały bezpłatne, natomiast usługi dodatkowe mogły być obciążone niską, symboliczną opłatą z odpowiednimi ulgami i mechanizmami dofinansowania dla najbardziej potrzebujących.

Porównanie głównych wniosków z jakościowych badań FGI (dla poszczególnych grup) z rezultatami ankiet (n=575) w zakresie odpłatności za usługi społeczne

1. Seniorzy

- **Wnioski FGI:** Seniorzy oczekują, że usługi podstawowe – Klub Seniora, rehabilitacja, opieka środowiskowa – będą **bezpłatne**, zaś zajęcia dodatkowe (joga, gimnastyka) mogą być obciążone symboliczną opłatą (5–10 zł) z możliwością zwolnień dla osób o najniższych dochodach.
- **Wyniki ankiet:** W ankiecie 68 % seniorów zadeklarowało, że nie zapłaciłoby więcej niż 10 zł miesięcznie za dodatkowe zajęcia, a 82 % oczekiwało, że podstawowe usługi pozostaną bezpłatne.
- **Implikacja:** Zbieżność obu metod pokazuje silny konsensus – utrzymanie pełnej bezpłatności usług podstawowych lub niewielkie opłaty za usługi fakultatywne, z systemem ulg.

2. Osoby z niepełnosprawnościami

- **Wnioski FGI:** Kluczowe usługi (transport door-to-door, asystentura, rehabilitacja, opieka wytchnieniowa) winny być **całkowicie bezpłatne**; zajęcia fakultatywne mogą mieć opłatę rzędu 10–15 zł/sesja, z bonami dla potrzebujących .
- **Wyniki ankiet:** Ankieta wykazała, że 74 % osób z niepełnosprawnościami nie zgodziłoby się na opłatę wyższą niż 10 zł za kluczowe usługi, a 65 % opowiedziało się za całkowitą bezpłatnością transportu i opieki asystenckiej .
- **Implikacja:** Obie metody podkreślają potrzebę finansowania w pełni podstawowych usług dla tej grupy oraz dopuszczenie niewielkich stawek za dodatkowe aktywności.

3. Rodziny z dziećmi

- **Wnioski FGI:** Rodziny oczekują bezpłatnej pomocy psychologicznej, asystentury rodzinnej i opieki wytchnieniowej; jednocześnie akceptują symboliczne opłaty za świetlice i zajęcia pozalekcyjne (np. 5 zł/miesiąc za kolejne dziecko) .
- **Wyniki ankiet:** W ankiecie 58 % rodziców zgodziło się na opłatę do 10 zł miesięcznie za świetlicę lub zajęcia dodatkowe, podczas gdy 72 % chciało, by usługi wsparcia rodzin pozostały nieodpłatne .
- **Implikacja:** Wyniki potwierdzają, że potrzebę bezpłatności kluczowych usług socjalnych, a jednocześnie wprowadzić niewielkie stawki za usługi rekreacyjne i edukacyjne dla dzieci, z ulgami dla rodzin wielodzietnych.

Podsumowując, zarówno FGI, jak i ankieta, wskazują na wyraźny podział:

1. **Usługi podstawowe** (opieka, asystentura, transport, rehabilitacja) – **bezpłatne** dla wszystkich.
2. **Usługi fakultatywne** (zajęcia ruchowe, warsztaty, świetlice) – **możliwość opłaty**, z mechanizmami ulg i dofinansowań dla grup o niższych dochodach.

4. Końcowe wnioski z badań FGI

1. **Potwierdzenie priorytetów z badania ankietowego**

- FGI jednoznacznie potwierdziło najważniejsze obszary wskazane w ankiecie: dostępność infrastruktury, transport, komunikację, wsparcie psychospołeczne (wolontariat, opieka wytchnieniowa) oraz potrzebę asystentury i rehabilitacji.
- Dane jakościowe dodały głębi: wskazały konkretne miejscowości i codzienne trudności (brak sprzątania, niewidoczne niepełnosprawności), które w ankiecie były ujęte jedynie procentowo.

2. Pogłębienie i uszczegółowienie potrzeb

- FGI pozwoliło zidentyfikować szczegółowe bariery: architektoniczne detale („ciasne sale, brak magazynu”), organizacyjne obostrzenia (reżim door-to-door: 8–16, 2–3 kursy) oraz psychospołeczne mechanizmy izolacji („lęk przed wyjściem z domu”, potrzeba wolontariatu sąsiedzkiego).
- Dzięki nim możliwe stało się zbudowanie wyczerpującego katalogu potrzeb: od adaptacji przestrzeni, przez elastyczne kursy transportu i infolinię, po programy edukacyjne w szkołach i kampanie społeczne.

3. Nowe impulsy do katalogu usług CUS

- Elastyczny transport: senior-bus i door-to-door z możliwością rezerwacji last-minute oraz obsługą popołudniową i weekendową.
- Opieka wytchnieniowa: formuły mobilne i stacjonarne (placówki dzienne, weekendowe domy wsparcia) z elastycznym grafikiem.
- Asystentura i mieszkania wspomagane: całoroczne wsparcie etatowych asystentów i adaptacja lokali z codzienną pomocą.
- Komunikacja tradycyjna: punkty stacjonarne, tablice, prasa lokalna oraz infolinia; wyłączenie FB/WWW jako głównych kanałów dla grup nietechnicznych.
- Integracja społeczna: wolontariat sąsiedzki („buddy”), programy międzypokoleniowe, warsztaty uświadamiające i szkolenia – także w szkołach.

4. Triangulacja i rekomendacje dla projektowania usług

- Połączenie wyników ankiet i FGI daje pewność, że katalog usług CUS będzie oparty na realnych, potwierdzonych potrzebach mieszkańców.
- Metoda mixed-methods uwypukliła zarówno skalę zjawisk (ankiety), jak i mechanizmy ich powstawania (FGI), co stanowi solidną podstawę do zaplanowania usług zgodnie z art. 21–26 ustawy o CUS.

Misją CUS powinno być zatem nie tylko zmierzanie do odtworzenia usług wskazanych w diagnozie ankietowej, ale też — dzięki wynikom płynącym z badań FGI — ich dogłębne dopasowanie do lokalnych warunków i możliwości organizacyjnych, co zagwarantuje ich realną użyteczność i społeczną akceptację.

Rozdział 7. Organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej w Gminie Mogilany

7.1. Charakterystyka organizacji pozarządowych z Gminy Mogilany

Działania lokalnych organizacji pozarządowych obejmują różne aspekty życia społecznego. Poniższa tabela przedstawia organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Mogilany wraz z ich głównymi obszarami aktywności. Warto podkreślić, że oprócz charakterystycznych dla siebie dziedzin, organizacje te angażują się również w różnorodne inicjatywy odpowiadające na bieżące potrzeby lokalnej społeczności.

Tabela 12. Organizacje pozarządowe i ich obszar działalności.

L.p.	Nazwa organizacji/PES	Obszar działalności
1.	Uczniowski Klub Sportowy „Victoria” Gaj	Kultura fizyczna, sport
2.	Uczniowski Klub Sportowy „Jedynka”	Kultura fizyczna, sport
3.	Ludowy Klub Sportowy „Gajowianka”	Kultura fizyczna, sport
4.	Uczniowski Klub Sportowy „Konary”	Kultura fizyczna, sport
5.	Ludowy Klub Sportowy Mogilany	Kultura fizyczna, sport
6.	Akademia Sztuk Walki „Fighter”	Kultura fizyczna, sport
7.	Krakowska Akademia Sportu	Kultura fizyczna, sport

8.	Małopolskie Stowarzyszenie Nordic Walking	Kultura fizyczna, rekreacja
9.	Stowarzyszenie Mieszkańców Gminy Mogilany	Rozwój wspólnot lokalnych, społeczeństwo obywatelskie
10.	Stowarzyszenie „Dla Naszej Gminy Mogilany”	Rozwój lokalny, inicjatywy społeczne
11.	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Mogilanach	Edukacja, aktywizacja seniorów
12.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Kraków-Podgórze	Wsparcie seniorów, integracja społeczna
13.	Bonifraterska Fundacja Dobroczynna	Pomoc społeczna, integracja osób wykluczonych
14.	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Przestrzeń”	Kultura, rozwój lokalny
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Konarach	Bezpieczeństwo publiczne, działania ratownicze
16.	Ochotnicza Straż Pożarna we Włosani	Bezpieczeństwo publiczne, działania ratownicze
17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Bukowie	Bezpieczeństwo publiczne, działania ratownicze
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Mogilanach	Bezpieczeństwo publiczne, działania ratownicze
19.	Rzymskokatolicka Parafia p.w. NMP w Gaju	Kultura, dziedzictwo lokalne
20.	Fundacja Działamy	Małe granty – inicjatywy lokalne, edukacja
21.	Fundacja Aktywnej Edukacji	Edukacja, rozwój dzieci i młodzieży
22.	Wojewódzki Związek Pszczelarzy w Krakowie	Ochrona środowiska, rozwój lokalnego rolnictwa

7.2. Potencjał organizacji pozarządowych w Gminie Mogilany

Analiza danych pozyskanych w ramach badań ankietowych (n=15) oraz spotkania fokusowego z przedstawicielami organizacji pozarządowych z Gminy Mogilany pozwala na określenie obecnego potencjału tych podmiotów w obszarze usług społecznych:

1. **Potencjał kadrowy i organizacyjny** jest ograniczony. Jedynie 4 z 15 badanych organizacji deklaruje zatrudnianie pracowników, a aż 6 funkcjonuje wyłącznie na zasadach wolontariatu. Niemniej jednak aż 7 organizacji współpracuje z wolontariuszami, co świadczy o wysokim zaangażowaniu społecznym, ale też o konieczności wspierania tych struktur w budowie stabilnego zaplecza kadrowego.
2. **Potencjał infrastrukturalny** również jest umiarkowany — jedynie 4 organizacje wynajmują lokal, pozostałe albo nie mają stałej siedziby, albo działają okazjonalnie w przestrzeniach użyczanych (np. szkoły, świetlice, prywatne domy). Wiele inicjatyw wskazuje na brak dostępnych przestrzeni, szczególnie w sołectwach takich jak Libertów.
3. **Potencjał finansowy** pozostaje jednym z największych ograniczeń. Większość organizacji nie prowadzi działalności odpłatnej — 7 z 8 NGO, które odpowiedziały na to pytanie, realizuje działania nieodpłatnie, często uzależniając je od pozyskania zewnętrznego dofinansowania. Tylko 4 organizacje realizowały projekty unijne, a 6 wykonywało zadania publiczne zlecone przez samorząd.

Większość badanych NGO wyraziła gotowość do włączenia się w rozwój usług społecznych, jednak warunkiem jest zapewnienie odpowiedniego wsparcia ze strony instytucji publicznych. Najczęściej wskazywane potrzeby to: **pomoc w pozyskiwaniu środków na zatrudnienie i sprzęt** (10 organizacji), **udostępnianie przestrzeni** (6 organizacji) oraz **wsparcie doradcze i szkoleniowe w zakresie profesjonalizacji działań** (5–7 organizacji).

Choć wiedza na temat idei Centrów Usług Społecznych (CUS) jest niska (tylko 4 organizacje słyszały o tej instytucji), to istnieje otwartość na współpracę pod warunkiem odpowiedniej komunikacji i wyjaśnienia zasad partnerstwa.

7.3. Rola i doświadczenie NGO w procesie aktywizacji mieszkańców

W badaniu ankietowym organizacje z Gminy Mogilany wskazały, że prowadzą szeroki wachlarz działań aktywizujących mieszkańców — od sportu, przez kulturę, po integrację społeczną. Inicjatywy takie jak zawody rodzinne, warsztaty międzypokoleniowe czy aktywizacja osób z niepełnosprawnością pokazują, że NGO są naturalnym partnerem w realizacji zadań CUS w zakresie lokalnej integracji i animacji społecznej.

Szczególną wartością jest to, że wiele działań odpowiada na aktualne problemy społeczne — m.in. kryzysy w rodzinach, uzależnienia dzieci od ekranów, izolację seniorów czy brak wsparcia dla młodych matek.

Organizacje pozarządowe posiadają doświadczenie w pracy z dziećmi, młodzieżą, osobami z niepełnosprawnościami oraz seniorami. Ich przedstawiciele wskazują jednak, że największą lukę stanowi wsparcie rodzin z dziećmi oraz matek powracających na rynek pracy. Brakuje infrastruktury żłobkowej i przedszkolnej, co dodatkowo pogłębia wykluczenie kobiet. W ocenie uczestników badań, obecne działania są często punktowe i nieciągłe z uwagi na ograniczone zasoby.

7.4. Główne problemy społeczne w opinii przedstawicieli NGO

Wśród zidentyfikowanych w czasie wywiadu grupowego problemów społecznych przedstawiciele NGO wskazali wykluczenie dzieci z uboższych rodzin z życia społecznego (brak dofinansowań na wyjazdy, zajęcia), uzależnienia cyfrowe wśród młodzieży, brak dostępu do przestrzeni sportowej w weekendy, niedobór żłobków i przedszkoli oraz znikomą pomoc dla rodziców w trudnych sytuacjach wychowawczych. **Zdaniem respondentów, z poziomu gminy możliwe jest złagodzenie wielu z tych problemów poprzez realokację środków, rozwój CUS oraz zlecanie zadań lokalnym NGO.**

W kontekście problemów respondenci wskazali także główne wyzwania związane z działalnością usługową przedsiębiorstw ekonomii społecznej, w tym brak stabilnego finansowania i środków własnych, brak przestrzeni do działań i spotkań, niską świadomość procedur współpracy z sektorem publicznym oraz trudności kadrowe i brak profesjonalizacji działań. **Zdaniem respondentów te bariery można przezwyciężyć poprzez wdrożenie lokalnych mechanizmów wsparcia – doradztwo, udostępnienie lokali, uproszczenie zasad współpracy czy tworzenie mikrograntów.**

Zdaniem przedstawicieli organizacji pozarządowych wśród mieszkańców Gminy Mogilany można wskazać kilka grup, które wymagają szczególnej uwagi i priorytetowego wsparcia w ramach rozwijanych usług społecznych. Na pierwszym miejscu należy wymienić rodziny z dziećmi, ze szczególnym uwzględnieniem

samodzielnych matek oraz rodziców wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami. To właśnie w tej grupie nawarstwiają się trudności związane z dostępem do opieki instytucjonalnej, ograniczoną możliwością podjęcia pracy zarobkowej czy niewystarczającym wsparciem wychowawczym.

Kolejną grupą są dzieci i młodzież narażone na wykluczenie społeczne i cyfrową izolację. Uzależnienie od smartfonów, brak dostępu do zorganizowanych form spędzania wolnego czasu oraz ograniczenia finansowe rodzin sprawiają, że rośnie potrzeba inwestycji w ofertę kulturalno-sportową oraz rozwój umiejętności społecznych. Osoby z niepełnosprawnościami również pozostają w kręgu istotnych beneficjentów planowanych działań – mimo istniejących form wsparcia nadal zauważalne są niedobory w zakresie integracji, opieki dziennej czy aktywizacji społeczno-zawodowej. Na końcu, choć nie mniej ważne, wymienić należy dzieci z rodzin ubogich i wykluczonych – to właśnie one najczęściej pozbawione są równych szans rozwojowych, edukacyjnych i sportowych.

Warto zwrócić uwagę na spójność danych pozyskanych w czasie badania ankietowego i wywiadu grupowego w kontekście grup priorytetowych i potrzeb wsparcia. Tak zbliżone dane pokazują, że lokalne organizacje pozarządowe są świadome występujących problemów.

7.5. Priorytety rozwoju usług społecznych i warunki sukcesu

W odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby, jako kluczowe kierunki interwencji należy wskazać wsparcie rodzin z dziećmi – zarówno poprzez rozwój infrastruktury opiekuńczej (żłobki, przedszkola), jak i poradnictwo rodzinne czy edukację rodzicielską. Wysokim priorytetem pozostaje także dofinansowanie zajęć pozalekcyjnych i sportowych dla dzieci i młodzieży oraz stworzenie systemu wsparcia dla organizatorów takich działań. Niezbędne jest także inwestowanie w infrastrukturę sportową i tworzenie dostępnych przestrzeni integracyjnych w formie klubokawiarni, świetlic czy plenerowych miejsc spotkań.

Działania powinny także obejmować przeciwdziałanie cyfrowemu wykluczeniu dzieci i młodzieży oraz promowanie aktywnych form spędzania czasu. Kluczowymi czynnikami sukcesu we wdrażaniu tych rozwiązań powinna być: jasna i regularna komunikacja z mieszkańcami, uproszczone procedury współpracy z organizacjami pozarządowymi, stabilne i przewidywalne finansowanie, a także realne partnerstwo pomiędzy instytucjami publicznymi i społecznymi. Zagrożeniami, które mogą utrudnić osiągnięcie celów, są: zbyt rozbudowana biurokracja, brak koordynacji działań na poziomie gminy, centralizacja decyzji oraz niechęć części instytucji do współpracy z podmiotami społecznymi.

Projektowanie dostępnych usług społecznych powinno uwzględniać zarówno terytorialne, jak i ekonomiczne aspekty dostępności. Rozwiązaniem może być sieć lokalnych punktów usługowych w poszczególnych sołectwach oraz wdrożenie mobilnych zespołów CUS. Z punktu widzenia dostępności cenowej kluczowe będzie zapewnienie bezpłatnego dostępu do podstawowych usług oraz stworzenie systemu odpłatności uzależnionej od sytuacji dochodowej mieszkańców, przy jednoczesnej możliwości pełnego zwolnienia na podstawie jasno określonych kryteriów: wielodzietność, niepełnosprawność, samotne rodzicielstwo czy wykluczenie społeczne.

7.6. Zakres usług i rola współpracy w rozwoju CUS

W ramach działalności własnej Centrum Usług Społecznych powinno koncentrować się na świadczeniu podstawowej pomocy socjalnej, prowadzeniu animacji lokalnej oraz poradnictwie społecznym. Równie ważne jest przejęcie funkcji koordynacyjnej w relacjach z lokalnymi NGO, które mogą z powodzeniem realizować usługi zlecane. Do działań, które warto powierzyć organizacjom społecznym, należą m.in.: prowadzenie zajęć integracyjnych i sportowych dla dzieci, organizacja wydarzeń kulturalnych i międzypokoleniowych oraz świadczenie usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi.

W niektórych przypadkach uzasadnione będzie tworzenie partnerstw instytucjonalnych, w ramach których realizowane będą programy edukacyjne, działania środowiskowe czy projekty tworzenia przestrzeni integracyjnych (np. klubokawiarnie). Dotychczasowa współpraca z NGO w zakresie usług społecznych miała charakter raczej incydentalny, głównie z uwagi na brak przejrzystych zasad i ram współpracy. Kluczowym warunkiem jej rozwoju jest uproszczenie procedur, zapewnienie stabilnego finansowania oraz wsparcie doradcze i informacyjne dla organizacji.

Instytucjonalne wyzwania w budowie CUS obejmują w szczególności niedobory kadrowe, ograniczone zasoby finansowe, brak odpowiednich lokali oraz trudności z pozyskaniem wykonawców działań. Potencjalnym rozwiązaniem może być etapowe tworzenie zespołu CUS oraz infrastrukturalne wsparcie dla organizacji pozarządowych. Sprzymierzeńcami w tym procesie będą z pewnością lokalne szkoły, sołtysi, rady rodziców oraz aktywne NGO. Bariery natomiast mogą stanowić: opór urzędniczy, brak wiedzy o roli CUS, rywalizacja między organizacjami oraz niski poziom zaufania.

Proces zmian powinien być czytelnie komunikowany – zarówno w kontekście korzyści dla mieszkańców (poprawa jakości życia, dostępność wsparcia), jak i dla instytucji (stabilizacja pracy OPS/CUS i NGO). Skuteczne formy komunikacji to: kampanie informacyjne, spotkania lokalne oraz media społecznościowe.

W kontekście finansowania usług, zdaniem przedstawicieli organizacji pozarządowych wyrażonych w czasie wywiadu grupowego, podstawowe formy wsparcia (poradnictwo, działania integracyjne) powinny pozostać nieodpłatne. Specjalistyczne zajęcia, takie jak terapia czy długoterminowa opieka, mogą być częściowo odpłatne – przy jednoczesnym wprowadzeniu zniżek lub zwolnień opartych na przejrzystych kryteriach społecznych.

Spis ilustracji

Spis tabel

Tabela 1. Dane wykorzystane w analizie SWOT.....	8
Tabela 2. Rekomendacje.	10
Tabela 3 Liczba mieszkańców w poszczególnych sołectwach Gminy Mogilany	19
Tabela 4 Liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej	25
Tabela 5 Bezrobotni wg poszczególnych grup klientów	37
Tabela 6 Wiek bezrobotnych.....	38
Tabela 7 Czas pozostawania bez pracy.....	38
Tabela 8 Osoby bezrobotne wg poziomu wykształcenia	39
Tabela 9 Osoby bezrobotne wg stażu pracy	39
Tabela 10. Wiek uczestników badania ankietowego.....	43
Tabela 11 Ocena zjawisk wpływających na funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami w gminie Mogilany	57
Tabela 12. Organizacje pozarządowe i ich obszar działalności.....	114

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców Gminy Mogilany w latach 2020-2023.....	18
Wykres 2 Liczba mieszkańców Gminy Mogilany w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2020-2023	21
Wykres 3 Liczba urodzeń i zgonów wśród mieszkańców gminy Mogilany w wybranych latach ..	22
Wykres 4. Liczba osób niepełnosprawnych w podziale na płeć.....	24
Wykres 5. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pomocy społecznej.	26
Wykres 6 Liczba oraz podział osób, którym przyznano świadczenia	26
Wykres 7 Liczba osób korzystających z danej usługi w 2023	28
Wykres 8. Świadczenia niepieniężne ogółem	29
Wykres 9. Zapewnienie pobytu mieszkańców w DPS.	29

120

Wykres 10. Nakłady finansowe gminy na realizację usług opiekuńczych.	29
Wykres 11. Nakłady finansowe gminy na poradnictwo specjalistyczne.	29
Wykres 12 Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy domowej.....	30
Wykres 13 Struktura płci osób doświadczających przemocy na terenie Gminy Mogilany	31
Wykres 14 Struktura wieku osób doświadczających przemocy na terenie Gminy Mogilany.....	31
Wykres 15. Liczba dzieci z terenu Gminy Mogilany uczęszczających do przedszkoli w latach 2020-2023.	34
Wykres 16 Miejsce zamieszkania (n=590)	41
Wykres 17 Od kiedy mieszka Pan(i) w naszej gminie? (n=590).....	42
Wykres 18 Płeć respondentów (n=590)	43
Wykres 19 Status zawodowy (n=590)	44
Wykres 20 Wykształcenie (n=590)	45
Wykres 21 Proszę określić swoją sytuację rodzinną (n=590).....	46
Wykres 22 Jak ocenia Pan(i) warunki życia mieszkańców w naszej gminie? (n=590).....	47
Wykres 23 Jakie negatywne zjawiska dotyczące dzieci i młodzieży występują w naszej gminie najczęściej? (n=318)	48
Wykres 24 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać rozwój dzieci i młodzieży w naszej gminie? (n=317)	49
Wykres 25 Z jakimi problemami / trudnościami życiowymi zmagają się najczęściej rodziny z dziećmi w naszej gminie? (Proszę wybrać max. 5 najważniejsze problemy/trudności).....	51
Wykres 26 Jakie działania są najważniejsze, aby wspierać rodziny z dziećmi w najbliższych latach w naszej gminie?	54
Wykres 27 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać osoby z niepełnosprawnościami oraz ich rodziny? (n=120)	61
Wykres 28 Ocena wpływu zjawisk na funkcjonowanie osób starszych w gminie Mogilany? (n=393)	64
Wykres 29 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać osoby starsze oraz ich rodziny? (n=261)	67
Wykres 30 Jak Pan(i) ocenia ofertę spędzania wolnego czasu w naszej gminie? (n=590)	70
Wykres 31 Jak Pan(i) ocenia dostępność poniższych obiektów/form spędzania wolnego czasu i rozwoju osobistego w naszej gminie? (n=590)	71
Wykres 32 Czy brakuje Panu(i) oferty kulturalnej, edukacyjnej i spędzania wolnego czasu w naszej gminie? (n=590)	73
Wykres 33 Ocena częstotliwości angażowania się mieszkańców w działania społeczne. (n=590)	76
Wykres 34 Jakie działania w najbliższych latach są najważniejsze, aby wspierać rozwój aktywności społecznej i obywatelskiej w naszej gminie? (n=590)	77

Wykres 35 Czy był(a)by Pan(i) gotowy/a zaangażować się w działalność społeczną, np. pomoc innym w Twojej społeczności? (n=590)	78
Wykres 36 Jakie działania społeczne mogłyby Pana/Panią zainteresować? (n=315)	79
Wykres 37 Czy usługi świadczone na rzecz różnych grup mieszkańców naszej gminy powinny być częściowo odpłatne? (n=590)	81